

ЕКОНОМСКА КОМИСИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА ЗА ЕВРОПУ

Конференција европских статистичара

Мапа пута за статистику за циљеве одрживог развоја

2. издање

УЈЕДИЊЕНЕ НАЦИЈЕ

Женева, 2022. године

НАПОМЕНА

Захтеве за умножавање извода или фотокопирање треба упутити Центру за заштиту ауторских права (Copyright Clearance Center): copyright.com

Сва питања о правима и лиценцама, укључујући и супсидијарна права, треба послати на:

Uned Nations Publications

405 East 42nd Street

S-09FW001

New York, NY 10017

United States of America

Email: permissions@un.org

Website: <https://shop.un.org>

Налази, тумачења и закључци изнети у овој публикацији припадају ауторима и не одражавају нужно ставове Уједињених нација, или њихових званичника или држава чланица.

Линкови садржани у овој публикацији су обезбеђени због погодности читаоца и били су исправни у време издавања. Уједињене нације не преузимају одговорност за континуирану тачност тих информација или за садржај било које веб странице.

Употребљене ознаке и приказ материјала на било којој карти у овој публикацији не подразумевају изражавање мишљења Уједињених нација у вези са правним статусом неке земље, територије, града или области, или њених власти, или у вези са њиховим разграничењем граница, односно граничних линија.

ECE/CES/STAT/2021/5

UNITED NATIONS PUBLICATION

Sales No. E.22.II.E.3

ISBN 978-92-1-117280-5 eISBN 978-92-1-001079-5

© Уједињене нације, 2022.

Сва права задржана широм света

Публикација Уједињених нација коју издаје
Економска комисија за Европу

Превод на српски језик: Исидора Влашак

ЗАХВАЛНОСТ

Мапу пута за статистику за Циљеве одрживог развоја (ЦОР) припремио је тим састављен од чланова Координационе групе Конференције европских статистичара (CES) за статистику у вези са ЦОР. Координациона група се састоји од чланова из следећих земаља: Renata Bielak (копредседавајућа, Пољска), Sara Frankl (копредседавајућа, Шведска), Cara Williams (Канада), Maciej Truszczynski (Данска), Claire Plateau (Француска); Kerstin Wichmann (Немачка); Marina Gandolfo (Италија); Nazira Kerimalieva (Киргистан); Jelena Markovic (Црна Гора), Lieneke Hoeksma (Холандија), Natalia Ignatova (Руска Федерација), Benjamin Rothen (Швајцарска), Övünç Uysal (Турска), Joanne Evans (Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске), Kali Kong (Сједињене Америчке Државе), Elena Vosmirko (Међудржавни статистички комитет Заједнице независних држава), Fritz Gebhard (Евростат), Miriam Blumers (Евростат), Guillaume Cohen (OECD), Tiina Luige (UNECE), Stela Derivolcov (UNECE), као и следећих експерата који су допринели изради публикације: Vjollca Simoni (Албанија), Anahit Safyan (Јерменија), Alexandra Wegscheider-Pichler (Аустрија), Charlotte Juul Hansen (Данска), Mary Smyth-McCarthy (Ирска), Amit Yagur-Kroll (Израел), Magdalena Ambroch и Olga Swierkot-Struzewska (Пољска), Carolina Santos и Ana Simão (Португалија), Ana Carmen Saura Vinuesa (Шпанија), Lisa Lundström и Cathy Krüger (Шведска), Ann Corp (Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске) и Julia Schmidt (Партнерство за статистику за развој у 21. веку – PARIS21).

Мапа пута је развијена удруженим снагама од стране тима на бројним виртуелним и физичким састанцима, којима су заједно председавале Renata Bielak и Sara Frankl. Чланови тима су радили на Мапи пута у различитим групама и једни другима су проверавали рад. Сви одељци и анекси представљају заједничка разматрања и ставове тима Мапе пута.

Следеће особе су радиле на изради посебних поглавља:

- **Sara Frankl и Ana Carmen Saura Vinuesa:**
[Поглавље 1](#) – Употреба статистике за ЦОР
- **Lisa Lundstrom:**
[Поглавље 2](#) – Осигурање квалитета индикатора ЦОР
- **Kali Kong, Maciej Truszczynski и Cara Williams:**
[Поглавље 3](#) – Национални механизми за координацију
- **Miriam Blumers, Ann Corp, Claire Plateau, Övünç Uysal и Kerstin Wichmann:**
[Поглавље 4](#) – Извештавање о глобалним индикаторима ЦОР
- **Renata Bielak и Tiina Luige:**
[Поглавље 5](#) – Праћење напретка на различитим нивоима
- **Lieneke Hoeksma:**
[Поглавље 6](#) – Не изоставити никога из развоја
- **Joanne Evans и Natalia Ignatova:**
[Поглавље 7](#) – Комуникација за статистику ЦОР
- **Magdalena Ambroch:**
[Поглавље 8](#) – Добровољни национални извештаји
- **Marina Gandolfo и Jelena Markovic:**
[Поглавље 9](#) – Развој капацитета за статистику ЦОР

Такође, захваљујемо експертима из НЗС и међународних организација који су допринели студијама случаја следећих земаља: Албанија, Јерменија, Аустрија, Канада, Француска, Немачка, Исланд, Ирска, Киргистан, Република Молдавија, Холандија, Пољска, Португалија, Руска Федерација, Шпанија, Шведска, Тонга, Турска, Украјина, Уједињено Краљевство, Евростат, OECD и UNESCO.

Lieneke Hoeksma (Статистика Холандије) је уредила текст.

Stela Derivolcov (UNECE) је обављала улогу секретара Координационе групе.

Martijn Kind (UNECE) је радио на финализацији публикације.

САДРЖАЈ

Захвалнице	iii
Скраћенице	vi
Главне поруке	viii
Резиме	x
Увод	1
1. УПОТРЕБА СТАТИСТИКЕ ЗА ЦИЉЕВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА (ЦОР)	3
1.1. Статистика у контексту ЦОР	3
1.2. Како користити статистику у ЦОР?	5
1.3. Резиме употребе различитих врста статистике и података у контексту Агенде 2030	12
2. ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА ИНДИКАТОРА ЦОР	15
2.1. Зашто треба обратити више пажње на контролу квалитета индикатора	15
2.2. Изазови у контроли квалитета	17
2.3. Метаподаци	18
2.4. Препоруке за НЗС	20
3. НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА КООРДИНАЦИЈУ	21
3.1. Улога НЗС	21
3.2. Фактори који утичу на координациону улогу НЗС	21
3.3. Координација и сарадња произвођача података	22
3.4. Препоруке за НЗС	24
4. ИЗВЕШТАВАЊЕ О ГЛОБАЛНИМ ИНДИКАТОРИМА ЦОР	25
4.1. Глобални оквир токова података	25
4.2. Идентификовање националних произвођача података	32
4.3. Аутоматизација токова података	33
4.4. Валидација	39
4.5. Препоруке за НЗС	45
5. ПРАЋЕЊЕ НАПРЕТКА НА РАЗЛИЧИТИМ НИВОИМА	47
5.1. Мерење напретка у регионима	47
5.2. Мерење тематског напретка на глобалном нивоу	51
5.3. Праћење ЦОР на националном нивоу	53
5.4. Препоруке за НЗС	57
6. ДА НИКО НЕ БУДЕ ИЗОСТАВЉЕН	59
6.1. Циљне групе становништва	59
6.2. Подаци за начело да нико не буде изостављен	60
6.3. Изазови у прикупљању података за начело да нико не буде изостављен	64
6.4. Препоруке за НЗС	68

7.	КОМУНИКАЦИЈА ЗА СТАТИСТИКУ ЦОР	69
7.1.	Интерна комуникација	69
7.2.	Комуникација са различитим корисницима	70
7.3.	Незваничне процене напретка у области ЦОР	74
7.4.	Како се различите државе баве комуникацијом?	75
7.5.	Препоруке за НЗС	78
8.	ДОБРОВОЉНИ НАЦИОНАЛНИ ИЗВЕШТАЈИ (ДНИ)	79
8.1.	Смернице УН и Приручник за ДНИ	79
8.2.	Статистички анекси: примери најбоље праксе	80
8.3.	Препоруке за НЗС	83
9.	РАЗВОЈ КАПАЦИТЕТА ЗА СТАТИСТИКУ ЦОР	85
9.1.	Развој званичне статистике за потребе ЦОР: образложење и обухват	85
9.2.	Главни извори донаторске подршке за статистику	92
9.3.	Методи и алати за изградњу капацитета	94
9.4.	Координација изградње капацитета	99
9.5.	Препоруке за НЗС	101
	Анекс 1 – ЧЕСТО ПОСТАВЉАНА ПИТАЊА.....	103
	Анекс 2 – РЕЧНИК ТЕРМИНА	115
	СПИСАК ТАБЕЛА И ТЕКСТУАЛНИХ ПОЉА:	
	Табела 1.1 Примери интернет сајтова и тематских извештаја	7
	Табела 1.2 Употреба различитих врста података и статистике	12
	Табела 4.1 Пример концепта Укупно становништво, 1980-2025. (у хиљадама)	37
	Текстуално поље 5.1 Пример ОЕСД за избор ЦОР индикатора	49
	Табела 7.1 Кориснички профили Швајцарске, Велике Британије и Евростата	72
	СПИСАК ГРАФИКОНА:	
	Графикон 3.1 Улога НЗС за ЦОР	22
	Графикон 4.1 Надлежне агенције задужене за ЦОР индикаторе	30
	Графикон 4.2 Централизован модели извештавања који укључује националну платформу за извештавање и механизам за контролу квалитета	31
	Графикон 4.3 Модел децентрализованих задужења за извештавање о ЦОР индикаторима	31
	Графикон 4.4 Пример потенцијалног тока података уз помоћ апликативног интерфејса	35
	Графикон 4.5 Преглед процеса конверзије на високом нивоу	38
	Графикон 4.6 Процес валидације података	40
	Графикон 7.1 Корисници званичне статистике и њихове потребе везане за податке	73
	Графикон 9.1 Екосистеми: улога НЗС и НСС	88
	Графикон 9.2 Нивои изградње капацитета	89
	Графикон 9.3 Утицај КОВИД-19 на ланац вредности података (Извор: PARIS21, 2020)	90
	Графикон 9.4 Главни донатори 2016–2018 (у процентима)	93

СКРАЋЕНИЦЕ

API	Апликативни интерфејс
CES	Конференција европских статистичара
CISSTAT	Међудржавни статистички одбор Заједнице независних држава
CSO	Централна статистичка канцеларија
CSSA	Одбор за координацију статистичких послова
DSD	Дефиниција структуре података
e.g.	на пример
ESCAP	Економско-социјална комисија за Азију и Океанију
ESS	Европски статистички систем
ESSC	Одбор за европски статистички систем
ECLAC	Економска комисија за Латинску Америку и регион Кариба
EU	Европска унија
etc.	и тако даље
FAO	Организација за храну и пољопривреду
GRI	Глобална иницијатива за извештавање
HLG-PCCB	Група на високом нивоу за партнерство, координацију и изградњу статистичких капацитета за Агенду 2030
HLPF	Политички форум на виском нивоу
HTML	Језик за означавање хипертекста
IAEG-SDGs	Међуагенцијска експертска група за ЦОП индикаторе
IDC	Повеља о инклузивним подацима
i.e.	то јест
INE	Национални завод за статистику Португалије
INSEE	Француски национални институт за статистику и економске студије
IISD	Међународни институт за одрживи развој
LDCs	Најмање развијене земље
LNOB	Да нико не буде изостављен
MDG	Миленијумски циљеви развоја
MSD	Дефиниција структуре метаподатака
NGO	Невладина организација
NRDP	Национална платформа за извештавање и дисеминацију података
NRP	Национална платформа за извештавање
NSDS	Национална стратегија за развој статистике

NSO	Национални завод за статистику (НЗС)
NSS	Национални статистички систем (НСС)
NQAF	Национални оквир Уједињених нација за контролу квалитета
ODA	Званична развојна помоћ
OECD	Организација за економску сарадњу и развој
PARIS21	Партнерство у статистици за развој у 21. веку
SAE	Процена мале области
SDG	Циљеви одрживог развоја
SDMX	Размена статистичких података и метаподатака
SDSN	Мрежа решења за одрживи развој
SIDS	Мале острвске државе у развоју
UN	Уједињене нације (УН)
UNCTAD	Конференција Уједињених нација за трговину и развој
UNDESA	Одељење Уједињених нација за економске и социјалне послове
UNECE	Економска комисија Уједињених нација за Европу
UNEP	Програм Уједињених нација за животну средину
UNSC	Статистичка комисија Уједињених нација
UNSD	Одељење за статистику Уједињених нација
UNWDF	Светски форум Уједињених нација за податке
URL	<i>Uniform Resource Locator</i> , веб-адреса
VNR	Добровољни национални извештај (ДНИ)
WHO	Светска здравствена организација
XML	<i>Extensible Markup Language</i> , прошириви језик за означавање

ГЛАВНЕ ПОРУКЕ

Године 2015, свет је започео свој пут у будућност, ка остваривању Циљева одрживог развоја (ЦОР).

Овај пут није лак ни за оне којима је напредак најпотребнији, нити за оне који се баве решавањем проблема. Изазови, услови, ресурси, па самим тим и решења се драстично разликују између различитих делова света. Сврха Мапе пута статистике за ЦОР је да националним статистичким системима (НСС) и другим заинтересованим странама пружи смернице за мерење напретка ка остваривању циљева и потциљева. Тиме се јача поузданост података НСС и подржавају напори за остварење циљева.

Издвојили смо следеће главне поруке из Мапе пута која је пред вама.

Тим Мапе пута

- Глобална посвећеност трансформацији нашег света захтева глобалну посвећеност извештавању и размени података.** Септембра 2015. године, државе чланице Уједињених нација (УН) једногласно су усвојиле Агенду 2030 за одрживи развој која у својих 17 Циљева одрживог развоја предвиђа развојни пут планете. Заснована на начелу да „нико не буде изостављен“, Агенда подразумева до сад невидјене напоре, партнерства и инвестиције, не само ради остварења ЦОР, него и да се обезбеде статистички подаци неопходни за праћење, мерење и извештавање о напретку ЦОР. Сви статистички подаци могу се пронаћи на националним платформама за извештавање, у добровољним националним извештајима - ДНИ (*Voluntary National Reviews – VNR*), националним извештајима, и другим алатима и каналима које користе национални заводи за статистику (НЗС) и други званични произвођачи података.
- За почетак, за потребе глобалних прегледа и детаљних анализа на националном нивоу, користите глобалну листу индикатора Међуагенцијске експертске групе за ЦОР индикаторе** (Inter-Agency and Expert Group on SDG Indicators – IAEG-SDGs; у даљем тексту: IAEG-SDGs). Ова глобална листа обухватала је 231 индикатор помоћу којих се мерио напредак ЦОР, да би се почетком 2022. године број предложених индикатора повећао на 248. Међутим, будући да се земље међусобно разликују, ови индикатори неће увек бити довољни и једнако меродавни за сваку земљу. Националне политике и потребе за информацијама драстично се разликују између држава – да обухвати све ове разлике, листа индикатора морала би да буде бесконачна. Стога су нам потребни национални индикатори, усмерени на мерење напретка на националном нивоу. Подаци за глобалну листу индикатора осмишљени су да прате напредак на глобалном нивоу и омогуће поређење између земаља и региона. С друге стране, подаци за националну листу индикатора помажу у осветљавању питања значајних на националном нивоу.
- Успостављајте нова партнерства ради локализованих података прилагођених домаћим потребама.** Понекад чак ни национална листа индикатора неће бити довољна да обухвати све важне области. Да нико не би био изостављен, национални заводи за статистику и други произвођачи и даваоци података мораће да се усредсреде на специфичне географске локације и групе становништва ради стицања бољег увида у њихов положај. Ово подразумева додатне напоре, као и додатни терет за НЗС, чији ресурси су већ ограничени. Што је већи број категорија према којима су подаци разврстани, то су већи и трошкови за прикупљање таквих података. С друге стране, уколико нема званичних података за одређене групе становништва (на пример, бескућници или мигранти), то не значи да ове групе не постоје. За прибављање ових података који недостају, потребно је ангажовати додатне ресурсе и успоставити иновативна партнерства.
- Да бисмо разумели податке, морамо разумети како се подаци прикупљају и обрађују.** Сваки индикатор ЦОР има свој „пасош“ – своје метаподатке – који наводе извор података, методе израчунавања података, назив организације одговорне за израчунавање индикатора, као и ограничења. Метаподатке уређује институција задужена за координацију на националном нивоу. За правилно коришћење и тумачење индикатора, корисници треба да проуче метаподатке и, по потреби, консултују се са НЗС и/или националном контакт институцијом за индикаторе.

5. **Индикатори ЦОР су више од конвенционалне званичне статистике.** Национални заводи за статистику и други национални произвођачи података, како они који припадају НСС, тако и они који му не припадају, прикупљају статистичке податке за националне индикаторе ЦОР. Једнак ниво квалитета за све индикаторе не може да се оствари преко ноћи. Увођење Оквира квалитета и усклађеног модела прикупљања података у све организације које достављају податке за ЦОР захтева време, као и посвећеност свих заинтересованих страна, а не само националних завода за статистику. Истовремено, квалитетнији индикатори ЦОР ће унапредити укупан ниво квалитета званичне статистике.
6. **Одговарајући законодавни оквир треба да омогући националним заводима за статистику приступ новим изворима података.** Такозвани „велики подаци“ (*big data*), геопросторни подаци и административни извори омогућили би националним заводима за статистику израду благовремених, детаљнијих података. Међутим, ови извори се често налазе у приватном власништву, нису одрживи, користе различите техничке стандарде, и разликују се по квалитету. Административни извори имају највећи потенцијал за израду званичне статистике, али њихово постојање, квалитет, садржај информација, формат и приступ нису увек погодни за статистичке потребе, посебно када се ради о земљама у развоју. Заводи за статистику поседују огромно стручно знање о обради обимних података, и гарантују њихов квалитет, објективност и поверљивост. Национални заводи могу да значајно допринесу стратешким дискусијама о националним инфраструктурама и циклусима података, уз израду и развој статистичког законодавства заснованог на Основним принципима званичне статистике¹, или националног законодавства о приступу и употреби података, као и уз успостављање административних регистара и геопросторних база података.
7. **Национални завод за статистику (НЗС) представља централно место информација.** Званична статистика чини камен темељац националног система информација, а НЗС представља центар за координацију званичне статистике. Стога је кључно улагати у континуирани развој НЗС у погледу технологије, метода, процеса, информација, стандарда и радних оквира, институционалних уређења и, наравно, људских ресурса. Међутим, званичну статистику не производе само национални заводи за статистику, него и други представници НСС, и зато развој статистичких капацитета не треба да буде усмерен искључиво на националне заводе за статистику. Важно је разумети да ће јачање статистичког система унапредити развој државе тако што ће омогућити боље доношење одлука и јавне политике засноване на доказима.
8. **Изградња капацитета треба да буде континуиран процес.** Изградња капацитета се не односи само на земље у развоју. Потребно је улагати ресурсе у заводе за статистику у свим земљама, како би се модернизовали и ишли у корак са иновацијама, технолошким достигнућима, појавом нових извора и захтевима за информације.
9. **Поука извучена из пандемије КОВИД-19: Важност модернизације и иновативних решења.** Иако је пандемија неочекивано додатно оптеретила механизме за ванредне ситуације широм света, већина НСС је КОВИД-19 доживела као изазов који је убрзао увођење иновација у многим заводима за статистику. Пандемија је подстакла напредак већ започетих пројеката у областима дигитализације, прикупљања података, рада на даљину итд. Да се одржи овај ритам напретка, кључно је улагати у модернизацију, јачати инфраструктуру, омогућити флексибилно прикупљање података, и наставити са активностима за изградњу статистичких капацитета – ово треба да представља дугорочни пут у будућност, а не само решење у кризној ситуацији.
10. **Да нико не буде изостављен, неопходни су сарадња и партнерство!** Ниједан НЗС не може сам да се избори са изазовима везаним за мерење ЦОР. Као координаторима овог процеса, заводима за статистику су више него икад потребни партнери са којима ће сарађивати. Стратешка партнерства су важна да би државе стекле квалитетне информације усклађене са међународним стандардима, законима и етичким захтевима, од чега ће сви имати корист.

---

¹ <https://unece.org/statistics/FPOS>

РЕЗИМЕ

---

1. Јуна 2017. године, Конференција европских статистичара (*Conference of European Statisticians* - CES), која се састоји од челника завода за статистику држава чланица UNECE и OECD, усвојила је Прво издање *Mane пута за статистику за Циљеве одрживог развоја*. Намена *Mane пута* је да буде водич за чланице Конференције европских статистичара који националним заводима за статистику нуди стратегију за мерење напретка у остварењу ЦОР. На основу *Mane пута*, НЗС су успоставили нове информационе архитектуре за статистичко праћење Агенде 2030. У појединим државама, *Mane пута* је представљала важан извор аргумената у дијалогу са творцима политика, посебно када је требало објаснити нове обавезе НЗС и потребу за изградњом статистичких капацитета.
2. Откако је усвојена Агенда 2030, државе су оствариле знатан напредак у спровођењу ЦОР, укључујући успостављање националних система за праћење. Такође су развијене структуре и механизми за праћење на глобалном и регионалном нивоу. Међутим, национални заводи за статистику су и даље суочени са бројним изазовима. Имајући у виду њихове потребе, Конференција европских статистичара је на пленарном заседању 2018. затражила од Управне групе за статистику Циљева одрживог развоја² да припреми друго издање *Mane пута (Mane пута 2.0)* које ће разматрати кључна питања за статистичку заједницу.
3. Конференција европских статистичара је на пленарном заседању одржаном 2021. усвојила друго издање *Mane пута*. *Mane пута 2.0* пружа стратегију и смернице за успостављање система за прикупљање, производњу и представљање, дисеминацију података за ЦОР. Такође дефинише статистичке активности у оквиру Циљева одрживог развоја наводећи шта је потребно урадити, ко су главни актери и шта су њихове улоге у праћењу Циљева, као и где све постоје могућности за сарадњу. Поред тога, смернице обухватају и примере најбоље праксе, конкретне активности, приоритете и препоруке, али их не треба доживети као скуп правила. Смернице нуде низ могућих решења која се могу прилагодити специфичним потребама различитих НЗС. Коначно, *Mane пута* помаже националним заводима за статистику да објасне и формулишу своју улогу у остварењу Циљева одрживог развоја, односно представља ресурс за националне творце политика, међународне организације и друге актере укључене у спровођење и праћење Циљева.
4. *Mane пута 2.0* почива на стеченим искуствима и извученим поукама током спровођења прве *Mane пута*. Она обједињује колективно искуство различитих заинтересованих страна у праћењу ЦОР, од глобалног до поднационалног нивоа. Такође је усклађена са активностима других група које раде на статистици ЦОР, укључујући IAEG-SDGs за индикаторе ЦОР.
5. С обзиром да *Mane пута 2.0* није намењена само националним заводима за статистику, већ и широј циљној публици, издвојили смо низ главних порука које треба да привуку пажњу различитих заинтересованих страна. *Mane пута 2.0* се састоји од девет основних поглавља, усмерених на теме које су важне за делотворно мерење, извештавање и комуникацију у вези са индикаторима ЦОР. У даљем тексту је дат кратак опис сваког поглавља. На крају сваког поглавља пронаћи ћете и препоруке за националне заводе за статистику. Анекси *Mane пута* обухватају речник термина, као и одговоре на често постављана питања. На интернету можете пронаћи и студије случаја које илуструју како су поједине државе користиле статистику за ЦОР.³

---

² Канцеларија Конференције европских статистичара је основала Управну групу за статистику Циљева одрживог развоја октобра 2015. с мандатом да координира и усмерава рад на званичној статистици за Циљеве одрживог развоја у оквиру Конференције европских статистичара.

³ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

Поглавље 1: Употреба статистике за Циљеве одрживог развоја (ЦОР)

6. Поглавље 1 *Mane nyma 2.0* објашњава улогу званичне статистике у праћењу ЦОР, истичући њену вредност и важност у праћењу напретка на различитим нивоима. У овом поглављу такође наводимо и нека разматрања везана за ограничења званичне статистике.

7. Посебна пажња је усмерена на употребу статистике за ЦОР на глобалном, регионалном и националном нивоу. Агенда 2030 наглашава да се индикатори ЦОР користе на различите начине, те да је неопходно обратити се различитим групама корисника на одговарајући начин. Као илустрацију различитих потреба и метода за представљање података, ово поглавље обухвата и практичне примере различитих употреба података за Циљеве одрживог развоја, у погледу сврхе, врсте и извора података.

Поглавље 2: Осигурање квалитета индикатора ЦОР

8. Поглавље 2 наглашава важност контроле квалитета индикатора ЦОР. У овом поглављу се објашњава зашто треба да размишљамо о тачности статистике за ЦОР, и зашто је важно разговарати о квалитету индикатора са корисницима.

9. Национални оквир Уједињених нација за контролу квалитета (UN National Quality Assurance Framework – NQAF) пружа смернице и подршку у вези са механизмима за контролу квалитета. Поглавље такође наводи неке друге инструменте за квалитет који могу бити од користи.

10. Поједини национални заводи за статистику користе и незваничну статистику зарад бољег праћења ЦОР. Међутим, други даваоци података на националном нивоу могу имати мање строге процедуре за контролу квалитета, што може довести до недоумица везаних за одговорност. У овом поглављу бавићемо се и одређеним аспектима овог проблема.

11. Поглавље 2 такође објашњава улогу метаподатака, истичући кључне аспекте које треба обухватити, као и најбоље начине за коришћење метаподатака.

Поглавље 3: Национални механизми за координацију

12. Поглавље 3 разматра улогу НЗС у спровођењу Циљева одрживог развоја, узимајући у обзир разлике између статистичких система изазване различитим унутарњим и спољним факторима. Ово поглавље испитује факторе који могу утицати на улогу НЗС у координацији и прикупљању података за ЦОР, као што су институционално уређење, законодавни оквир, организациони и технички капацитети, те фактори везани за политичко окружење.

13. Обезбеђивање података за праћење ЦОР захтева опсежне анализе информација доступних на националном нивоу. НСС се драстично разликују од земље до земље, а различите државе имају и различите националне произвођаче података. Поглавље 3 описује могуће облике сарадње између националних произвођача података.

Поглавље 4: Извештавање о глобалним индикаторима ЦОР

14. Праћење и преглед Агенде 2030 у многоме зависе од систематског достављања података за праћење на глобалном нивоу. Поглавље 4 сагледава токове података између националног, регионалног и глобалног нивоа и указује на могућа унапређења. Ово поглавље се састоји из четири одељка: (а) преглед глобалног оквира за токове података, (б) препознавање националних произвођача података, (в) различити процеси и методи за пренос података, и (г) валидација података на нивоу државе.

15. Сложеност различитих токова података, као и учешће различитих организација и надлежних агенција, заједно утичу на извештавање о подацима за индикаторе ЦОР. У овом поглављу ћемо разматрати различите моделе који се користе за извештавање о глобалним индикаторима ЦОР на националном нивоу.

16. Поглавље 4 такође описује предности националних платформи за извештавање (познате и као националне платформе за извештавање и представљање, дисеминација информација), а дотиче се и техничких аспеката преноса података, као што су апликативни интерфејси (*Application Programming Interfaces - API*) и стандард Размене статистичких података и метаподатака (*Statistical Data and Metadata eXchange - SDMX*), односно развоја алата као што је Лабораторија података Уједињених нација (*UN DataLab*).

17. Валидација података представља важан елемент глобалног извештавања. Контрола квалитета на међународном нивоу захтева процес усклађивања података које су државе доставиле. Такође, надлежне агенције некада морају прилагодити податке због потребе међусобног поређења. Иако су и национални заводи за статистику и надлежне агенције сагласни око значаја и неопходности валидације података, још увек се води дискусија о томе како поступати са подацима који нису валидирани на нивоу државе.

Поглавље 5: Праћење напретка на различитим нивоима

18. Агенда 2030 позива на спровођење и праћење Циљева одрживог развоја у свим регионима и државама. Поглавље 5 *Мапе пута* се бави управо праћењем напретка ка остварењу Циљева изван оквира глобалних индикатора. Ово поглавље пружа преглед постојећих оквира за праћење Циљева на регионалном нивоу, укључујући скуп индикатора за Циљеве одрживог развоја Европске уније, механизам OECD за мерење удаљености од Циљева одрживог развоја, CISSTAT приступ за праћење напретка у региону Заједнице независних држава, као и UNECE радни оквир за праћење спровођења ЦОР.

19. Поглавље 5 представља и тематски приступ анализи напретка ка остварењу одрживог развоја на глобалном нивоу, из перспективе посебних скупова индикатора из области здравља, родних питања, индустрије и пољопривреде.

20. На крају, Поглавље 5 бави се и праћењем ЦОР на националном нивоу. Пружа детаљне смернице за израду националног оквира за ЦОР и представља различите приступе овом процесу. Такође помиње и поднационалне и тематске иницијативе за праћење ЦОР, укључујући и оквире за ЦОР за специфичне групе заинтересованих страна као што су локалне самоуправе и приватни сектор.

Поглавље 6: Да нико не буде изостављен

21. Агенда 2030 наглашава да је неопходно остварити ЦОР за све људе, без обзира на њихову географску локацију, старост, приход, род, етничку или националну припадност, вероисповест или инвалидитет – нико не сме бити изостављен.

22. Поглавље 6 *Мапе пута* испитује различите аспекте мерења индикатора везаних за групе на које се односи ово начело, као што су извори података, дезагрегација података по категоријама, сарадња са цивилним друштвом и организацијама изван НЗС. Ово поглавље представља и изазове везане за мерење релевантних индикатора ЦОР. У Анексу можете пронаћи и одређене практичне примере који наводе најбољу праксу и студије случаја.

23. Поглавље 6 такође наглашава да нико неће бити изостављен уколико ми инсистирамо на значају и важности ових података. Наглашава и питање објављивања статистичких података, где је неопходно придржавати се званичних прописа за заштиту података о личности, како би се заштитили и појединци и правна лица.

Поглавље 7: Комуникација за статистику ЦОР

24. Поглавље 7 разматра изазове везане за делотворну комуникацију у области статистике и предлаже смернице за представљање података о ЦОР и комуникацију са широм јавношћу.

25. Ово поглавље такође истиче важност јасних линија одговорности за праћење ЦОР у оквиру НЗС. Предлаже се да се у НЗС успостави посебна организациона јединица или тим чији ће једини задатак бити праћење ЦОР, и препоручује да се за ово обезбеди снажна подршка руководства. Поред овога, изузетно важно је и препознавање циљне публике: НЗС треба да имају на уму да циљају на различите врсте корисника, међу којима су како стручњаци (нпр. статистичари и представници научне заједнице), тако и лаици (медији и општа јавност). У том смислу, *Мана пута 2.0* препоручује НЗС да опишу ЦОР на начин који је занимљив публици, али исто тако информативан и утемељен на статистичким подацима. Ово се може постићи путем текстова утемељених на доказима који потичу из различитих извора.

Поглавље 8: Добровољни национални извештаји (ДНИ)

26. Поглавље 8 објашњава ДНИ, као и улогу НЗС у овом процесу. *Мана пута 2.0* предлаже НЗС да учествују у процесу припреме ДНИ и сарађују са институцијама одговорним за овај процес.

27. У овом поглављу се такође представљају два алата која су УН израдиле као помоћ у припреми ДНИ: Смернице Генералног секретара УН за израду ДНИ и Приручник Одељења УН за економске и социјалне послове (UN Department of Economic and Social Affairs – UNDESA).

28. Коначно, ово поглавље представља најбоље приступе за израду статистичких анекса. Наглашава који су елементи анекса обавезни и предлаже проучавање постојећих ДНИ ради инспирације.

Поглавље 9: Развој капацитета за статистику ЦОР

29. Поглавље 9, последње поглавље у *Мани пута за статистику*, односи се на изградњу статистичких капацитета за ЦОР, како у оквиру НЗС, тако и изван њих. Поглавље пружа преглед предузетих корака и оствареног напретка у изградњи капацитета званичне статистике за потребе ЦОР, и разматра нове приступе изградњи капацитета. Такође, поглавље набраја главне изворе донаторске подршке у области статистике.

30. Коначно, ово поглавље разматра методе и алате за изградњу капацитета, укључујући преглед од стране колега, техничку помоћ и студијске посете, обуке и радионице, учешће на састанцима, дугорочна партнерства и твининг пројекте.

Мандат

31. Септембра 2015. године, државе чланице УН једногласно су усвојиле документ *Трансформација нашег света: Агенда 2030 за одрживи развој*⁴ који обухвата 17 Циљева одрживог развоја и 169 потциљева. ЦОР представљају оквир јавне политике за акцију на националном, регионалном и глобалном нивоу. За процену напретка остварења Циљева одрживог развоја на различитим нивоима, пресудно је имати тачне податке.

32. Званична статистика има кључну улогу у пружању доказа за праћење и преглед Циљева одрживог развоја и њихових потциљева. Поврх тога, два потциља се изричито односе на унапређење званичне статистике:

Потциљ 17.18: „До 2020. унапредити подршку за изградњу капацитета земаља у развоју, укључујући најмање развијене земље и мале острвске државе у развоју, како би се значајно повећала доступност висококвалитетних, благовремених и поузданих података разврстаних према приходу, полу, старости, раси, етничкој или националној припадности, миграторном статусу, инвалидитету, географској локацији и осталим карактеристикама које су релевантне у датим националним контекстима.“

Потциљ 17.19: „До 2030. надоградити постојеће иницијативе за развој мерења напретка одрживог развоја, које употпуњују бруто домаћи производ и подржавају изградњу статистичких капацитета земаља у развоју.“

33. Конференција европских статистичара усвојила је прво издање *Мане пута за статистику за Циљеве одрживог развоја*⁵ у јуну 2017. *Ману пута* је израдила Управна група за статистику Циљева одрживог развоја коју је основала Канцеларија Конференције европских статистичара октобра 2015. Прво издање *Мане пута* су користиле различите државе, међународне организације и друге заинтересоване стране, и она је допринела успостављању система за мерење напретка ка остварењу Циљева одрживог развоја. Преведена је на енглески и руски (поједине државе су је такође превеле на своје званичне језике, нпр. шпански и српски).

34. На пленарним заседањима Конференције европских статистичара 2018. и 2019. године, Управној групи је упућен захтев да припреми друго издање *Мане пута* како би наставила да државама пружа визију и смернице у области статистике за потребе Циљева одрживог развоја.

Циљеви и приступ

35. Сврха другог издања *Мане пута (Мана пута 2.0)* је да настави са усмеравањем рада Конференције европских статистичара у области статистике за Циљеве одрживог развоја. У првих пет година спровођења Агенде 2030, статистички процеси везани за Циљеве одрживог развоја су се променили на глобалном, регионалном, и националном нивоу. Бројни изазови и даље постоје, док се нови јављају сваки дан, захтевајући нове приступе и решења.

36. Као што је речено у првом издању *Мане пута*, циљ ове публикације је да буде живи документ који се мења у складу са околностима. Управна група за статистику Циљева одрживог развоја обавезала се да ће га ажурирати, узимајући у обзир све меродавне промене и ослањајући се на рад IAEG-SDGs, Групе на високом нивоу за партнерство, координацију и изградњу статистичких капацитета за Агенду 2030 (High-level Group for Partnership, Coordination and Capacity-Building for Statistics for the 2030 Agenda - HLG-PCCB) и Партнерства у статистици за развој у 21. веку (Partnership in Statistics for Development in the 21st Century - PARIS21). *Мана пута 2.0* испуњава све ове захтеве.

---

⁴ <https://sdgs.un.org/2030agenda>

⁵ <https://unece.org/statistics/publications/road-map-statistics-sustainable-development-goals>

37. На пленарном заседању 2021. године, Конференција европских статистичара усвојила је *Manu пута 2.0*. Мапа пута разматра питања везана за праћење Циљева одрживог развоја којима се баве различите заинтересоване стране на међународном и националном нивоу. Такође, *Manu пута* пружа радни оквир НЗС и другим институцијама које учествују у прикупљању података и извештавању, процени напретка ка остварењу Циљева одрживог развоја и представљању информација везаних за Циљеве.

38. Садржај *Mane пута 2.0* превасходно је заснован на чињеницама представљеним у првом издању *Mane пута*, али је опширнији јер обухвата детаљније описе тема о којима се често говорило на међународним састанцима. Поред овога, посебна пажња је дата статистици неопходној да се испуни начело да *нико не буде изостављен*, као и контроли квалитета индикатора Циљева одрживог развоја.

39. Како би се привукла пажња различитих заинтересованих страна, главне поруке из свих поглавља *Mane пута 2.0* су издвојене и дате као засебан део документа. *Manu пута 2.0* такође обухвата националне студије случаја које дају додатну вредност јер пружају увид у практично искуство и служе као инспирација.

40. Као и прво издање, *Manu пута 2.0* нуди препоруке НЗС које ће им помоћи у достављању података и координирању рада на глобалним индикаторима Циљева одрживог развоја, и подржати их у вршењу прегледа и праћењу напретка ка остварењу Циљева на националном нивоу.

Ванредне околности изазване пандемијом КОВИД-19

41. Рад на Мапи пута 2.0 одвијао се паралелно са пандемијом КОВИД-19. Пандемија је утицала – односно, и даље утиче – не само на циљеве одрживог развоја као такве, него и на сам процес праћења. Због тога је било неопходно сагледати утицај КОВИД-19 на разматрања изнета у овом документу.

42. Од усвајања Агенде 2030, статистичке институције су радиле на процесима праћења и процене напретка ка остварењу ЦОР. Остварен је знатан напредак у спровођењу глобалног оквира индикатора IАEG-SDGs, а НЗС су прилагођавали своје системе новим захтевима које су наметнули глобални и национални ЦОР индикатори. Скуп овако остварених резултата и преосталих изазова пружа солидну основу за будући развој, иако је криза изазвана пандемијом КОВИД-19 из основа пореметила даљи рад. Глобална пандемија је неочекивано прекинула пет година изградње статистичких капацитета за ЦОР, и ми сада треба да прилагодимо нашу стратегију.

43. КОВИД-19 је имао огроман утицај на статистичке системе и НЗС. Многим националним заводима за статистику је тешко да прикупе чак и најосновније статистичке податке. Истовремено, владе и друге заинтересоване стране траже податке за мерење утицаја КОВИД-19 на друштво, животну средину и економију у њиховим земљама. Национални заводи за статистику су стога принуђени да пронађу равнотежу између све веће потражње за благовременим подацима разврстаним по категоријама и потреба да се реорганизује рад и прилагоде процеси за прикупљање података.

44. *Manu пута 2.0* пружа кратак увид у изазове везане за прикупљање и достављање података за Циљеве одрживог развоја након глобалне кризе изазване КОВИД-19. Процена целокупног утицаја пандемије на Циљеве одрживог развоја и њених последица по званичну статистику биће могућа у будућности. У тренутку када ово пишемо, можемо говорити само о почетним последицама.

45. Нека питања везана за последице КОВИД-19 су дата у Поглављу 6 „Да нико не буде изостављен“ које представља изазове у прикупљању података за угрожене групе.

1. УПОТРЕБА СТАТИСТИКЕ ЗА ЦИЉЕВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

“[...] да будемо одговорнији према грађанима, обезбедићемо систематско праћење и преглед на свим нивоима, као што је наведено у овој Агенди [...]”

Трансформација нашег света: Агенда 2030 за одрживи развој, пасус 47⁶

46. Приликом избора и доношења одлука, многе заинтересоване стране, од политичара и доносилаца одлука на високом нивоу, до компанија, цивилног друштва и јавности, користе информације настале на основу статистичких података. Агенда 2030 позива на праћење стања које је засновано на доказима и квалитетним подацима, чиме додатно јача и наглашава све већу потребу за статистичким подацима.

1.1. Статистика у контексту ЦОР

47. Употреба статистике у праћењу Агенде 2030 за одрживи развој има два главна циља: као прво, да подржи доношење одлука заснованих на чињеницама ради одрживог развоја и збрињавања свих грађана тако да нико не буде изостављен и, као друго, да омогући позивање на одговорност доносилаца одлука за обавезе које су преузели потписивањем Агенде 2030.

48. Бројне јавне установе, приватне организације и предузећа прикупљају и објављују статистичке податке из различитих области. Додатна вредност праћења ЦОР огледа се у свеобухватном сагледавању одрживог развоја помоћу свих ових података на једном месту, од којих су многи прикупљени из неких других разлога. Имајући у виду да се одрживи развој дотиче готово свих аспеката свакодневног живота, статистика постаје средство комуникације са снажном поруком, које не треба потценити. Везе између индикатора који спајају друштвену, економску и еколошку димензију одрживог развоја дају оквиру индикатора снагу да повеже различите области јавних политика и омогући боље интегрисану анализу.⁷ Статистика у области ЦОР састоји се од званичне статистике и алтернативних скупова података, и зато може да разоткрије дубоко укорењене системске проблеме са којима се суочавају угрожене групе становништва. Поглавље 6 се детаљније бави овим аспектом, у складу са начелом да нико не буде изостављен.

49. Континуирано прикупљање података за праћење тако свеобухватне теме као што је одрживи развој захтева заједнички рад, сарадњу и координацију. Ово подразумева познавање потреба корисника и корисничких група, политичких приоритета, и статистичких екосистема на националном, регионалном и глобалном нивоу. Сва ова питања су детаљније образложена у различитим поглављима *Мане нума 2.0*.

⁶ <https://undocs.org/A/RES/70/1>

⁷ <https://unstats.un.org/unsd/statcom/51st-session/documents/BG-Item3a-Interlinkages-Workstream-E.pdf>

50. Још једна предност употребе статистике у праћењу спровођења Агенде 2030 огледа се у чињеници да ће статистика учинити Агенду конкретнијом. Ако се о подацима комуницира на делотворан начин, статистика ће подсећати творце политика и јавност на обавезе које су наше владе прихватиле у вези са Циљевима одрживог развоја.

51. Да би праћење Циљева било сврсисходно и остварило жељени утицај на одрживи развој, морамо користити статистичке податке који су тачни и разумљиви, и којима корисници верују.

1.1.1. Компаративна предност званичне статистике⁸

52. У својој Резолуцији (А/РЕС/71/313), Генерална скупштина УН је нагласила да званични статистички подаци НСС представљају основ за глобални оквир индикатора ЦОР. Такође је истакла улогу националног завода за статистику као координатора НСС.

53. Појам „званична статистика“ може имати различито значење у различитим земљама, у зависности од националног законодавства. *Мапа пута* користи овај појам у ширем смислу, у значењу статистике коју прикупљају и објављују владини органи. Иако се њена дефиниција може разликовати између земаља, званична статистика увек има одређене карактеристике. На пример:

- Подаци се најчешће прикупљају на основу снажног институционалног и законског оквира који подразумева и обавезно прикупљање података.
- Подаци се прикупљају уз примену снажних режима за заштиту поверљивости података.
- Статистика је доследна и дугорочна.
- Циљ статистике је пре свега стварање поузданих и тачних информација.⁹

54. Приватни произвођачи података могу нудити податке који су наизглед атрактивнији, зато што су нпр. бржи или новији. Међутим, предност званичне статистике се огледа у томе што она почива на законском и институционалном оквиру, чиме гарантује прикупљање и производњу квалитетних, објективних и независних статистичких података који не подлежу неприкладним утицајима. Ово начело, као и нека друга, налази се у документу Основни принципи званичне статистике¹⁰ којег се придржавају сви НЗС.

55. У свету где се непрекидно производе огромне количине података и где људи могу да потраже коју год информацију желе, било кад и било где, званична статистика се издваја као јединствен извор непристрасних и поузданих информација.¹¹

56. Циљ употребе званичне статистике је да учини друштво отворенијим и транспарентнијим, као и да гарантује поверљивост и равноправан приступ информацијама као људско право. Друштво које користи званичну статистику треба да има оснажене грађане, боље јавне политике, делотворније и одговорније доношење одлука, већи степен учешћа, и јаче демократске механизме.

---

⁸ Садржај овог поглавља је преузет из публикације *Препоруке за промовисање, мерење и преношење вредности званичне статистике* (UNECE 2018).

⁹ Дефиниција је преузета из публикације *Препоруке за промовисање, мерење и преношење вредности званичне статистике* (UNECE 2018).

¹⁰ <https://unece.org/statistics/FPOS>

¹¹ У својој Резолуцији (А/РЕС/71/313), Генерална скупштина УН је нагласила да званични статистички подаци из НСС представљају основ за глобални оквир индикатора ЦОР. Такође је истакла улогу НЗС као координатора НСС.

1.1.2. Излазак из зоне комфора

57. За праћење ЦОР, државе такође могу да користе незваничну статистику – на пример, за податке који недостају, или да би се омогућио јаснији контекст.

58. Уколико владе користе незваничну статистику,¹² потребно је спровести одређене мере предострожности. Треба применити стандарде квалитета у складу са Основним принципима званичне статистике, док НЗС треба да процени квалитет података који се користе. Поглавље 2 о контроли квалитета пружа више информација о процесима који се могу увести да би сва статистика коришћена за Циљеве одрживог развоја била на одговарајућем нивоу.

59. У појединим случајевима, организације цивилног друштва прикупљају податке који се могу користити за добијање индикатора. Овакви подаци имају своје предности – могу да попуне празнине које се јављају у званичној статистици, али и мане – њихов квалитет, благовременост и доследност могу бити испод стандарда. Велика Британија и Канада користе податке од цивилног друштва, признајући њихову додатну вредност у областима где не постоје званични подаци, али увек јасно наводе изворе оваквих података, као и чињеницу да се не ради о званичној статистици, те да стандард квалитета можда није на нивоу онога који се користи за званичну статистику.

1.2. Како користити статистику у ЦОР?

60. Индикатори Циљева одрживог развоја се користе на различите начине: да пруже глобални преглед напретка одрживог развоја у односу на Циљеве и потциљеве Агенде 2030; да илуструју чињенично стање или напредак остварен у поједином региону или држави; или као основ за темељније анализе изазова који се јављају у спровођењу Циљева. Такође се могу користити за поређење напретка у различитим државама, подрегионима или регионима, као и да укажу на положај угрожених група. Ово значи да статистика у Циљевима одрживог развоја има различите групе корисника, те да се комуникација мора усмерити на сваку циљну групу на одговарајући начин. Поглавље 7 се бави комуникацијом и детаљније објашњава овај аспект. Поглавље које управо читате пружа преглед неких практичних примера употребе података за Циљеве одрживог развоја.

1.2.1. Праћење глобалног напретка

61. Јавне и приватне организације једнако прате напредак ка остварењу циљева и потциљева Агенде 2030, најчешће користећи глобални оквир индикатора IAEG-SDGs, или прилагођене верзије овог оквира. Овај оквир се користи зато што је упоредивост између земаља кључна квалитативна димензија праћења глобалног напретка. Званична међународна статистика за праћење на глобалном нивоу често се заснива на званичној националној статистици. Предност званичне националне статистике огледа се у томе што се придржава међународних стандарда (те ју је стога лакше ускладити за потребе поређења), прикупља се у сагласности са строгим режимима поверљивости, заснована је на научним принципима, и усклађена је са правилом професионалне независности.¹³

62. Праћење на глобалном нивоу се превасходно састоји од посматрања напретка и утврђивања изазова у регионима и тематским областима где је потребно уложити више напора. На овај начин, могу се препознати приоритетне области које захтевају посебну пажњу, и сходно томе расподелити ресурси.

---

¹² Појмови „подаци“ и „статистика“ додатно су објашњени у речнику термина *Mane neta*. Међутим, ови појмови се често користе као синоними.

¹³ Ипак, у неким случајевима постоје ваљани разлози за употребу невладиних података и статистике. Некада је делотворније користити глобалне податке за праћење или се може сматрати да су невладини подаци независнији.

Годишњи извештај о напретку ЦОР и Визуелни приказ

63. Извештај о напретку одрживог развоја Генералног секретара¹⁴ описује напредак остварен у свету у спровођењу Агенде 2030. Овај извештај је заснован на подацима и збирној анализи глобалне статистике преузете са Глобалне платформе података за индикаторе Циљева одрживог развоја (Global SDG Indicators Data Platform).¹⁵ Платформу на свом серверу чува и одржава Одељење за статистику УН (UN Statistics Division - UNSD), а она садржи доступну националну статистику за глобалне индикаторе ЦОР. Примарни циљ Извештаја о напретку је да пружи подршку процесима у оквиру Политичког форума УН на високом нивоу (UN High-Level Political Forum - HLPF). Припрема га UNSD у сарадњи са надлежним агенцијама, односно агенцијама задуженим за појединачне индикаторе који се односе на њихове тематске области. Поглавље 4 пружа више информација о надлежним агенцијама и њиховој улози.

64. Поред овога, у сарадњи са другим међународним организацијама, UNSD од 2019. припрема годишње Визуелне приказе ЦОР. Они приказују остварени напредак на глобалном и регионалном нивоу у одабраним потциљевима свих Циљева Агенде 2030, а на основу ограниченог броја индикатора. Визуелни приказ напретка даје преглед глобалних и регионалних трендова у остварењу ЦОР и помаже корисницима да виде где се налазимо и који је степен напретка постигнут за поједине индикаторе. Методологија која се користи за израду приказа напретка ће бити ревидирана и ажурирана како буде доступно више података.

Глобални извештај о одрживом развоју

65. Глобални извештај о одрживом развоју¹⁶ припрема независна група научника. Први извештај је објављен 2019. за потребе Самита о ЦОР одржаног у Њујорку септембра исте године.¹⁷

66. Глобални извештај се разликује од годишњег Извештаја о напретку ЦОР који припрема Генерални секретар УН, али га и допуњује. Не представља нове доказе, већ максимално користи постојеће знање у више дисциплина путем спровођења „процене процена“. Истиче најновије знање о трансформацији ка одрживом развоју, и указује на конкретне области у којима су могуће брзе промене и измене. Овај извештај се ослања на бројне изворе знања, укључујући и Извештај о напретку ЦОР Генералног секретара, али и научне чланке и посебне извештаје.

Глобални тематски извештаји

67. Многе надлежне агенције имају посебне делове својих интернет сајтова посвећене ЦОР где се објављују различите врсте тематских радова заснованих на индикаторима, као што су публикације и извештаји, графикони, приручници или радни документи. Табела која следи даје примере неколико интернет сајтова и оваквих извештаја.

¹⁴ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/progress-report/>

¹⁵ <https://unstats.un.org/sdgs/unsdg>

¹⁶ <https://sustainabledevelopment.un.org/globalsdreport/2019>

¹⁷ Самит повећан циљевима одрживог развоја 2019. био је први Политички форум на високом нивоу посвећен одрживом развоју под окриљем Генералне скупштине <https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs/summit>

Табела 1.1 Примери интернет сајтова и тематских извештаја

Надлежна агенција и сајт о ЦОР	Публикација и линк	Главне одлике
Светска здравствена организација (<i>World Health Organization - WHO</i>) https://www.who.int/sdg/en/	Светска здравствена статистика 2021: Праћење здравља за ЦОР. https://reliefweb.int/report/world/world-health-statistics-2021-monitoring-health-sdgs	Годишњи преглед стања здравља у свету. Извештај за 2021. представља најновије податке за више од 50 здравствених индикатора у оквиру ЦОР и циљева „три милијарде“. Извештај за 2021. обухвата прелиминарне процене за вишак смрти у свету који се може приписати КОВИД-19 у 2020, као и преглед глобалних и регионалних здравствених трендова од 2000. до 2019.
Програм Уједињених нација за животну средину (<i>United Nations Environment Programme - UNEP</i>) https://www.unenvironment.org/unga/our-position/unep-sustainable-development-goals-summit	Мерење напретка ка остварењу еколошке димензије ЦОР. https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/27627	Подаци у овом извештају и његовом статистичком анексу преузети су из Глобалне базе података за животну средину (<i>Environment Live Global Database, UNEP 2019b</i>), и у потпуности се поклапају са подацима из Глобалне базе података за индикаторе ЦОР (<i>Global SDG Indicators Database</i>) уз поједине додатне индикаторе, као и дезагрегација ЦОР по категоријама.
Организација за храну и пољопривреду (<i>Food and Agriculture Organisation - FAO</i>) http://www.fao.org/sustainable-development-goals/en/	Праћење напретка индикатора ЦОР у вези са храном и пољопривредом: Извештај о индикаторима у надлежности FAO. http://www.fao.org/3/i6919e/i6919e.pdf	Главне публикације које обухватају и наративне извештаје и статистичке анексе о меродавним индикаторима ЦОР за које је надлежан FAO.

Извештај о одрживом развоју¹⁸

68. Тимови независних стручњака при Мрежи решења за одрживи развој (*Sustainable Development Solutions Network - SDSN*) и Бертелсман Штифтунгу (*Bertelsmann Stiftung*) сваке године праве Извештај о одрживом развоју (званично: Извештај о индексу ЦОР). Овај извештај садржи индекс ЦОР и тзв. интерактивни графикон (енг. *dashboard*) за све земље света, чиме се омогућава визуелни приказ учинка земаља у спровођењу ЦОР, као и утврђивање приоритета који захтевају додатне напоре. Ово није званични алат за праћење ЦОР, али представља корисну допуну за званичне извештаје и базе података УН. За израчунавање индекса и састављање интерактивних графикона, Мрежа решења за одрживи развој и Бертелсман Штифтунг користе јавно доступне податке које објављују званични произвођачи података (укључујући Светску банку, WHO, ILO), као и друге организације попут истраживачких центара и невладиних организација. Број индикатора је ограничен на 100 и разликује се од глобалне листе индикатора ЦОР.

¹⁸ <https://dashboards.sdgindex.org/>

69. Извештај о одрживом развоју представља пример употребе статистике за израду ранг листе земаља. Важно је напоменути да су ранг листе изузетно моћан алат за комуникацију која може да унапреди видљивост Агенде 2030 и повећа укупно знање о изазовима који се јављају у свету. Међутим, индекс као такав често нема дубину и транспарентност, а корисници не умеју увек да га ваљано протумаче. Некада није јасно да ли су промене на ранг листи узроковане стварним напретком, или су на пример изазване новим извором података који је од недавно доступан у тој земљи. Проблем са ранг листама је детаљније објашњен у одељку о незваничним проценама напретка у ЦОР у Поглављу 7 које се бави комуникацијом.

1.2.2. Праћење на регионалном нивоу

70. Неколико регионалних група земаља заједнички извештава о напретку ка остварењу циљева Агенде 2030. Већина њих користи глобални оквир индикатора IAEГ-SDGs или прилагођену верзију овог оквира како би се обезбедила упоредивост између земаља. Понекад се уместо глобалних индикатора користе усклађени индикатори доступни на регионалном нивоу, који више одговарају циљу или потциљу у специфичном регионалном контексту. Праћење на регионалном нивоу је често повезано с постојећим регионалним оквирима јавних политика, али је приказано у контексту Агенде 2030.

Платформа UNECE за статистику у Циљева одрживог развоја

71. Економска комисија УН за Европу (*United Nations Economic Commission for Europe - UNECE*) покренула је регионалну платформу¹⁹ која садржи три компоненте: документа, интерактивне веб графиконе за индикаторе и базу података за праћење ЦОР. Документа и база података су углавном намењене статистичарима и другим стручњацима које интересују методологија, упоредивост индикатора и анализе, док интерактивни веб графикон служи за потребе јавности и твораца политика. База података UNECE садржи статистичке податке за оне глобалне индикаторе IAEГ-SDGs који су меродавни за овај регион. Биће додатно развијена тако да обухвати више националних статистичких података од регионалног значаја. Поглавље 5, које се бави праћењем напретка на различитим нивоима, нуди више информација о овој платформи.

Напредак ка остварењу ЦОР у Латинској Америци и региону Кариба²⁰

72. Економска комисија за Латинску Америку и регион Кариба (*Economic Commission for Latin America and the Caribbean - ECLAC*) објавила је свој четворогодишњи извештај о напретку и регионалним изазовима у спровођењу Агенде 2030 за одрживи развој у Латинској Америци и региону Кариба.²¹ Овај извештај је објављен око четири године после усвајања Агенде 2030. Са једне стране, пружа преглед достигнућа у спровођењу ЦОР у овом региону, а са друге наводи изазове и проблеме у спровођењу. Поред овога, ECLAC и друге специјализоване агенције и канцеларије УН развиле су Регионалну платформу знања за Агенду 2030 у Латинској Америци и региону Кариба. Платформа пружа информације о институцијама, оквирима индикатора, базама података и статистичким профилима. Такође извештава о званичним индикаторима ЦОР и обухвата скуп приоритетних индикатора за статистичко праћење на регионалном нивоу који је прилагођен Латинској Америци и региону Кариба (укупно 150 индикатора, од којих 122 припадају глобалном оквиру индикатора Циљева одрживог развоја, док су 28 допунски или заменски индикатори релевантни за овај регион).

¹⁹ <https://w3.unece.org/sdghub/>

²⁰ <https://agenda2030lac.org/en>

²¹ <https://agenda2030lac.org/>

Регионална платформа у ESCAP региону

73. Економско-социјална комисија за Азију и Океанију (*Economic and Social Commission for Asia and the Pacific - ESCAP*) је допунила глобалну листу индикатора УН индикаторима преузетим од других међународних организација, у циљу стварања регионалне платформе. Годишњи извештај о напретку ЦОР у Азији и Океанији²² анализира трендове везане за ЦОР, као и доступност података за праћење напретка у Азији и Океанији и пет подрегиона. Ово представља кључни ресурс за све заинтересоване стране које се баве утврђивањем приоритета, планирањем, спровођењем и праћењем Агенде 2030 у Азији и Океанији. Платформа такође обухвата и веб графиконе за ESCAP и подрегионе.

Одрживи развој у Европској унији²³

74. Евростат је задужен за праћење ЦОР у Европској унији (ЕУ). Евростат користи европски скуп индикатора ЦОР, са око 100 индикатора од којих су две трећине усаглашене са глобалним индикаторима IAEG-SDGs. Сви индикатори су засновани на постојећим статистичким подацима који се налазе у европским базама података и нуде податке за државе чланице ЕУ. На сајту Евростата постоји одељак посвећен ЦОР и он садржи базу података са индикаторима ЕУ разврстаним према државама чланицама, годишње извештаје о напретку у спровођењу ЦОР у ЕУ, као и интерактивне и информативне визуелне илустрације (или визуале) као што су „ЦОР и ја”,²⁴ „Откријте напредак ЦОР у ЕУ”²⁵ и „Упоредите своју земљу”.²⁶ Индикатори за праћење на нивоу ЕУ засновани су на постојећим јавним политикама ЕУ и на доступности квалитетних података.

Удаљеност од потциљева у земљама OECD

75. Организација за економску сарадњу и развој (*Organization for Economic Co-operation and Development - OECD*) израдила је три извештаја који се баве удаљеношћу од потциљева у земљама OECD, и они су објављени 2016, 2017. и 2019. године.²⁷ Сврха ових извештаја је да помогну државама чланицама у спровођењу Агенде 2030 на националном нивоу. Извештаји пружају детаљан преглед успеха и слабости у спровођењу свих ЦОР и „5П” принципа Агенде 2030^{27.1}: Људи (циљеви 1-5), Планета (циљеви 6, 12-15), Просперитет (циљеви 7-11), Мир (циљ 16) и Партнерство (циљ 17). Такође, намера извештаја је да помогну државама да се снађу у сложеним циљевима одрживог развоја, као и да утврде своје приоритете у оквиру широке Агенде 2030.

76. Извештај се придржава глобалног оквира индикатора IAEG-SDGs, али користе и заменске индикаторе и податке OECD да допуни индикаторе доступне у бази података УН за ЦОР, оствари највећи могући обухват и омогући упоредивост земаља. OECD је развио методологију помоћу које процењује удаљеност земље од остварења сваког потциља.

²² <https://www.unescap.org/kp/2021/asia-and-pacific-sdg-progress-report-2021>

²³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi>

²⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/sdgs/>

²⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/key-findings>

²⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators>

²⁷ <https://www.oecd.org/sdd/measuring-distance-to-the-sdg-targets-2019-a8caf3fa-en.htm>

^{27.1} 5П се односи на појмове Народ – Планета – Просперитет – Мир – Партнерство. На енглеском језику, свака од ових пет речи почиње словом П: *People – Planet – Prosperity – Peace – Partnership*. (Прим. *npev*.)

1.2.3. Употреба статистике за ЦОР на националном нивоу

77. На националном нивоу, државе имају различите приступе у праћењу одрживог развоја у контексту Агенде 2030. Различите перспективе зависе од више фактора, од којих се важним чине претходно искуство у праћењу стратегија одрживог развоја, као и ниво децентрализације и координације у оквиру НСС (видети Поглавље 3 о националним механизмима за координацију и Поглавље 5 о праћењу напретка на различитим нивоима).

Национални индикатори

78. На националном нивоу, индикатори ЦОР користе се за праћење напретка државе у спровођењу Агенде 2030 и процену утицаја усвојених мера. Због овога је неопходно да индикатори Циљева одрживог развоја буду меродавни за национални контекст, као и да се могу јасно представити корисницима. Стога су глобални и регионални индикатори често допуњени националним и поднационалним индикаторима. Имајући у виду начело да нико не буде изостављен, праћење на националном нивоу често може да пружи податке који су боље разврстани према, на пример, географским областима или типу насеља, полу, старости и угроженим групама. На овај начин, подаци ће јасно приказати национални, поднационални и локални учинак за сваки циљ и потциљ, омогућујући утврђивање приоритета који изискују додатне напоре. Државе су такође развиле листе националних индикатора на основу својих специфичних контекста и доступности званичне статистике. Детаљнији преглед употребе националних индикатора налази се у Поглављу 5 (Праћење напретка на различитим нивоима).

79. За израду програма и планова сарадње на нивоу земаља, као и за праћење њиховог спровођења, локалне канцеларије УН такође често користе националне индикаторе Циљева одрживог развоја.

Праћење националне стратегије одрживог развоја

80. Када је усвојена Агенда 2030, многе земље су већ имале своје стратегије одрживог развоја, које су потом преправиле и прилагодиле ЦОР. Сходно томе, ове земље прате спровођење Агенде 2030 на националном нивоу уз помоћ претходно развијених индикатора за националне стратегије одрживог развоја. Ови индикатори се могу у одређеној мери поклапати са глобалним оквиром индикатора IAEГ-SDGs. Финска спада у државе које користе овај приступ. Друге земље, које су касније усвојиле националне стратегије усклађене са Агендом 2030, додале су своје националне индикаторе глобалним индикаторима за потребе праћења.

Употреба националних платформи за извештавање

81. Многе земље су развиле националне платформе за извештавање које олакшавају рад са статистичким подацима у области ЦОР и унапређују њихово коришћење.

82. Националне платформе за извештавање имају тројаку сврху: служе као портал за прикупљање података где различити произвођачи могу да унесу своје информације; као база података за глобалне, регионалне, националне и поднационалне индикаторе ЦОР; и као платформа за представљање информација која корисницима омогућава да на једном месту пронађу све податке за ЦОР за ту земљу. Националне платформе за извештавање се могу посматрати на два начина: као портал за употребу ЦОР статистике, али и као вид промовисања статистике, зато што су подаци доступни на једном месту и лаки за коришћење.

83. Многи национални заводи за статистику су већ покренули или управо раде на својим националним платформама за извештавање, које обухватају податке, табеле, графиконе и визуелне алате. Списак са линковима ка националним платформама за извештавање доступан је у оквиру централе знања UNECE.²⁸

84. Национална платформа за извештавање такође може да представља национални механизам за достављање података надлежним агенцијама. Ово је детаљније објашњено у Поглављу 4 које је намењено извештавању о глобалним индикаторима.

Добровољни национални извештаји (ДНИ)

85. Државе имају слободу избора када ће и како представити своје ДНИ Политичком форуму на високом нивоу. Међутим, ови извештаји морају бити прецизни, засновани на доказима, и поткрепљени евалуацијама и подацима на нивоу државе који су квалитетни, приступачни, благовремени, поуздани и разврстани према нивоу прихода, полу, старости, раси, етничкој или националној припадности, миграторном статусу, инвалидитету, типу насеља и другим карактеристикама које су релевантне у националном контексту. Државе се такође подстичу да структуру својих ДНИ ускладе са општим смерницама за извештавање²⁹ UNDESA, које подразумевају и припрему статистичког анекса. По правилу, овај анекс треба да обухвати националне вредности доступних глобалних индикатора IAEG-SDGs, допуњене националним индикаторима. Поглавље 8 Добровољни национални извештаји пружа више информација о припреми ових извештаја, као и практичне примере.

Више од индикатора

86. Реч индикатор се може превести и као показатељ. По дефиницији, то значи да индикатори показују шта се дешава. У контексту Агенде 2030, за доношење одлука и развој јавних политика често су потребни детаљнији скупови статистичких података. На пример, поред постојећих и/или међународно прихваћених индикатора, неопходне су и економске, демографске и еколошке студије помоћу којих се процењује утицај оваквих јавних политика. Постоји интернет сајт са студијама случаја различитих земаља које користе статистичке податке који нису индикатори.³⁰

87. Праћење Агенде 2030 може да обухвата и друге информације поред статистичких података. Међутим, без квалитетних статистичких података отварају се врата за слободна тумачења и развој неделотворних политика. Уколико квалитетни статистички подаци нису доступни, неопходно је користити алтернативне изворе. У свету, многи статистички системи немају довољно финансија и капацитета да израде званичну статистику у мери потребној да творци политика доносе одлуке на чврсто утемељеним чињеницама. Штавише, званична статистика некада није довољно детаљна нити благовремена, а често се догоди да корисници једноставно не знају који су подаци доступни, где их могу пронаћи и како да их користе. Пошто је међу корисницима често низак ниво статистичке писмености, догађа се и да настају проблеми у разумевању и тумачењу доступних података. Ово значи да доступност података сама по себи није довољна гаранција да ће ти подаци бити коришћени на прави начин. Стога је потребна већа подршка за изградњу капацитета за анализу и употребу података (нпр. помоћу јачања статистичке писмености, укључивања статистике у школско градиво итд.).

88. Изградња капацитета статистичких система да прикупљају, обрађују и пре свега комуницирају о подацима могла би да унапреди употребу квалитетне званичне статистике. Поглавље 9 *Мане пута* наводи изазове и могућности у изградњи статистичких капацитета за ЦОР, али и друге области. Такође, Поглавље 7 се бави комуникацијом као алатом за остварење циљева и потциљева Агенде 2030.

²⁸ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Summary+of+Progress+in+UNECE+countries>

²⁹ https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/17346Updated_Voluntary_Guidelines.pdf

³⁰ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

1.3. Резиме употребе различитих врста статистичких података у контексту Агенде 2030

89. Као што се види из овог Поглавља, нису сви подаци прикладни за сваку сврху. У већини случајева, званична статистика је пожељни извор информација. Међутим, некада други подаци могу бити погоднији за употребу, као на пример, мапе које приказују прекогранично загађење. Ако јасно разумемо где и када су нам потребни различити подаци, можемо имати бољу представу о томе где треба унапредити капацитете и расподелити ресурсе (видети Табелу 1.2).

Табела 1.2 Употреба различитих врста података и статистике

Употреба	Сврха	Посебни захтеви	Врста података, извори
Глобални преглед и међународна поређења. На пример, Глобални извештај о Циљевима одрживог развоја заснован на глобалним индикаторима или Извештај о одрживом развоју Мреже решења за одрживи развој и Бертелсман Штифтунга.	Подаци служе сагледавању укупног напретка и издвајању региона или тема који изискују додатне напоре како би се прикупиле финансије или обезбедила политичка подршка.	Међународно упоредива статистика.	Међународно усклађена статистика, на пример глобални индикатори Циљева одрживог развоја или други међународно упоредиви подаци. Подаци на нивоу држава, регионални скупови података.
Садржај намењен корисницима, на пример индикатори, симболи временске прогнозе, видео материјал, визуелне илустрације, веб графикони.	Служе илустровању занимљивих догађаја на једноставан начин, као и да привуку пажњу корисника који располажу ограниченим временом, а могу поделити занимљиве догађаје, брзе чињенице, или кратке текстове на својим друштвеним мрежама.	Лако разумљиви, визуелно привлачни, засновани на чињеницама, али нису компликовани. Кориснике често не занима извор или квалитет података; стога треба користити званичну статистику или податке који су прошли контролу квалитета како би се очувало поверење у статистику.	Национална или међународна званична статистика и/или статистика провереног квалитета.
Процена напретка, нпр. кључни индикатори, симболи временске прогнозе, стрелице, одометри (уређај који мери дужину пређеног пута).	Служе приказивању промена као што су развој јавних политика, докази за доношење одлука и позивање на одговорност.	Пажљиво одабрани да прикажу различите аспекте развоја. Веома је важна њихова упоредивост током времена.	Национална или међународна званична статистика и/или статистика провереног квалитета. Временске серије.

Табела 1.2 Употреба различитих врста података и статистике (наставак)

Употреба	Сврха	Посебни захтеви	Врста података, извори
Профили држава / националне процене, нпр. извештај на нивоу држава, националне платформе са подацима.	Служе анализи ситуације или напретка у одређеној држави или тематској области.	Висок ниво тачности и кохерентности. Важан је контекст. За анализу ситуације на националном нивоу, често није важна међународна упоредивост.	Национална званична статистика и/или статистика провереног квалитета. Временске серије.
Детаљна анализа, нпр. тематски извештаји, извештаји о истраживању.	Служе детаљној анализи или истраживању специфичних тематских области.	Висок ниво тачности и кохерентности.	Званична статистика и подаци из истраживања. Специјализоване анкете или прикупљање података. Анализе пружају контекст података.
Процена начела да нико не буде изостављен, нпр. тематски извештаји.	Служе препознавању група које су изостављене и утврђивању положаја угрожених група.	Подаци разврстани по категоријама или подаци о конкретним угроженим групама. Уколико временске серије нису доступне, могу се користити једнократни подаци.	Званична статистика, подаци из регистара, подаци добијени преко модела (процене малих области). Подаци из истраживања, подаци од организација цивилног друштва, подаци који потичу од грађана, квалитативни подаци. Анализе пружају контекст података.
Основа за јавне политике на локалном нивоу.	Служе решавању релевантних питања у локалном контексту.	Подаци разврстани по просторним категоријама.	Званична статистика на детаљном нивоу, административни подаци, подаци из приватног сектора, „велики подаци“ (<i>big data</i>).
Основа за реаговање у ванредним ситуацијама.	Служе препознавању група које ће бити погођене ванредном ситуацијом и потребна им је хитна интервенција, помоћ, опоравак итд.	Оперативни подаци о томе где се људи налазе, о нанетој штети итд. У ванредној ситуацији најважније је благовремено реаговање.	Званична статистика, административни подаци, „велики подаци“ (нпр. мобилни телефони, сателитски снимци), географско означавање (<i>geo-tagging</i>), подаци који потичу од грађана итд. регистри и сродни подаци.
Праћење животне средине, нпр. загађења ваздуха (концентрације честица које загађују), загађења воде, нивоа воде итд.	Служе заштити јавног здравља и животне средине.	Научно одобрени методи.	Подаци из станица за праћење; званична статистика се може користити за позадинске / основне / базне податке.

Осигурање
Квалитета

2. ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА ИНДИКАТОРА ЦОР

90. Индикатори ЦОР чине окосницу праћења и анализе напретка ка остварењу ових циљева и представљају кључни ресурс за творце политика, стручњаке и јавност. Индикатори доприносе већој транспарентности ЦОР, помажу у доношењу одлука заснованих на доказима и омогућују боље интегрисане анализе. С обзиром да творци политика и други стручњаци широм света користе индикаторе за доношење одлука, важно је гарантовати квалитет индикатора тј. уверити се да су погодни за своју сврху.

2.1. Зашто треба обратити више пажње на контролу квалитета индикатора

91. Иако су индикатори ЦОР важан инструмент за извештавање о напретку ка остварењу циљева, комуникација преко индикатора није једноставна.³¹ Није увек очигледно на шта сваки индикатор указује сам по себи. Имајући у виду да индикаторе користи широк спектар корисника са веома различитим циљевима, ово може представљати изазов. Пресудно је да сви корисници исправно разумеју и тумаче квалитет и поузданост индикатора како бисмо избегли ненаменску употребу и погрешне закључке.

92. У формулисању индикатора ЦОР учествују произвођачи статистичких података, било да су део НСС, или не. Произвођачи података некада користе нове или нетрадиционалне изворе података. Стога је Статистичка комисија УН тражила да се измени и допуни Национални оквир за контролу квалитета NQAF, како би се нагласила „важност гаранције квалитета података преузетих из нових извора и од нових произвођача, укључујући и оне који не припадају званичном статистичком систему“.³² Национални оквир за контролу квалитета сада обухвата и поглавље које се посебно бави квалитетом статистике и индикатора ЦОР.

93. За праћење ЦОР, потребне су и глобална и национална статистика. Пошто национални подаци морају да буду међународно упоредиви због израде глобалних агреgirаних података, неопходно је спроводити контролу квалитета и на националном, и на глобалном нивоу. На националном нивоу, контрола квалитета служи да се гарантује прикладност индикатора у националном контексту. На међународном нивоу, она служи за израду сврсисходних и међународно упоредивих статистичких података.

94. Индикатори ЦОР имају велики обухват и састоје се од статистичких и нестатистичких индикатора. Нестатистички индикатори се заснивају на квалитативним информацијама. Ово значи да методи рачунања индикатора и маргина грешке могу варирати у великој мери. Методи који се користе за рачунање индикатора ЦОР директно утичу на резултат. Ако је одређени индикатор непрецизан, то се мора напоменути, јер у супротном корисници неће разумети до које мере је тачан. Пошто индикатори одражавају реалност само са одређеним степеном тачности, различити индикатори ће приказивати различите ЦОР са различитим степеном тачности. Због тога је неопходно да се опише до које мере сваки индикатор ЦОР тачно и верно представља свој циљ и да се објасни корисницима.

³¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5937481/KS-GO-14-011-EN.PDF/82855e3b-bb6e-498a-a177-07e7884e9bcb>

³² <https://unstats.un.org/unsd/methodology/dataquality/references/1902216-UNNQAFManual-WEB.pdf>

2.1.1. Национални оквир Уједињених нација за контролу квалитета (NQAF)

95. Сврха NQAF је да државама пружи смернице за увођење националног оквира квалитета. Овај документ такође обухвата и смернице за квалитет података и статистике за индикаторе Циљева одрживог развоја.

96. Постоји могућност да произвођачи статистичких података за индикаторе ЦОР немају много искуства у контроли квалитета статистике. Зато је најпре важно да се усмере на активности за унапређење квалитета статистичких података доступних корисницима. У ове активности спадају објављивање метаподатака за индикаторе ЦОР, успостављање календара за објављивање статистике ради унапређења приступачности података и припрема извештаја о квалитету статистичког рада. Након ових почетних активности, може се израдити план за наредну фазу рада на контроли квалитета. NQAF³³ има 19 принципа квалитета са захтевима. Поштовање ових принципа значи спровођење мера које гарантују контролу квалитета. Ови принципи се могу користити у фази развоја националног оквира за контролу квалитета.

Принцип 1: Координација националног статистичког система

Принцип 2: Управљање односима између корисника података, произвођача података и другим заинтересованим странама

Принцип 3: Управљање статистичким стандардима

Принцип 4: Гаранција професионалне независности

Принцип 5: Гаранција непристрасности и објективности

Принцип 6: Гаранција транспарентности

Принцип 7: Гаранција статистичке поверљивости и безбедности података

Принцип 8: Гаранција посвећености квалитету

Принцип 9: Гаранција прикладности извора података

Принцип 10: Гаранција исправности методологије

Принцип 11: Гаранција економичности

Принцип 12: Гаранција прикладности статистичких процедура

Принцип 13: Неоптерећивање испитаника

Принцип 14: Гаранција релевантности

Принцип 15: Гаранција тачности и поузданости

Принцип 16: Гаранција благовремености и временске тачности

Принцип 17: Гаранција приступачности и јасноће

Принцип 18: Гаранција кохерентности и упоредивости

Принцип 19: Управљање метаподацима

³³ Садржај овог одељка је преузет из NQAF.

97. Ако желе да искористе постојеће националне структуре, земље које су већ успоставиле свој национални оквир квалитета могу да га ускладе са смерницама NQAF за ЦОРиндикаторе.

98. Могу се применити и други постојећи међународни оквири квалитета, као што су: Оквир за контролу квалитета Европског статистичког система,³⁴ Оквир квалитета за статистичке активности OECD,³⁵ ММФ,³⁶ UNECE³⁷ и FAO.³⁸

2.2. Изазови у контроли квалитета

2.2.1. Незванични произвођачи статистичких података и незванични подаци

99. Индикатори ЦОР се рачунају и унутар, и изван НСС. Квалитет индикатора зависи од статистичких процеса на којима почива. Многи незванични произвођачи података имају мање искуства са строгим методолошким процедурама него НЗС и за њих оквири квалитета могу чак представљати новину. Они ће имати највише користи од оквира који је лако разумљив и садржи корисне практичне примере. Такав оквир може да се састави на основу препорука NQAF и постојећих националних оквира квалитета.

100. Кључну улогу у контроли квалитета индикатора ЦОР треба да има организација задужена за координацију, што је углавном НЗС. Организација задужена за координацију треба да објасни важност контроле квалитета свим произвођачима података и помогне им у спровођењу мера да ово остваре. Овде је пресудна комуникација: произвођачи морају да разумеју шта се од њих очекује, као и да буду у стању да испуне своју улогу у контроли квалитета.

101. За контролу квалитета индикатора ЦОР, потребно је да контролишемо и квалитет извора података на којима се индикатори заснивају. Индикатори ЦОР често проистичу из званичне статистике која треба да се придржава неког оквира квалитета. Међутим, некада се користе нетрадиционални и/или нови извори података – на пример, ако не постоје званични подаци или уколико су нетрадиционални извори већ познати. У оваквим случајевима, ми морамо да гарантујемо квалитет извора. Ово представља изазов и може одузимати много времена. Иако је понекад прецизност статистике која потиче из нетрадиционалних и/или нових извора података већа, морамо да узмемо у обзир релевантност, благовременост и доследност ових извора. Такође, неопходно је да се постарамо да се подаци прикупљају и објављују у складу са строгим режимима за заштиту поверљивости података. Видети студију случаја из Холандије: „Критеријуми квалитета за податке о Циљевима одрживог развоја из спољних извора“³⁹.

---

³⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/64157/4392716/ESS-QAF-V1-2final.pdf/bbf5970c-1adf-46c8-afc3-58ce177a0646>

³⁵ <https://www.oecd.org/sdd/qualityframeworkforecdstatisticalactivities.htm>

³⁶ <https://dsbb.imf.org/dqrs/DQAF>

³⁷ <https://unstats.un.org/unsd/dnss/docs-nqaf/UNECE-Quality%20Improvement%20Programme%202010.pdf>

³⁸ <http://www.fao.org/3/i3664e/i3664e.pdf>

³⁹ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

2.2.2. Статистички и нестатистички индикатори

102. Оквир индикатора ЦОР обухвата како статистичке, тако и нестатистичке индикаторе. Генерално, статистички индикатори представљају врсту процена и стога о њима треба извештавати уз опис њихове поузданости, што представља кључни аспект контроле квалитета индикатора. Као што је већ речено, једно поглавље у NQAF посебно се бави квалитетом у контексту индикатора ЦОР.

103. Контрола квалитета нестатистичких индикатора ЦОР представља већи изазов. NQAF не обухвата контролу квалитета и ових индикатора и наводи да „у глобалном оквиру, нестатистички индикатори не спадају у надлежност НЗС као произвођача података и организације задужене за њихову проверу, иако НЗС и у овом случају могу поступати као национални административни координатори целокупног процеса извештавања о ЦОР, што укључује и нестатистичке индикаторе.“⁴⁰ NQAF предлаже да се контрола квалитета нестатистичких индикатора обавља на међународном нивоу иако је могуће и национално праћење уколико се нестатистички индикатори рачунају на националном нивоу. Национални заводи за статистику треба да опишу и објаве све нестатистичке индикаторе који се користе, уз објашњења и додатне информације о овим индикаторима, укључујући и информације о њиховом степену поузданости. Тешко је или чак немогуће прецизно навести квантитативну меру степена поузданости нестатистичких индикатора. Ово се може превазићи помоћу самопроцене или експертске евалуације иако су и ови методи проблематични јер се заснивају на проценама.

2.2.3. Различити корисници

104. Статистику ЦОР користе различите групе корисника: творци политика или / и доносиоци одлука, истраживачи, лидери из пословног сектора, грађани, новинари, статистичари и други стручњаци. Ако желимо да избегнемо погрешно коришћење, важно је да сви корисници разумеју контекст и поузданост индикатора. Лишени контекста, индикатори ће имати ограничену вредност.⁴¹ Морамо да нагласимо на шта заправо указују индикатори ЦОР и за коју врсту анализе могу, односно не могу да се користе. Творцима политика и другим напредним корисницима биће потребне детаљније информације за доношење одлука и дубинску анализу. Транспарентност је кључна: уз индикаторе увек треба доставити додатну документацију као што су метаподаци, јер даје корисницима више неопходних информација.

2.3. Метаподаци

105. Метаподаци за индикаторе ЦОР информишу кориснике да подаци потичу из поузданог извора, као и да су погодни за сврху за коју се користе. Подаци се онда могу користити за доношење одлука, планирање јавних политика, истраживања итд, уз пуно поверење у њихову тачност. Метаподаци су важни за праћење података везаних за ЦОР и омогућавају државама да процене свој положај на путу ка остварењу циљева. Техничке информације дате у метаподацима чине податке приступачним, лакшим за коришћење и погодним за коришћење. Видети студију случаја из Шведске: „Метаподаци за националне индикаторе“.⁴²

⁴⁰ <https://unstats.un.org/unsd/methodology/dataquality/references/1902216-UNNQAFManual-WEB.pdf>

⁴¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/7862432/KS-GO-17-001-EN-N.pdf/3a226be6-efe0-4668-b09f-3dcd20f8ff11>

⁴² <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

106. Приликом извештавања о индикаторима ЦОР и објављивања података, важно је укључити и метаподатке. Метаподаци се дефинишу као информације, подаци о подацима које описују следеће:

- Извор података
- Статус званичног извора
- Контекст индикатора / заменски индикатор
- Квалитет података
- Коришћену методологију / како је спроведена или урађена статистика
- Анализу статистике
- Референтни период
- Благовременост

107. **Извор података.** Метаподаци говоре кориснику одакле долазе подаци за индикаторе ЦОР, као и да ли је то поуздан извор. На тај начин, корисник зна да ли се ти подаци могу користити за потребе истраживања или за комуникацију са жељеном циљном групом.

108. **Статус званичног извора.** У складу са захтевима везаним за индикаторе ЦОР, под идеалним околностима, извор треба да буду званични национални подаци из одређене владине агенције (која се сматра надлежним органом за одређени индикатор). Овако се добијају најсвеобухватнији и најдетаљнији подаци за ЦОР индикаторе. Уколико званични национални извор података није доступан, могу се користити подаци поузданих међународних организација (нпр. FAO, ILO или Светска банка). Обе врсте података ће имати метаподатке и сматраће се поузданим изворима. Међутим, мора се образложити употреба међународног извора (нпр. подаци на националном нивоу нису били доступни).

109. **Контекст индикатора / заменски индикатор.** За неке ЦОР индикаторе биће неопходно користити заменски индикатор. Заменски индикатори се користе када нису доступни подаци за изворни индикатор - одређује се приближни индикатор који служи сличној сврси. На пример, уколико нема доступних података за индикатор 4.4.1 (Удео младих и одраслих са вештинама у области информacionих и комуникационих технологија (ИКТ)), могу се користити подаци из анкета које се спроводе у домаћинствима о проценту домаћинстава са рачунаром. У овом случају, метаподаци морају објаснити зашто се користио заменски индикатор уместо изворног индикатора.

110. Пошто неки индикатори ЦОР нису меродавни за поједине земље, уместо њих се могу користити прикладнији индикатори. Пример овога је индикатор 2.2.2 (Преваленција неухрањености међу децом до 5 година). Пошто је ово мање релевантно у развијеним земљама, уместо тога је за националне потребе можда важније извештавати о нивоу гојазности међу децом. Поново, овакву одлуку је неопходно образложити у метаподацима за тај индикатор.

111. **Квалитет података.** Лош квалитет података за одређени индикатор мора се навести у метаподацима. Ово обухвата факторе као што су недовољна величина узорка, лоше осмишљена анкета, пристрасна анкета итд. Ово су важне информације које кориснике обавештавају о ограничењима података.

112. **Коришћена методологија.** Поред овога, важно је напоменути корисницима да подаци потичу из анкете осмишљене за неку другу сврху. Пример овога је коришћење анкете домаћинстава за информације о компанијама. Иако резултати могу да пруже корисне информације, неопходно је напоменути да методологија није стандардизована, те стога није упоредива са другим подацима из анкета о компанијама.

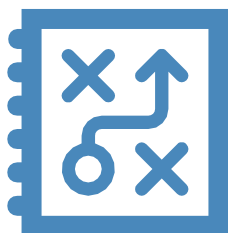
113. **Анализа статистике.** Метаподаци треба да наведу детаље анализе података за ЦОР индикаторе. Свака промена у аналитичкој методологији између референтних периода треба да се јасно напомене у метаподацима.

114. **Референтни период.** Подаци треба да буду што новији односно последњи доступни и благовремени у највећој могућој мери, а за индикаторе ЦОР треба користити најновији референтни период. Ако ово није могуће, у метаподацима треба образложити због чега. На пример, у многим земљама, подаци за индикатор 4.а.1 (Процент школа са просторијама одређене намене) не прикупљају се редовно, зато што овај индикатор зависи од закона јер је забрањено да се отвори школа која нема такве просторије. Зато је у овом случају корисницима неопходно напоменути у метаподацима зашто референтни период за овај индикатор није најновији.

115. **Благовременост.** Колико су ажурни подаци? Благовременост се односи на временски размак између краја референтног периода и дисеминације података.

2.4. Препоруке за НЗС

- A. Припремите краткорочни план контроле квалитета усмерен на најбитније активности које се могу спровести уз помоћ расположивих ресурса.
- B. Уколико је могуће, користите радне групе за контролу квалитета (ако такве групе не постоје, можете их оформити) како бисте гарантовали да су успостављене делотворне праксе контроле квалитета за статистику ЦОР.
- C. Водите рачуна да уз индикаторе ЦОР увек иде и одговарајућа документација, као што су метаподаци који омогућавају корисницима да процене индикаторе и разумеју њихов контекст.
- D. Обавестите чланове НСС и друге произвођаче података о њиховим задужењима у односу на расположиви оквир квалитета. Незваничним произвођачима података можда ће бити потребне додатне смернице, као и методолошка и техничка подршка.
- E. Научите да разликујете квалитет извора података и система рачунања за индикатор, на једној страни, и квалитет самих статистичких индикатора ЦОР, на другој; процените ове разлике и говорите о њима.
- F. Наставите са радом на развоју квалитетних индикатора ЦОР који ће бити прикладни за своју сврху.

3. НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА КООРДИНАЦИЈУ

3.1. Улога НЗС

116. Национални заводи за статистику играју кључну улогу у мерењу остварења ЦОР. Годишњи Извештај о напретку ЦОР који припрема Генерални секретар УН заснован је на глобалним индикаторима и подацима које су углавном доставили НСС. Познато је да је национална статистика од пресудног значаја за мерење и праћење напретка Агенде 2030, али треба имати у виду да НЗС – као један од произвођача података у оквиру НСС – може да игра различите улоге у овом процесу, у зависности од унутрашњих фактора и спољне динамике. У неким земљама, кључну улогу НЗС могуће је озваничити у буџетским документима, владиним уредбама, законодавству итд. У другим земљама, није могуће званично дефинисати улогу НЗС у ЦОР, али је могуће учинити је стандардном праксом.

117. Поред овога, многе државе користе разне додатне механизме за извештавање, праћење и представљање информација, укључујући и статистичке податке за мерење напретка. Ови механизми обухватају добровољне националне извештаје које државе представљају на годишњем заседању Политичког форума Уједињених нација на високом нивоу, као и друге активности и иницијативе за извештавање о напретку на националном нивоу, као што су извештаји о напретку ЦОР, централе података (data hubs) и разни алати за визуализацију.

3.2. Фактори који утичу на координациону улогу НЗС

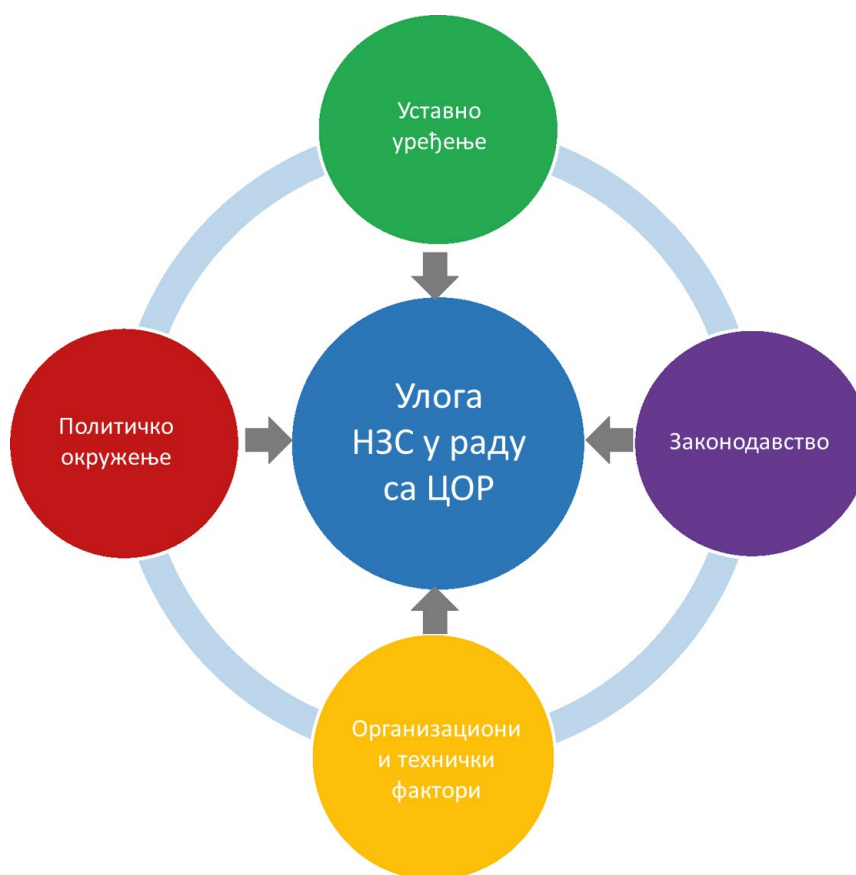
118. Имајући у виду различите механизме за извештавање, важно је разумети факторе који утичу на то коју улогу НЗС има у координацији и прикупљању података за извештавање о ЦОР. Ова улога у спровођењу и праћењу индикатора ЦОР може се разликовати на националном и међународном нивоу.

119. Први фактор који може утицати на координациону улогу НЗС је институционално уређење НЗС. На пример, уколико је НСС децентрализован, НЗС може извештавати искључиво о подацима које сам прикупља и обрађује, док ће други чланови НСС извештавати о индикаторима на основу података и статистике који потичу из њихових организација.

120. Законски оквир такође може да одреди координациону улогу НЗС. На пример, НЗС може имати мандат да извештава о свим питањима која се тичу статистике, што аутоматски значи да ће имати улогу координатора за извештавање о статистичким индикаторима ЦОР.

121. Наравно, организациони и технички фактори такође могу да утичу на координацију националних механизма у извештавању о ЦОР. Могуће је да НЗС једноставно нема организациони капацитет неопходан да испуни захтевну координациону улогу везану за праћење ЦОР, посебно уколико ово подразумева нетрадиционалне изворе података као што су Посматрање земље (*Earth observation*), грађанска наука (*citizen science*) и „велики подаци“.

122. Коначни фактор који може да утиче на координационе активности НЗС је политичко окружење. У појединим земљама, влада државе додељује НЗС уско дефинисану улогу везану за ЦОР. На пример, та улога може обухватати прикупљање статистичких података за ЦОР, али не и представљање, дисеминацију ових информација или њихово праћење.

Графикон 3.1 Улога НЗС за ЦОР

3.3. Координација и сарадња произвођача података

123. Због различитих модалитета извештавања о ЦОР, свака земља може да обезбеди координацију и сарадњу произвођача података на националном нивоу. С једне стране, ова координација може омогућити заједнички став у обрађивању захтева за доставу података, а са друге, може да обезбеди да сви актери буду упознати са постојећим захтевима за доставу података, чиме се избегава беспотребан двоструки рад.

124. Именовање националних контакт особа за ЦОР од стране UNSD, умногоме је олакшало координацију националних одговора на захтеве за достављање података. Иако су националне контакт особе за ЦОР често запослени у НЗС, ово није увек довољно за неометану координацију на националном нивоу. Потребно је да НЗС видно подржи контакт особу у свим питањима везаним за ЦОР податке, како би други произвођачи података увидели у чему се огледа улога НЗС и стекли јасне референце. Ова видљивост ће захтевати ресурсе и континуирано праћење националних аранжмана за ЦОР, али ће се исплатити јер ће покренути дијалог и свакако подићи ниво свести о координаторској улози НЗС.

125. НСС се у великој мери разликују између земаља. Свака земља може имати различите произвођаче података на националном нивоу: владине агенције, општине, академску заједницу, цивилно друштво итд. Неопходно је обезбедити да подаци које они прикупљају за потребе праћења ЦОР у потпуности поштују међународне статистичке стандарде (видети Поглавље 2 о контроли квалитета ЦОР индикатора).

126. Координација и сарадња између произвођача података су важне како за националну, тако и за међународну димензију извештавања о ЦОР. Извештавање о националним потребама – на пример, у оквиру националне платформе за извештавање или у вези са конкретним ЦОР – може изгледати једноставно, али ипак обухвата више димензија. У појединим случајевима, организација задужена за израду статистике у области ЦОР за националне потребе (што је најчешће НЗС) може прикупљати податке који потичу од других тела и валидирати их пре објављивања. Поред овога, НЗС може имати главну улогу у промовисању разумевања извештавања и праћења ЦОР како на националном, тако и на глобалном нивоу. На пример, може да процени прикладност података за њихову сврху у ширем смислу, препозна угрожене групе специфичне за ту земљу (и тако омогући дезагрегацију по категоријама), утврди квалитет (и тачност) достављених података и одреди који индикатори се могу развити или употребити за извештавање о националним приоритетима у области ЦОР.

127. Координација и сарадња у извештавању о подацима за ЦОР за глобалне потребе представља изазов. Подаци су изразито разнолики, а неопходна количина информација је огромна. Поред овога, различити обрасци глобалних токова података и различити приступи прикупљању података од стране надлежних агенција чине овај задатак још сложенијим.

128. За индикаторе које НЗС рачуна самостално није неопходна сарадња са другим организацијама. Међутим, тамо где је сарадња неопходна, *Мапа пута* предлаже три облика сарадње између произвођача података на националном нивоу.

129. **Као прво**, НЗС и други произвођачи података могу делити одговорност за прикупљање и/или валидацију података за одређени индикатор. У овом случају, НЗС ће најчешће контактирати релевантног произвођача података. Након овога следи дијалог и затим се дотични подаци прикупљају/валидирају и прослеђују надлежној агенцији.

130. Важан аспект координације са другим произвођачима података о којем се ретко говори је потреба да се сарадња успостави у раној фази – тј. када се методологија за индикатор тек усваја. Усвајање методологије може да се одвија путем различитих радних група, у оквиру агенде која не мора нужно бити везана искључиво за ЦОР.

131. У овој фази, координација није лак задатак. НЗС можда ни не зна да ове радне групе постоје, а представници земаља у радним групама могу бити стручњаци за друге области, а не за ЦОР, те је стога њихово познавање процеса и задатака везаних за циљеве ограничено. Ово доводи до ситуација које отежавају даљи рад са статистичке тачке гледишта. Наравно, боља комуникација помаже да се избегну овакве ситуације. На пример, свака заинтересована страна може да именује контакт особу за ЦОР у својој организацији која ће омогућити бољу комуникацију како у оквиру саме организације, тако и са другим телима.

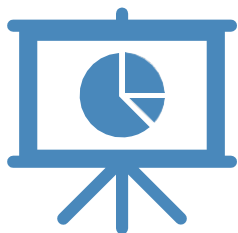
132. Још један начин за боље управљање оваквим ситуацијама је успостављање међусекторских и међуорганизацијских радних група на различитим нивоима. Овакав начин рада ће омогућити НЗС да прошире националне иницијативе и прикупе знање потребно за примену међународних стандарда и оквира ЦОР. Заузврат, ово може допринети и унапређењу прикупљања нових статистичких података, прилагођавању интерних прописа других произвођача података индикаторима ЦОР, реформисању планова за изградњу статистичких капацитета итд.

133. **Други облик сарадње** подразумева да произвођач података који није НЗС прикупља и/или валидира податке за глобални индикатор. Ако овај произвођач података једини обезбеђује податке за одређени глобални индикатор, или ће НЗС проследити те податке надлежној агенцији, или ће произвођач укључити НЗС у преписку са надлежном агенцијом. Веома је важно постарати се да НЗС буде обавештен о прослеђивању података надлежној агенцији, јер се о тим подацима може разговарати на различитим форумима на којима НЗС учествују.

134. **Трећи механизам за сарадњу** подразумева координацију упитника за нестатистичке индикаторе који захтевају учешће различитих заинтересованих страна на националном нивоу. Уколико одговарање на упитник за нестатистички индикатор захтева истовремено ангажовање различитих заинтересованих страна, онда је неопходно појаснити која институција је задужена за координацију прослеђивања попуњеног упитника надлежној агенцији. НЗС и овде може имати главну улогу, чак и ако сам нема неопходно стручно знање о предмету нестатистичког индикатора. Пожељно је укључити НЗС како у комуникацију о захтевима надлежних агенција за доставу података, тако и у преношење информација надлежним агенцијама од стране земаља.

3.4. Препоруке за НЗС

- A. Уколико већ нисте, именујте контакт особу за ЦОР и обавестите UNSD и надлежне агенције, као и друге владине агенције и министарства у вашој земљи.
- B. Инсистирајте да свако национално тело/министарство који учествују у процесу именују контакт особу за ЦОР која ће омогућити НЗС увид у рад те организације и олакшати делотворну координацију између заинтересованих страна.
- C. Да бисте избегли забуну и беспотребан двоструки рад, у релевантним владиним документима (буџет, закони и подзаконски акти итд.) прецизирајте шта је изричито улога НЗС у извештавању и праћењу ЦОР у оквиру владе.
- D. Поделите улоге и задужења за валидацију статистичких индикатора, методолошке ревизије и разјашњења, као и за ток ЦОР података.
- E. Ради боље комуникације и сарадње, формирајте радну групу са члановима из свих министарстава који производе податке. Стварање тематских подгрупа у оквиру ове радне групе такође може омогућити детаљније разговоре на одређене конкретне теме.
- F. Да бисте обезбедили делотворни процес у извештавању, НЗС треба повећати видљивост, као и његову улогу у извештавању.

4. ИЗВЕШТАВАЊЕ О ГЛОБАЛНИМ ИНДИКАТОРИМА ЦОР

135. Праћење и преглед Агенде 2030 суштински се заснива на систематском прикупљању и достављању података за глобалне индикаторе ЦОР IАEG-SDGs.⁴³ Ово поглавље прати постојеће токове података између националног, регионалног и глобалног нивоа и предлаже унапређење ових токова како би се добила солидна, глобално усклађена статистика у области ЦОР, заснована на валидираним збирним националним подацима. Самим тим, поглавље се фокусира на смањење обавеза које земље имају око достављања података (укључујући и беспотребан двоструки рад), гаранцију власништва земаља над подацима и умањивање и објашњавање недоследности између података које су сакупиле земље и података које су сакупиле међународне организације.

136. Ово поглавље се заснива на међународним препорукама и смерницама IАEG-SDGs за индикаторе ЦОР и Одбора за координацију статистичких активности (*Committee for the Coordination of Statistical Activities - CCSA*), као и на налазима и препорукама проистеклим из реалних националних искустава из две пилот студије које је радна група UNECE спровела 2017. и 2018. године. Такође, поглавље обухвата информације о документима и ИТ алатима за размену података које су обезбедили UNSD, радна група за SDMX, UNECE, надлежне агенције и саме државе.

137. Поглавље садржи четири одељка у којима се пружа увид у глобални оквир токова података, препознају произвођачи података на националном нивоу и наводе различити процеси и методе за пренос података за глобално извештавање и валидацију националних података објављених у глобалним базама података.

4.1. Глобални оквир токова података

4.1.1. Оквир који је успостављен резолуцијама УН

138. Резолуције УН A/RES/70/1 и A/RES/71/313 успостављају глобални оквир токова података. Поред овога, на захтев Статистичке комисије Уједињених нација (Резолуција 48/101), IАEG-SDGs је израдила детаљне смернице⁴⁴ о томе како надлежне агенције и државе могу да раде заједно.

139. Усвајањем Резолуције УН A/RES/70/1, државе чланице су се обавезале да ће се ангажовати у систематском праћењу и прегледу примене Агенде 2030 у наредних 15 година (Став 72. Резолуције). Резолуција даље наводи да резултати процеса на националном нивоу треба да представљају основе за прегледе на регионалном и глобалном нивоу, с обзиром на то да глобални преглед треба да буде првенствено заснован на званичним изворима података на националном нивоу (став 74). Циљеви и потциљеви треба да буду праћени и ревидирани коришћењем скупа глобалних индикатора које је усвојила Генерална скупштина (став 75).

⁴³ <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/>

⁴⁴ <https://unstats.un.org/unsd/statcom/49th-session/documents/BG-Item-3a-IAEG-SDGs-DataFlowsGuidelines-E.pdf>

140. Резолуција УН A/RES/71/313 (став 6) наглашава да званична статистика и подаци из НСС представљају неопходну основу за оквир глобалних индикатора. Ова резолуција препоручује НСС да пронађу начин да интегришу нове изворе података тамо где је то прикладно како би сакупили нове податке за потребе Агенде 2030 и наглашава улогу НЗС као координатора НСС.

141. Резолуција УН A/RES/71/313 (став 7) апелује на међународне организације да глобални преглед заснивају на подацима које су израдили НСС. Уколико за одређену државу не постоје подаци који би омогућили поуздану процену, резолуција препоручује међународним организацијама да се посаветују са том државом и израде процену на основу модела коју ће валидирати пре објављивања. Резолуција такође саветује унапређење комуникације и координације између међународних организација како би се избегли дупли извештаји, обезбедила доследност података и смањило статистички терет по саме државе. Апелује на међународне организације да путем транспарентних механизма обезбеде методологије за усклађивање националних података за потребе међународне упоредивости и израде процена.

142. Резолуција A/RES/71/313 (став 8) наглашава да се све активности глобалног статистичког система морају одвијати у складу са Основним принципима званичне статистике и Резолуцијом Економског и социјалног савета 2006/6, зато што је квалитетна званична статистика од пресудног значаја за мерење напретка ка остварењу Агенде 2030.

143. Поред овога, у Резолуцији 48/101 (I), Статистичка комисија Уједињених нација је тражила од IAEG-SDGs да изради детаљне смернице за заједнички рад надлежних агенција и држава, како би заједно допринеле успостављању тока података неопходног за развој усаглашене статистике за праћење на глобалном нивоу. Наредне године, Статистичка комисија Уједињених нација је тражила од IAEG-SDGs да заједно са надлежним агенцијама ради на успостављању продуктивног дијалога између свих заинтересованих страна ради унапређења смерница и израде критеријума за њихово спровођење на основу најбољих пракси и уз смањење терета које предвиђене процедуре могу да представљају.

144. Главно правило које проистиче из ових смерница и критеријума за њихово спровођење⁴⁵ је да сви учесници у токовима података треба да у потпуности документују и ставе на располагање изворе података или методе прилагођавања и процене, на начин који гарантује транспарентност методологије, као и поновљивост и поузданост процена. С једне стране, у својим захтевима за доставу података, надлежне агенције треба да државама пруже јасне и потпуне метаподатке, а са друге стране, државе чланице треба да надлежним агенцијама пруже свеобухватне и тачне метаподатке када достављају своје податке.

145. Надлежне агенције треба да се консултују са НЗС како би утврдиле најприкладније статистичке методе и изворе података на основу професионалних, научних и на статистици заснованих разматрања и међународно прихваћених статистичких стандарда. Надлежне агенције увек треба да НЗС обезбеде могућност да пре објављивања, у разумном року, прегледају податке и процене ЦОР индикаторе и, кад год дође до неспоразума, воде дијалог са државама чланицама.

146. Надлежне агенције треба да на најмању меру сведу терет извештавања и прикупљања података по НСС, тако што ће користити постојеће механизме за извештавање или националне платформе за извештавање и промовисати употребу одговарајућих стандарда за пренос података, као што су SDMX и WEB API. Надлежне агенције треба да међусобно сарађују тако да државама само једном упуте захтев за доставу података за одређени индикатор.

147. Надлежне агенције треба да пруже техничку помоћ државама чланицама на захтев, посредством НЗС државе. Државе чланице имају за циљ да ојачају праксу прикупљања података и израде статистичке капацитете у својим земљама.

⁴⁵ <https://unstats.un.org/unsd/statcom/50th-session/documents/2019-2-IAEG-SDG-E.pdf> (У анексу извештаја IAEG-SDGs за ЦОР индикаторе).

148. Различите агенције и државе користе различите процедуре за достављање података из НСС међународним и наднационалним системима. Без обзира на ово, државе чланице и надлежне агенције треба да промовишу координаторску улогу НЗС у извештавању о ЦОР тако што ће систематски обавештавати НЗС о прикупљању и процесима валидације података за индикаторе.

4.1.2. Извештаји о студијама случаја токова података и глобалном извештавању и препорукама

149. Прикупљање података за индикаторе ЦОР захтева до сад невиђену сарадњу и сложену координацију у оквиру међународног статистичког система. Стога су се Експертски састанак за ЦОР Конференције европских статистичара при UNECE (UNECE CES Expert Meeting for SDGs), надлежне агенције и UNSD сложили да ближе испитају постојеће и нове токове података за прикупљање статистике о глобалним индикаторима ЦОР, као и да унапреде разумевање и сагласност између НЗС и надлежних агенција у вези са усаглашеном глобалном статистиком за ЦОР. Радна група је 2017. и 2018.⁴⁶ спровела две пилот студије о токовима података. Друга студија се углавном бавила тешкоћама при валидацији података који не потичу из НСС, већ из надлежних агенција на основу израде модела, геопросторних информација или других извора података који су најчешће изван надлежности НЗС.

150. На основу конкретних примера различитих врста постојећих токова података, направљена су два извештаја која дају препоруке за унапређење токова података. Ови извештаји су допринели принципима и најбољим праксама за токове података које је припремила IAEG-SDGs. Неколико земаља у Африци и региону Економско-социјалне комисије за Азију и Океанију (ESCAP) спровело је сличне подухвате на основу ове две пилот студије. Све ове информације су доступне на интернет сајту UNECE са линковима ка главним документима.⁴⁷

4.1.3. Алати UNSD за размену података

151. У складу са одлуком Статистичке комисије Уједињених нација (48/101(к)), која узима у обзир све ове препоруке, UNSD је ставио на располагање следеће:

- Веб страница⁴⁸ која наводи контакт особе при агенцијама за сваки ЦОР индикатор, контакт податке лица задуженог за сваки индикатор, календар и учесталост прикупљања података и, у неким случајевима, назив националне организације која доставља податке.
- Списак контакт особа на националном нивоу. Државе имају обавезу да га ажурирају једном годишње. Да би се поштовао принцип поверљивости, овај списак се не објављује на сајту него се директно шаље агенцијама.
- Е-приручник⁴⁹ и репозиторијум - базу података⁵⁰ са метаподацима за сваки индикатор ЦОР (ограничен на оне податке који се прикупљају) су доступни на ЦОР сајту.

⁴⁶ <https://statswiki.unece.org/download/attachments/127666441/2017%20Data%20Flow-Report.doc?version=2&modificationDate=1559554793082&api=v2> и

<https://statswiki.unece.org/download/attachments/128451079/2018%20Data%20Flows%20Pilot%20-%20Final%20Report.pdf?version=1&modificationDate=1560770931592&api=v2>.

⁴⁷ <https://statswiki.unece.org/display/SGSDGCES/Task+Team+on+Data+Flows+for+SDGs>

⁴⁸ <https://unstats.un.org/sdgs/dataContacts/>

⁴⁹ <https://unstats.un.org/wiki/display/SDGeHandbook/Home>

⁵⁰ <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/>

- Глобална база података УН за ЦОР⁵¹ са глобалним и усаглашеним националним индикаторима је доступна на сајту ЦОР. Податке за ову базу података достављају искључиво надлежне агенције. Подаци могу бити представљени визуелно, могу бити преузети у Excel формату или бити коришћени путем апликативног интерфејса API за ЦОР.⁵²
- Преглед ажурирања података и метаподатака⁵³ доступан је са функцијом за праћење промена (*track changes*).
- Лабораторију података на нивоу државе⁵⁴ коју је UNSD успоставио ради паралелног објављивања података које су доставиле државе и података за те државе које су ускладиле агенције. Циљ лабораторије је да утврди разлике између националних и међународних података и омогући дијалог између држава и надлежних агенција. Податке за ову базу података достављају искључиво НЗС или друге националне агенције које су контакт тачка за статистику и индикаторе Циљева одрживог развоја.
- Дефиницију структуре података (data structure definition - DSD) за ЦОР.⁵⁵ Радна група IAEG-SDGs за SDMX објавила је први званични DSD јуна 2019. године како би омогућила аутоматску размену података. Овај DSD се тренутно користи у неким земљама и обухвата атрибуте као што су природа података (*nature of data point*), фусноте у виду опажања и фусноте временских серија, које пружају информације о томе ко прикупља и објављује или прилагођава ове податке (подаци достављени од стране државе / прилагођени подаци за државу, глобални подаци за праћење, процене). Ови атрибути појашњавају порекло података и доприносе бољем разумевању разлика између националних и међународних података везаних за неку државу. Очекује се да ће током 2021. бити објављена структура метаподатака. Радна група ће такође израдити веб сајт са смерницама за коришћење глобалних DSD за ЦОР индикаторе и прилагођавање истих за националне потребе, са упутствима, примерима најбоље праксе и другим корисним материјалима.

152. Радна група Конференције европских статистичара за пренос података такође је ставила на располагање материјале о токовима података за SDMX како би омогућила дијалог између статистичара и ИТ кадрова. Овај материјал се може наћи на wiki страници UNECE.⁵⁶

4.1.4. Сложен процес

153. Сложеност различитих токова података и сложеност управљања у оквиру надлежних агенција доводе до укупне сложености извештавања о подацима за индикаторе ЦОР.

154. Ова сложеност делимично проистиче из чињенице да извештавање о ЦОР није почело од нуле. Потрага за глобалним ЦОР индикаторима почела је на основу постојећих међународних индикатора.⁵⁷ Већина индикатора који су постојали на самом почетку процеса праћења ЦОР била је концептуално јасна и заснована на међународно прихваћеним стандардима и методологији, као и добро позната заинтересованим странама, а прикупљала се путем утврђених токова података између земаља и међународних организација. У ове индикаторе спадају, на пример, званична развојна помоћ, или стопа сиромаштва и запошљавања. Иако су НЗС прикупљали неке од ових индикатора на националном нивоу, друге индикаторе су прикупљала ресорна министарства или друга владина тела када се догађало да НЗС нису знали да су били успостављени токови података,

⁵¹ <https://unstats.un.org/sdgs/unsdg>

⁵² <https://unstats.un.org/SDGAPI/swagger/>

⁵³ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/SDG_Updateinfo.xlsx

⁵⁴ <http://unstats.un.org/sdglab> НАПОМЕНА: За приступ Лабораторији података за ЦОР потребна је ауторизација. Као јединствена тачка уласка за целу државу, НЗС или друга национална институција добијају свој линк, пријаву и лозинку.

⁵⁵ <https://statswiki.uncece.org/sdgs/iaeg-sdgs/sdmx-working-group/>

⁵⁶ <https://statswiki.uncece.org/display/SFSDG/Task+Team+on+Data+Transmission>

⁵⁷ Као вид припреме за праћење ЦОР, Група пријатеља председавајућег за шире мерење напретка (Friends of the Chair Group on Broader Measure of Progress) израдила је зборник статистичких белешки на основу свих закључака Отворене радне групе за ЦОР.

метаподатака или међународних процедура за усклађивање. Да олакшају пренос података и умање статистички терет по државе, поједине агенције су већ успоставиле интернет платформе, безбедне портале, па чак и SDMX токове података за потребе својих база података. Такође, неки подаци се преузимају директно од посредничких произвођача података. Примери ових постојећих токова података су дати у основном документу за 50. заседање UNSC⁵⁸.

155. Неки индикатори су директно повезани са оквирима јавних политика које почивају на различитим обавезама проистеклим из међународних конвенција и споразума. Сходно томе, 10-20% индикатора нису статистичке природе и налазе се изван званичне статистике. Смернице IAEG-SDGs позивају UNSD да изради листу ових нестатистичких индикатора ради њиховог лакшег препознавања, али до краја 2021. ова листа није објављена. Да би обавили свој посао, статистичари морају да утврде ко су произвођачи података за ове индикаторе у оквиру статистичког система или изван њега. Ово захтева снажну сарадњу са различитим заинтересованим странама на нивоу земаља (видети Поглавље 3 о националној координацији).

156. Из угла надлежних агенција, управљање токовима података и координација са државама и другим агенцијама представља једнако тежак изазов, додатно отежан чињеницом да су управљачке структуре самих надлежних агенција сложене и разнолике. Године 2018, UNECE је то илустровао у свом допису⁵⁹ (видети Графикон 4.1). Преко 50 надлежних агенција је задужено за 231 индикатор; 176 индикатора спадају под надлежност само једне надлежне агенције, али 63 индикатора прати више надлежних агенција.⁶⁰ Односи између ових надлежних агенција су сложени и нису одмах очигледни неупућенима у све нијансе функционисања великог и разноврсног система УН. Штавише, иако већина надлежних агенција чине део система УН, свака четврта је ван система.

157. За национално извештавање о глобалним ЦОР индикаторима могу се користити различити модели, у зависности од природе НСС: централизовани модели извештавања који укључују националну платформу за извештавање и механизам за контролу квалитета (Графикон 4.2), модели са децентрализованим задужењима за извештавање о ЦОР индикаторима (Графикон 4.3), или модели који су нешто између.

158. У централизованом моделу, НЗС представља координатора целокупног статистичког извештавања о ЦОР. НЗС ће најчешће прикупљати и чувати све податке у бази података на централном нивоу. НЗС такође може користити механизам за валидацију прикупљених података (што некад подразумева делегирање у националним статистичким програмима), и индикаторе послати или на други начин ставити на располагање надлежним агенцијама и другим корисницима. Овај модел се може примењивати на све индикаторе или искључиво на статистичке индикаторе.

---

⁵⁸ <https://unstats.un.org/unsd/statcom/50th-session/documents/>

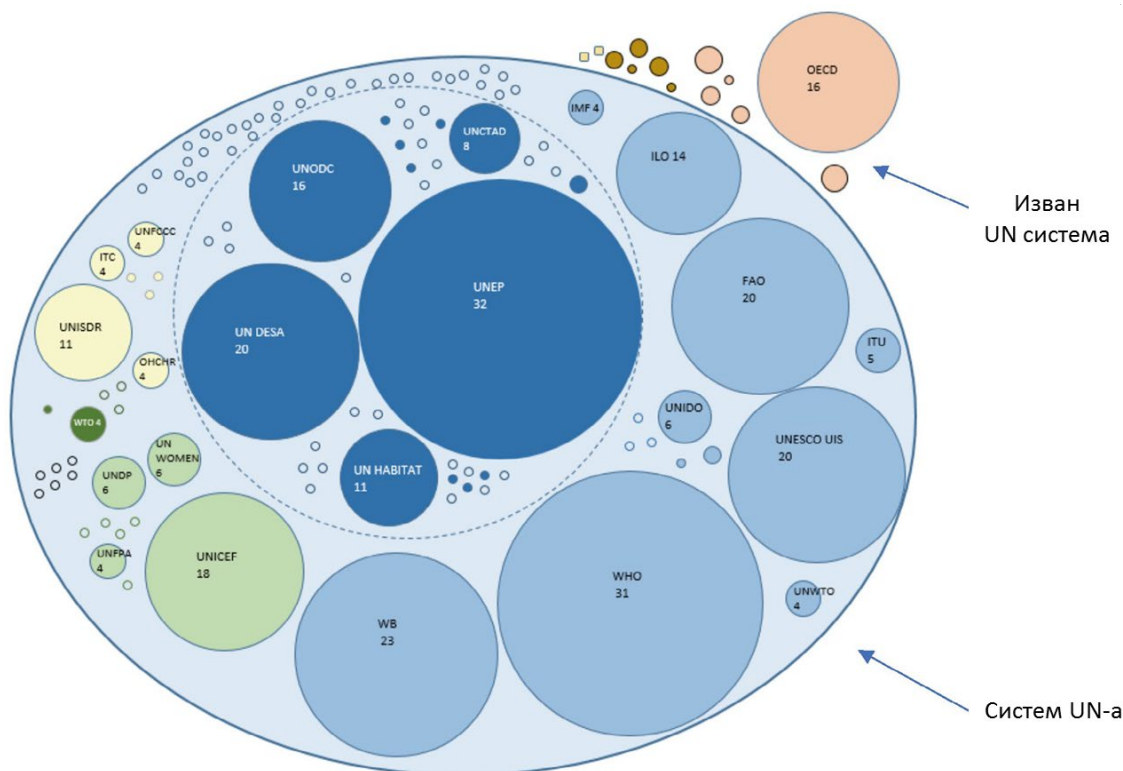
⁵⁹ <https://undocs.org/ECE/CES/2018/39>

⁶⁰ Idem. Према анализи из 2018. након ревизије извршене 2020, глобални оквир индикатора обухвата 231 јединствени индикатор. Укупан број индикатора у глобалном оквиру индикатора Циљева одрживог развоја износи 247 индикатора, од којих се 12 понавља у оквиру два или три различита потциља. Листа индикатора је ревидирана и прилагођена, али се број агенција које учествују у процесу није много променио.

159. У децентрализованом моделу, задужења за прикупљање података о ЦОР индикаторима су децентрализована и деле их тела одговорна за статистику за сваки појединачни индикатор, што обухвата различите агенције или ресорна министарства. Децентрализован модел близак је појму „меке координације“ где координационо тело издаје смернице и пружа обуку и форуме релевантним агенцијама. Степен амбиције координационог тела може да варира од једноставног праћења тога које тело прикупља податке за који индикатор и прослеђује их којој надлежној агенцији, до координирања сваког вида прикупљања и преноса података и контроле квалитета у вези са индикаторима ЦОР.

160. Гореописани модели представљају две крајности и већина држава ће вероватно одабрати модел који је нешто између. У централизованом моделу, улога НЗС у контроли квалитета може варирати од једноставне функције „поште“ где се подаци само постављају на националне платформе за извештавање, до спровођења различитих степена контроле, од основне валидације података до пуне контроле квалитета. Улога коју ће НЗС имати најчешће зависи од постојећег законодавства и механизма јавних политика.

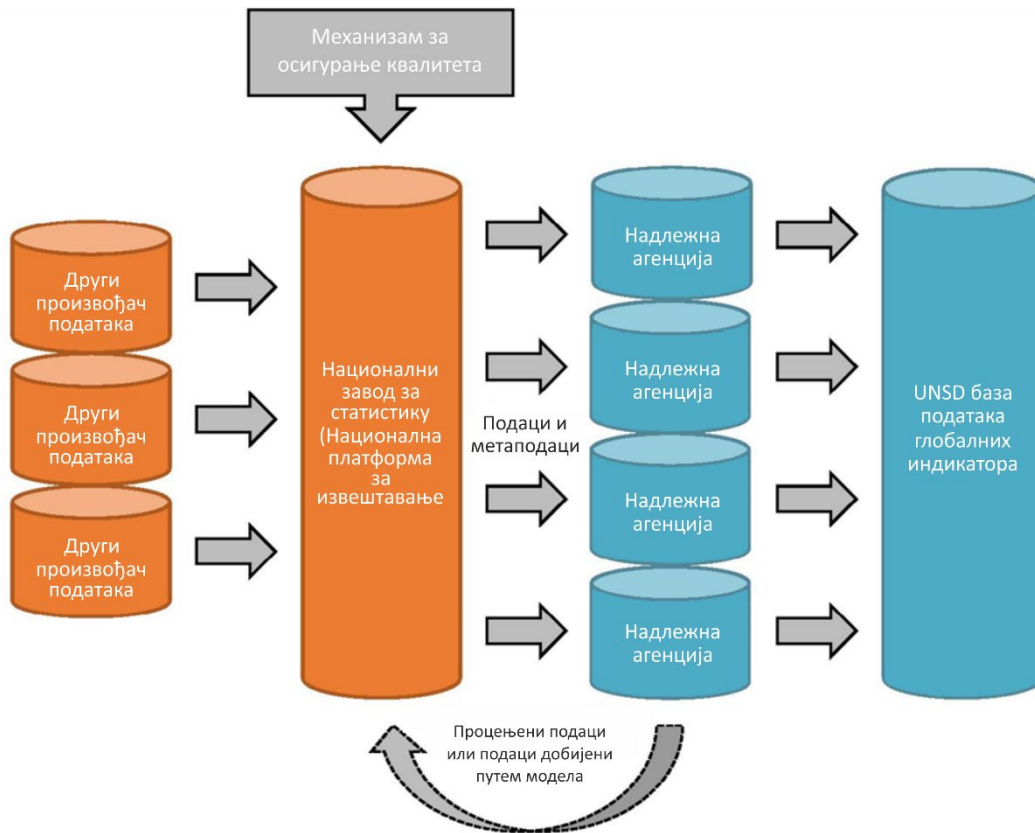
Графикон 4.1 Надлежне агенције задужене за ЦОР индикаторе

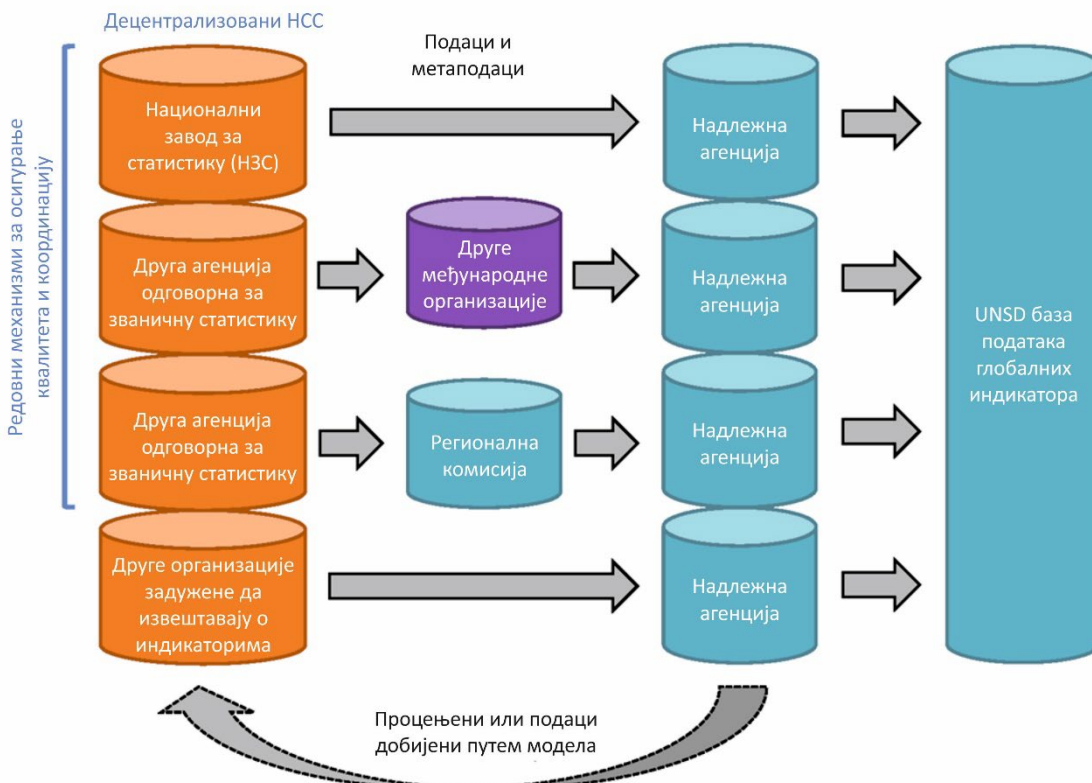
Легенда: Величина иконице сваке агенције сразмерна је броју индикатора за које је задужена

Боја	Агенција
Плава	Секретаријат УН
Светло плава . . .	Специјализоване агенције у оквиру УН система
Зелена	Други фондови, програми и сродне организације (изван УН Секретаријата)
Жута	Друга тела УН изван Секретаријата
Златна	Државе чланице и коалиције
Смеђа	Конвенције
Ружичаста	Друге међународне организације

Графикон 4.2 Централизован модели извештавања који укључује националну платформу за извештавање и механизам за контролу квалитета

Графикон 4.3 Модел децентрализованих задужења за извештавање о ЦОР индикаторима

4.2. Идентификовање националних произвођача података

161. Као што је већ речено, Агенда 2030 наводи да НСС треба у потпуности да учествују у процесу праћења и прегледа ЦОР.

162. Иако је у питању нови оквир индикатора осмишљен специјално за ЦОР, многи постојећи извори података ускладиће се са овим оквиром, чак и ако се у потпуности не поклапају с глобалним методама. Стога, као прво, државе треба да препознају постојеће изворе и токове података између држава и надлежних агенција, а као друго, треба да те националне произвођаче података прогласе контакт тачкама за релевантне индикаторе.

163. НСС-и треба да ближе испитају карактеристике индикатора како би утврдили пренос података и препознали произвођаче података. Ове карактеристике су набројане у тексту који следи и корисне су за препознавање и ступање у контакт са националним произвођачима података:

- Индикатори који нису применљиви на националном нивоу
- Постојећи и нови токови података
- Статистички и нестатистички индикатори
- Незванични подаци

4.2.1. Индикатори који нису применљиви на националном нивоу

164. НЗС најпре треба да препознају индикаторе који нису применљиви у њиховој земљи (уз консултације са заинтересованим странама, по потреби), у смислу обухвата или циља (нпр. најнеразвијеније државе, мале острвске државе у развоју итд.), или у географском смислу (нпр. повећање киселости океана за земље које немају излаз на море). Наравно, за ове индикаторе нису потребни произвођачи података.

4.2.2. Постојећи и нови токови података

165. Агенда 2030 јасно наводи да „податке и информације из постојећих механизма за извештавање треба користити где год је то могуће“ (став 48, A/RES/70/1). Без обзира да ли НЗС има мандат за координацију НСС или нема, он треба да прикупља информације о развијеним индикаторима и то пре свега да ли се о тим индикаторима већ извештава међународна организација. Национални механизми извештавања за постојеће токове података (тј. ко преноси, шта, коме и како) укључујући и валидацију често су унапред дефинисани и добро установљени (иако ово не значи да увек добро функционишу, у смислу да доводе до задовољавајућих резултата за све укључене стране). UNECE пилот пројекат⁶¹ је представио одређене студије случаја.

166. Још један извор за утврђивање постојећих токова података је списак националних контакт особа UNSD-а⁶², који садржи информације о националним контакт особама за надлежне агенције које прикупљају податке. НЗС треба да одржавају контакт са надлежним агенцијама како би указали на старе информације о контакт особама и/или застареле и невалидиране извештаје.

167. За потребе ЦОР индикатора, успостављају се многи нови токови података. Неки од ових токова се поклапају са обавезама извештавања у истим, такође новим областима (нпр. индикатори за Сендаи оквир или Париски споразум). У овим случајевима, координација је од пресудног значаја.

---

⁶¹ <https://statswiki.unece.org/download/attachments/128451079/2018%20Data%20Flows%20Pilot%20-%20Final%20Report.pdf?version=1&modificationDate=1560770931592&api=v2>

⁶² <https://unstats.un.org/sdgs/dataContacts/>

4.2.3. Статистички и нестатистички индикатори

168. Нестатистички индикатори не садрже статистичке варијабле. Ово су индикатори са глобалне листе индикатора IAEG-SDGs који захтевају квалитативан одговор (нпр. „да/не“). На пример, постојање закона или прописа у одређеној области може се сматрати нестатистичким индикатором. Други нестатистички подаци потичу из питања везаних за постојање „успостављених и оперативних јавних политика и процедура“. На 50. заседању Статистичке комисије Уједињених нација, затражена је листа нестатистичких индикатора ЦОР, што је навело IAEG-SDGs да ограничи одговорност НЗС. Овде се јављају две бојазни: једно је способност НЗС да суди о квалитету информација за ове индикаторе, а друга је одржавање оперативне независности НЗС. Ово се директно надовезује на тренутни рад Групе на високом нивоу за партнерство, координацију и изградњу статистичких капацитета за Агенду 2030 (*High-level Group for Partnership, Coordination and Capacity-Building for Statistics for the 2030 Agenda* - HLG-PCCB) у области чувања података. Овај рад и даље траје, а IAEG-SDGs планира да развије смернице за нестатистичке индикаторе пре него што објави своју листу. Процењује се да је 10-20% индикатора нестатистичке природе.

4.2.4. Незванична статистика

169. Незванична статистика представља статистику иза које не стоји НСС. Постоји значајан тренд коришћења нетрадиционалних података попут незваничне статистике за јачање постојеће званичне статистике за ЦОР. Нетрадиционални подаци могу се користити када званични подаци нису доступни, или уколико је НЗС утврдио да ови подаци испуњавају услове. Ако се користе незванични подаци, мора се контролисати њихов квалитет (видети Поглавље 2 о контроли квалитета), као што се наводи у студији случаја из Турске под називом „Искуство државе у раду са незваничном статистиком“.⁶³

4.3. Аутоматизација токова података

170. Имајући у виду огромне захтеве за подацима и извештавањем које намеће Агенда 2030, државе су у потрази за ефикасним и делотворним механизмима извештавања. Овај одељак представља различите начине за ефикасније испуњавање ових захтева, почевши од постојећег процеса за тражење података од држава. Одељак садржи линкове ка студијама случајева у којима се испитују различита решења.

171. Поред овога, одељак детаљније представља платформе за извештавање, као и техничку страну преноса података, односно апликативног интерфејса (API), стандард размене статистичких података и метаподатака (SDMX) и развој алата као што је UN DataLab.

4.3.1. Националне платформе за извештавање и дисеминацију података

172. Принципи УН за Платформе за извештавање и дисеминацију података у вези са индикаторима ЦОР⁶⁴ дефинишу Националне платформе за извештавање и дисеминацију података као „...средство извештавања и дисеминације националних статистичких података, укључујући ЦОР индикаторе и описних метаподатака, које најчешће има облик интернет сајта, базе података и повезане ИТ инфраструктуре, процеса рада и процеса за прикупљање, складиштење, безбедно чување и представљање података, метаподатака и документације, на начин који свим циљним групама корисника омогућава лак приступ.“

⁶³ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

⁶⁴ <https://unstats.un.org/unsd/statcom/50th-session/documents/BG-Item3a-Principles-guidelines-SDG-Monitoring-Reporting-Platforms-E.pdf>

173. У контексту глобалног извештавања и токова података, националне платформе за извештавање и дисеминацију података могу на следећи начин подржати делотворан пренос података:

- Јавна приступачност информација.
- Доступност прецизних националних метаподатака који иду уз податке (укључујући објашњења за недоследности у односу на друге објављене податке из постојећих токова података), што обезбеђује транспарентност порекла података.
- Интероперабилност која проистиче из поштовања међународних и националних статистичких стандарда и најбољих пракси.
- Обезбеђивање отворених података који омогућавају поновну употребу и подржавају интероперабилност.
- Обезбеђивање машински читљивих података који подржавају аутоматизацију токова података.

174. Радна група UNECE за извештавање о индикаторима ЦОР помоћу националних платформи за извештавање израдила је два кључна производа намењена државама које успостављају националне платформе за извештавање:

- Националне платформе за извештавање: Практични водич (децембар 2017. године)
- Национални механизми за пружање података о глобалним ЦОР индикаторима (децембар 2017. године).

175. Ове производе, као и додатне информације о раду ове радне групе, можете пронаћи на wiki страницама UNECE.⁶⁵

176. Више корисних информација можете пронаћи у водичу за стручна лица,⁶⁶ који наводи следеће: „Датотеке са електронским подацима могу се креирати на велики број начина, а интероперабилност података се знатно увећава уколико се користе отворено документовани, невласнички формати. За највећу могућу интероперабилност, датотеке са подацима и метаподацима треба да се објављују у форматима који омогућавају машинско читање и уређивање од стране људи и не треба да зависе од језика, технологије и инфраструктуре.“

4.3.2. Апликативни интерфејс (API)

177. Апликативни интерфејс (API) представља софтвер који омогућава два различитим апликацијама да „разговарају“ чиме се процес аутоматизује. API су доступни на „динамичким“ интернет сајтовима, односно сајтовима који садрже интернет странице које се генеришу у реалном времену приступајући информацијама из базе података. Неки интернет сајтови и националне платформе за извештавање су засновани на „статичким“ сајтовима, као што су на пример националне платформе за извештавање засноване на Open SDG платформи са отвореним кодом. Статички интернет сајт садржи странице са фиксним садржајем, од којих је свака кодирана у HTML коду и приказује исти садржај сваком посетиоцу. Иако статички сајтови немају апликативни интерфејс (API) које омогућава слање упита којима се прецизирају подаци који се прикупљају, ипак могу да произведу машински читљиве податке и метаподатке, доступне у фиксном формату на сталним интернет адресама, односно сталним URL линковима. Ово значи да се многе кључне употребе и предности описане у овом одељку односе како на сталне URL линкове на статичким сајтовима, тако и на апликативни интерфејс на динамичким сајтовима.

⁶⁵ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Task+Force+on+National+Reporting+Platforms>

⁶⁶ <https://unstats.un.org/wiki/download/attachments/36143964/Guide%20to%20interoperability.pdf?version=1&modificationDate=1540074745180&api=v2>

178. У оквиру токова података за глобално извештавање о ЦОР, API или стални URL линк могу да служе различитим сврхама, као на пример:

- *Корисници могу да аутоматски прикупљају податке и метаподатке:*

Ако су подаци и метаподаци одређене државе за Циљеве одрживог развоја доступни преко апликативног интерфејса или сталног URL линка, надлежне агенције, регионалне комисије и било која друга заинтересована страна ће моћи да аутоматски прикупљају релевантне податке. Корисно је и да структура података и метаподатака буде мапирана у складу са усвојеним дефиницијама структуре података и метаподатака (DSD и MSD - погледати одељак о SDMX), јер ће то омогућити ефикасније учитавање података у системе надлежних агенција.

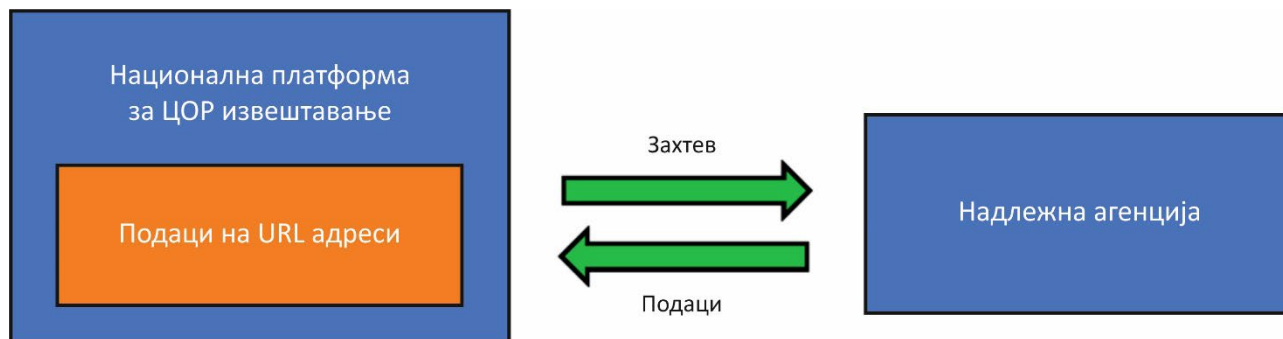
- *Државе могу да аутоматски преузимају податке:*

Ако министарства и организације од којих државе прикупљају податке учине те податке доступним преко API или сталног URL линка, мануелни процес преузимања података може се аутоматизовати чиме се штеди време. На пример, Велика Британија користи *Python* скрипте да п податке преко API и форматира их за контролу квалитета пре него што их учита у платформу за извештавање о ЦОР.

- *Интероперабилност између система:*

Подаци доступни преко апликативног интерфејса у великом складишту података могу се учитавати у засебан кориснички интерфејс специјално прилагођен ЦОР. На пример, Киргистан испитује могућу употребу *Stat Suite* система, и SDMX API из овог система се може користити за директно учитавање података у националну платформу за извештавање о ЦОР на основу Open SDG платформе.

Графикон 4.4 Пример потенцијалног тока података уз помоћ апликативног интерфејса

179. API могу да учине процес извештавања о ЦОР лакшим и ефикаснијим. Када се успостави структура API, мануелни рад углавном више неће бити потребан јер се токови података могу аутоматизовати од једне машине ка другој без потребе за људским радом.

180. Странице са студијама случаја Радне групе за пренос података⁶⁷ укључују примере коришћења API за повећање ефикасности токова података.

⁶⁷ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Case+Studiec>

181. Примери апликативног интерфејса:

- UNSD API ⁶⁸ који се може користити за приступ званичним подацима ЦОР које су поставиле надлежне агенције.
- INSEE API складиште⁶⁹.

182. Уколико се користе API, за стандардизован опис API формата могу се користити OpenAPI спецификације (раније познате као Swagger спецификације). OpenAPI спецификација описује формат за такозване RESTful *Representational State Transfer* API, које користе предности HTTP протокола. Swagger представља скуп алата са отвореним извором које поштују спецификације OpenAPI, а могу да помогну у осмишљавању, развоју, документовању и коришћењу RESTful API. За више информација о OpenAPI спецификацијама и Swagger систему, видите одељак „О нама“ на сајту Swagger система.⁷⁰

4.3.3. SDMX

183. Да би се омогућила размена података између система, и произвођачи и корисници података морају на исти начин разумети структуру података. Такође, треба на исти начин да разумеју међусобне везе различитих компоненти скупова података, односно њихове везе са компонентама других скупова података. Моделовање података и метаподатака може да помогне у разјашњавању ових питања и пресудно је за интероперабилност система од самог почетка.

Шта је SDMX?

184. Размена статистичких података и метаподатака (*Statistical Data and Metadata eXchange - SDMX*) представља скуп техничких стандарда и статистичких смерница чији је циљ да стандардизују размену података и метаподатака. Као и други слични стандарди, SDMX омогућава доследну размену података између различитих софтверских пакета и система. Седам међународних организација су спонзори SDMX.

185. Модел података пружа опис свих релевантних карактеристика података које треба разменити. У оквиру SDMX, модел података је дефиниција структуре података (DSD), а метаподаци су описани помоћу Дефиниције структуре метаподатака (MSD).

Шта је дефиниција структуре података (DSD)?

186. DSD представља неопходан саставни део SDMX. Радна група за SDMX у оквиру ЦОР је задужена за израду DSD за ЦОР: верзија 1.6 је објављена 1. октобра 2021. године и доступна је на интернет страници IAEG-SDGs.⁷¹

187. DSD шеме описују карактеристике и прецизирају структуру података које треба разменити. Они садрже информације о томе како су концепти повезани са мерама, димензијама и атрибутима.

⁶⁸ <https://unstats.un.org/SDGAPI/swagger/>

⁶⁹ <https://api.insee.fr/catalogue/>

⁷⁰ <https://swagger.io/docs/specification/about/>

⁷¹ <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/sdmx-working-group/>

188. За идентификацију и опис података користе се три различита концепта:

- Димензија – користи се за недвосмислен и непроменљив аспект одређених података. У ово спадају, на пример, назив индикатора, старост и којој групи припада / како је разврстан по категоријама (нпр. старост = 18 и више, и пол = женски). У Табели 4.1. димензије су означене зеленом бојом.
- Примарна мера – представља вредност података изражену за одређени временски период, за одређену варијаблу. У Табели 4.1 примарна мера је означена плавом бојом.
- Атрибут – пружа додатне информације о подацима, али их не идентификује као такве. На пример, атрибут је јединица мере или напомена о каквој вредности се ради (нпр. процена, недоступна вредност итд). Наранџаста боја означава атрибуте у Табели 4.1.

189. DSD такође садржи списак шифара за све шифриране концепте. На пример, за концепт Пол може постојати ПОЛ списак шифара. Могуће вредности за Пол могу бити Мушки, Женски, Укупно, или без дезагрегације по категоријама, а шифре могу бити М, Ж или У.

190. Концепти који нису кодирани могу представљати слободан текст (нпр. слободан текст се може налазити у фуснотама), или могу имати прецизно утврђен формат (нпр. шифра за територију (област) може имати утврђен формат од пет цифара).

191. Пошто се подаци о ЦОР разликују између земаља, DSD за ЦОР може се прилагодити по потреби. Радна група за SDMX при IAEG-SDGs усмерила се на израду смерница и препорука за прилагођавање глобалног DSD за ЦОР, како би подржала националне индикаторе, дезагрегацију података по категоријама и територију на поднационалном нивоу.

192. DSD за ЦОР је ажуриран у складу са свеобухватном ревизијом оквира индикатора ЦОР извршеном 2020. године. Најновија верзија је доступна на интернет сајту UNSD.⁷²

Табела 4.1 Пример концепата података
Укупно становништво, 1980-2015.
(у хиљадама)

Држава	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015
Боцвана	898	1 070	1 287	1 469	1 643	1 799	1 987	2 121
Есватини	588	699	822	927	1 005	1 031	1 065	1 104
Лесото	1 340	1 526	1 704	1 899	2 033	1 996	1 996	2 059
Намибија	1 058	1 198	1 433	1 628	1 795	1 938	2 119	2 315
Јужноафричка Република	28 557	32 679	36 801	41 436	44 968	47 881	51 217	55 386
Јужна Африка, укупно	32 441	37 172	42 047	47 359	51 444	54 645	58 384	62 985

Извор: Подаци из Пројекција за светско становништво, (публикација УН, 2019.)

⁷² <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/sdmx-working-group/>

Шта је дефиниција структуре метаподатака (MSD)?

193. За потпуно разумевање достављених података неопходни су одговарајући метаподаци, као што су дефиниције или ограничења. Шема метаподатака наводи елементе метаподатака који треба да прате одређени скуп података. У оквиру SDMX, референтни метаподаци се могу складиштити или размењивати одвојено од објекта који описују, али са којим су повезани. MSD се користи за омогућавање преноса референтних метаподатака за ЦОР.

194. Као и у случају DSD, Радна група за SDMX при IAEG-SDGs задужена је за израду MSD за ЦОР. Нацрт MSD је објављен 2019. ради тестирања, а пилот размена референтних метаподатака извршена је 2020. Пилот размену су у великој мери олакшали алати за израду метаподатака које је развио UNSD, који могу да повуку метаподатке у *rich text* формату из Word програма и конвертују их у SDMX. Лабораторија за ЦОР омогућава учитавање SDMX података и метаподатака. Очекује се да ће 2021. бити успостављена размена метаподатака за ЦОР индикаторе у SDMX. Већ постоји SDMX API за референтне метаподатке за Циљеве, а очекује се да ће у 2021. бити попуњен свим доступним метаподацима на глобалном нивоу.

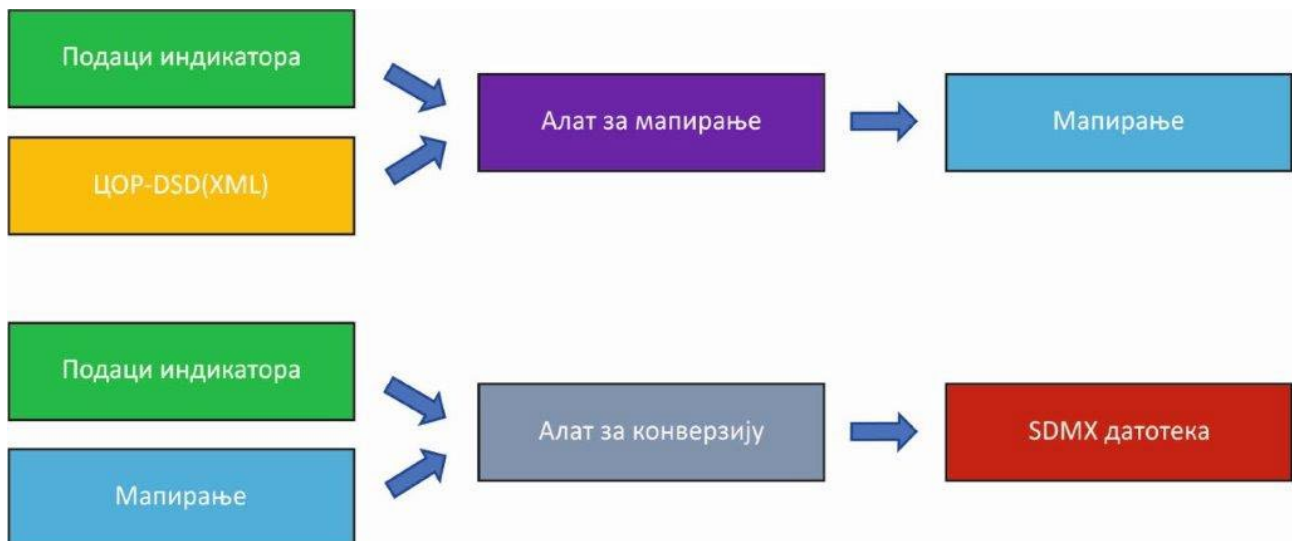
Конверзија података за ЦОР у SDMX формат

195. Први кључни корак у конверзији података за ЦОР у SDMX формат је мапирање података у складу са DSD за ЦОР. ЦОР подаци за индикаторе и мапирање се онда могу учитати у алат за конверзију који ће изградити датотеку у SDMX формату.

196. Следећи алати се могу користити за конверзију података за ЦОР у SDMX формат:

- SDMX Конвертер Евростата⁷³ који мапира CSV или Excel датотеке према DSD.
- SMART алат ILO⁷⁴ који мапира STATA, SPSS, CSV или SDMX скупове података према DSD.
- Алати SDMX референтне инфраструктуре Евростата⁷⁵ који мапирају било коју базу података према DSD.

Графикон 4.5 Преглед процеса конверзије на високом нивоу

⁷³ <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/RMSDE/SDMX+Converter>

⁷⁴ <https://www.ilo.org/ilostat/tools/smart/index.html>

⁷⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdmx-infospace/sdmx-it-tools/sdmx-ri>

Прилагођавање глобалног DSD употреби на националном нивоу

197. Глобални DSD обухвата глобалне индикаторе IAEG-SDGs за ЦОП, односно њихову дезагрегацију по категоријама. У већини земаља дефинисани су специфични национални индикатори са својим дезагрегацијама по категоријама, који нису присутни у глобалном DSD. Како би подржала представљање података на националном нивоу, држава мора да допуни DSD овим националним индикаторима, шифрама и дезагрегацијама по категоријама.

198. Државама се препоручује да успоставе два засебна тока података за индикаторе ЦОП:

- i. **Глобални ток података**, који користи глобални DSD за пренос националног извештавања о глобалним индикаторима IAEG-SDGs; пренос је, на пример, упућен надлежним агенцијама или Лабораторији података UNSD.
- ii. **Национални ток података**, који користи глобални DSD прилагођен за националне потребе, може послужити и за пренос целокупног скупа националних ЦОП индикатора разврстаних по категоријама, који обухвата како национално извештавање о глобалним индикаторима ЦОП, тако и индикаторе специфичне за ту државу. Национални DSD треба да буде компатибилан са концептуалним моделом DSD за ЦОП, тј. треба да користи исте димензије и обавезне атрибуте.

199. Интернет сајт Радне групе за SDMX при IAEG-SDGs садржи смернице и препоруке за прилагођавање глобалног DSD за ЦОП тако да обухвате националне индикаторе, национално разврставање по категоријама, као и територије на поднационалном нивоу.

200. Додатне информације о Радној групи за SDMX при IAEG-SDGs можете пронаћи на њеном интернет сајту.⁷⁶ Информације о SDMX алатима су доступне на сајту sdmx.org.⁷⁷ Студије случаја појединачних земаља које користе SDMX доступне су на страницама Радне групе за пренос података.⁷⁸ Коначно, на интернету можете пронаћи и презентације и радове о SDMX припремљене за Четврту (2020.) и Пету (2021.) радионицу Конференције европских статистичара за ЦОП које су биле усмерене на пренос података.⁷⁹

4.4. Валидација

201. Овај одељак се бави извештавањем из перспективе државе. Држава ће настојати да смањи своје обавезе везано за достављање података, обезбеди сопствено власништво над подацима и избегне недоследности између података које оне саме производе, и података које производе надлежне агенције. Са друге стране, надлежне агенције ће дати приоритет упоредивости података између земаља, те самим тим и поштовању међународних стандарда за глобално извештавање, али ће и тежити да умање своју оптерећеност у вези са глобалним извештавањем.

202. Из перспективе државе, валидација представља компромис између власништва државе над статистичким извештавањем и додатног оптерећења када су у питању потребно време и ресурси. Поред овога, валидација је такође и делотворна размена између надлежних агенција и држава, у циљу оптимизације квалитета извештавања и гарантовања транспарентности података објављених у вези са том земљом. Стога, државе и надлежне агенције морају да раде заједно и разумеју обостране потребе не би ли постигле договор.

⁷⁶ <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/sdmx-working-group/>

⁷⁷ <https://sdmx.org/>

⁷⁸ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Case+Studies>

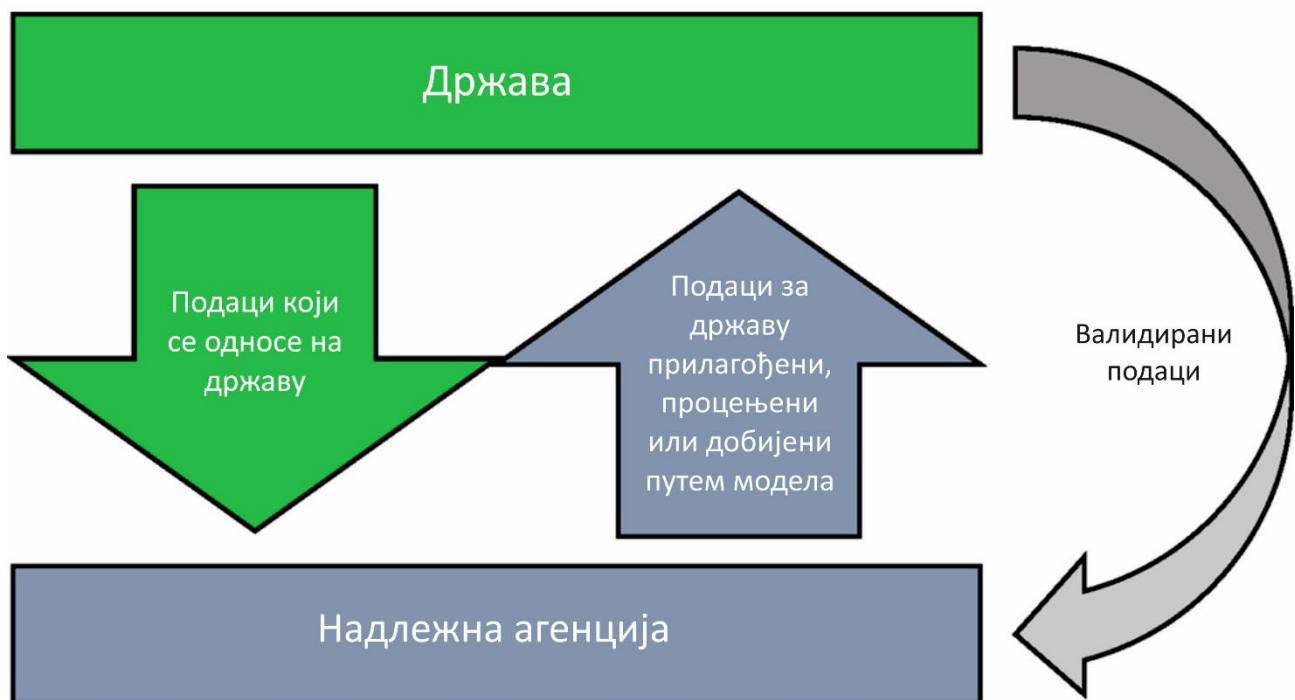
⁷⁹ Видети <https://unece.org/statistics/events/workshop-statistics-sdgs> за заседање 2020. и <https://unece.org/statistics/events/SDGstats2021WS> за заседање 2021.

203. Радна група UNECE за пренос података пружа преглед потреба и циљева заинтересованих страна које учествују у извештавању о ЦОР путем корисничких прича. Нацрти ових корисничких прича су доступни на страницама Радне групе за корисничке приче.⁸⁰

4.4.1. Средство за контролу квалитета које омогућује власништво државе над подацима

204. Контрола квалитета на међународном нивоу захтева усклађивање података из различитих земаља. Ово је нарочито неопходно када доступни национални подаци не испуњавају међународне захтеве наведене у глобалним метаподацима. Надлежне агенције увек треба да документују прилагођавања која врше у циљу унапређења упоредивости и да пошаљу прилагођене податке тој држави ради валидације. Тако методолошка размена између државе и надлежне агенције омогућава да се објасне разлике између националних и међународних података те државе.

Графикон 4.6 Процес валидације података

205. Такође, уколико државе не могу да доставе податке за одређени индикатор или то пропусте, надлежне агенције често морају да попуне те празнине. Тако ће надлежне агенције или извршити процену, или ће израдити модел података за ту државу. Такве податке онда треба послати дотичној држави на валидацију.

206. Потребно је објављивати методе за усклађивање података, односно за вршење процена и израду модела података за одређену државу. На овај начин се гарантују транспарентност и проверљивост, посебно када је реч о проценама и моделима. То ће омогућити методолошку размену између држава и надлежних агенција, као и валидацију података за државу.

207. Самим тим, валидација представља како основно средство контроле квалитета, тако и кључан елемент који гарантује власништво државе над извештавањем на глобалном нивоу.

⁸⁰ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/User+Stories>

4.4.2. Први корак: консензус о неопходности валидације

208. Државе и надлежне агенције су сагласне око неопходности и вредности валидације података. Критеријуми за спровођење Смерница о токовима података и глобалном извештавању о подацима за ЦОР,⁸¹ које су заједно израдили IAEG-SDGs и Одбор за координацију статистичких активности, изричито наводе да ће надлежне агенције:

- Заснивати прикупљање међународних временских серија за ЦОР индикаторе на званичним националним изворима података, тамо где су доступни.
- Омогућити НСС да прегледа податке и процене ЦОР индикаторе пре објављивања.
- Постарати се да извори података и методи буду темељно документовани и јавно транспарентни, посебно за националне произвођаче података, како би се омогућиле валидација и провера података.
- Објаснити могуће разлике између националних и међународних података.
- Покренути и одржавати дијалог са државама чланицама о националним подацима достављеним за потребе глобалног праћења ЦОР, а посебно ако постоје разлике између националних извора података и међународних процена за ту државу. Дијалог треба да буде усмерен на јачање строгог научног приступа, међународну упоредивост, кохерентност и спровођење Основних принципа званичне статистике.

209. Док су надлежне агенције усмерене на упоредивост између земаља и поштовање међународних стандарда, НЗС су фокусирани на то да њихови подаци и подаци за њихову државу, а који су објављени на међународном нивоу, буду упоредиви и истоветни. Важно је нагласити и да најбоља статистика на глобалном нивоу не представља пуки збир сирове званичне статистике на националном нивоу. Међутим, глобално извештавање преваходно треба да се заснива на националним подацима и статистици које су произвели НСС. Ово значи да су приоритети двеју страна у међусобном сукобу.

210. Морају се поштовати улоге и задужења страна које учествују у процесу. У том смислу, неопходно је узети у обзир и изаћи у сусрет важности власништва државе над националним подацима на једној страни, односно вредности глобалног праћења заснованог на транспарентно добијеним упоредивим подацима на другој.

4.4.3. Договори око валидације података и неколико практичних савета

211. Логистика за достављање података за ЦОР индикаторе представља новитет, подложен је променама и прилагођаваће се у складу са најбољим праксама које су тек у повоју. Читав процес још није завршен. До сада су се процедуре и механизми за спровођење у великој мери разликовали и стране које учествују нису увек биле задовољне постигнутим исходом. Циљ овог одељка је да наведе различите могућности, а не да представи једно решење које одговара свима.

---

⁸¹ <https://undocs.org/E/CN.3/2019/2>

212. Конкретни договори око валидације се разликују у зависности од природе индикатора и актера који учествују у процесу. На пример, већ су успостављени одређени токови података (рецимо, за индикаторе Миленијумских циљева развоја, ODA итд.) и системи за валидацију који добро функционишу. Ово треба имати у виду како би се избегло дуплирање напора. Пошто државе некада нису свесне свих постојећих токова података, било би корисно да надлежне агенције, поред контакт особа за поједине специфичне индикаторе, именују и националне контакт особе (чак и уколико се захтев не односи само на ЦОР).

213. У неким случајевима, вреди размотрити усвајање постојећег тока података, уколико постојећи механизам већ обухвата сличне или сродне податке.

214. Могуће је да за поједине индикаторе, посебно за оне који нису статистичке природе, не постоји национални партнер у оквиру НСС. Овде ће се валидација превасходно заснивати на методолошким питањима и вероватно ће се прилично разликовати од валидације статистичких индикатора. Међутим, за потребе националне координације, важно је укључити контакт особу за статистику на нивоу државе у све видове комуникације. Иако НЗС можда неће сметати да објави ове индикаторе на ЦОР порталу, уз јасно навођење информација о њиховим изворима, завод често неће моћи да израчуна сам индикатор, или да провери квалитет достављених информација. У овом смислу, важно је делотворно успоставити и одржавати оперативну независност НЗС. Више информација о процесу који треба следити пронаћи ћете у оквиру рада на чувању података Групе на високом нивоу за партнерство, координацију и изградњу статистичких капацитета за Агенду 2030.

215. Генерално, корисно је да НЗС донесе одлуку о томе које индикаторе сматра нестатистичким и одреди какву улогу може и/или жели да има у вези са њима. У зависности од националних околности, може започети и одговарајући процес доношења одлука на националном нивоу.

216. Исто се односи и на незваничне изворе података (нпр. индикатор 16.a.1 - Постојање независних националних институција за људска права у складу са Париским принципима - где су извори података акредитоване националне институције за људска права, што значи да подаци потичу из институције која није део ни НСС, ни владе). У овом случају, извор података се не може пронаћи ни у НСС, нити у неком другом владином телу. Стога се валидација података може одвијати по другом поступку. Понављамо да треба укључити контакт особу за статистику одређене државе у све видове комуникације.

217. Договори око валидације такође могу варирати у зависности од природе промене коју је надлежна агенција унела у податке из одређене државе. Ове промене могу обухватати од прилагођавања националних података за потребе упоредивости, до израде модела и података за ту државу од почетка.

218. Слично, корисно је да НЗС утврди који индикатори се не односе директно на његову државу. Индикатори могу бити неприменљиви из различитих разлога:

- Поједини индикатори се односе само на одређени скуп земаља (на пример, најмање развијене земље, мале острвске државе у развоју или чланице Одбора за развојну помоћ).
- О појединим индикаторима се не може извештавати на националном нивоу (на пример, индикатор 10.6.1 - Удео чланова и гласачких права земаља у развоју у међународним организацијама).
- Поједини индикатори се ослањају на заједнички модел (на пример, индикатор 10.c.1 - Трошкови извршења дознака као удео у укупном износу дознака - податке прикупља Светска банка кроз захтев тајног купца који тражи од пружаоца услуга преноса дознака у 48 земаља).
- Поједини подаци се односе на географске елементе који не постоје у неким земљама (на пример, планине, океани).

219. Промене у подацима из одређених земаља такође могу зависити од квалитета метаподатака: поједини метаподаци су непотпуни, тешко разумљиви или чак недоследни. Догоди се да метаподаци буду ажурирани, а да земље не буду обавештене о уведеним променама што представља проблем за земље. Не само да често морају да проверавају метаподатке, него ће бити принуђене и да прикупљају податке у складу са методологијом која је стално подложна променама. Самим тим, и надлежне агенције ће такође морати да прилагођавају податке како би одржале довољан ниво квалитета. У овом смислу, доследни, јасни, разумљиви и тачни метаподаци могу да поштеде све стране које учествују у поступку много непотребног рада. Такође, праћење промена у метаподацима (*track changes*) би помогао произвођачима података да схвате захтеве. UNSD је успоставио овакав систем у Глобалној бази података УН за ЦОР.⁸²

220. Метаподаци који инсистирају на специфичном извору података (нпр. 15.4.2 - Индекс планинског зеленог покривача) или методу процене који користе агенције (нпр. 3.9.1 Стопа смртности која се приписује загађењу ваздуха у домаћинству и амбијенталног ваздуха) могу довести до несугласица и методолошких дискусија ако државе треба да доставе податке. Ово посебно важи уколико прописани извори или методи дају резултате који се знатно разликују од националних података државе.

221. У договору са надлежним агенцијама, државе не морају да врше валидацију података редовно (најчешће једном годишње), већ могу да валидирају извор података и/или методологију само једном. Ово је најчешће случај са индикаторима који нису применљиви на националном нивоу, или са такозваним „100% индикаторима“, односно индикаторима за које се процењује да износе 100% у земљи, иако не постоје национални подаци из те земље који ово доказују (нпр. 6.2.1 Удео становништва које користи (а) услуге санитације којима се безбедно управља и (б) место за прање руку са сапуном и водом).

222. Државе неће моћи да изврше валидацију процена или модела података надлежних агенција ако, на пример, немају упоредиву статистику или искуства о предмету индикатора (нпр. за многе европске земље, ово је индикатор 2.1.2 - Преваленција умерене или тешке несигурности хране код становништва, према Скали искуства са несигурношћу хране (Food Insecurity Experience Scale - FIES)). У овом случају држава може да прихвати да се за глобално извештавање користе процене или модели података док не сакупи податке за такав индикатор или до даљег да валидира коришћене методе. Дотични индикатор ће у глобалној бази података имати фусноту у којој се наводи да је реч о процени надлежне агенције.

223. Надлежне агенције могу да из међународних база података (као што су Евростат, OECD, Светска банка, итд.) преузму податке о одређеним земљама који већ садрже националне временске серије релевантне за глобално извештавање о ЦОР. Ово је прихватљива опција докле год се дотична земља слаже.

224. Сама валидација може имати различите облике: конкретан пренос података путем Ексел датотека, размена имејлова, штиклирање кућица на интернет платформама или упитницима, договор о прећутној валидацији до даљег итд.

225. Какав год да је процес, државама и агенцијама мора бити остављено довољно времена да одговоре и ступе у акцију. Стога је од пресудне важности издвојити довољно времена за валидацију, водити календар прикупљања података и обавештавати контакте особе о свим активностима.

⁸² https://unstats.un.org/sdgs/indicators/SDG_Updateinfo.xlsx

4.4.4. Како поступати са невалидираним подацима на нивоу државе

226. Шта ако државе и надлежне агенције не могу да се сагласе око података или извора података који се користе? У овом случају, принципи Одбора за координацију статистичких активности⁸³ предлажу да се неслагање уважи, као и да се приложи релевантна објашњења приликом објављивања података за дотичну земљу (овај принцип се тренутно не примењује у глобалној бази података). Према IАЕГ Смерницама за токове података и глобално извештавање о подацима за ЦОР,⁸⁴ надлежне агенције не смеју да објаве процене на нивоу државе на чију валидацију се још чека или чија је валидација изричито одбијена, али могу да користе ове процене за израчунавање збирних резултата на регионалном и глобалном нивоу. На овај начин се обезбеђује регионално и глобално извештавање, док се притом поштује власништво државе над националним извештавањем. С обзиром да се „Критеријуми за спровођење Смерница за токове података и глобално извештавање о подацима за ЦОР“, које су заједнички израдили IАЕГ-SDGs и Одбор за координацију статистичких активности не баве овим питањима, чини се да тек треба постићи консензус у овој области.

227. Радна група UNECE за токове података⁸⁵ је 2018. израдила нацрт предлога за статус података на нивоу државе у ЦОР бази података. Према овом предлогу, сваки индикатор треба да буде означен према пореклу („податак доставила држава“, „прилагођавање/процену/моделовање извршила надлежна агенција“) и статусу валидације („валидиран од стране државе“ / „чека се на валидацију“ / „није валидиран од стране државе“). Ово ће омогућити извештавање о подацима на нивоу државе без чекања на валидацију, што заузврат омогућава брже извештавање на глобалном нивоу. Такође, изостанак одговора државе на захтев за валидацију, што је проблем који често помињу надлежне агенције, неће утицати на глобално извештавање.

228. Иако је предлог радне групе имао добру подршку, било је и противљења од стране земаља које су тврдиле да објављивање невалидираних података на нивоу државе није у складу са начелом власништва државе над статистичким извештавањем. Такође, овако се могу повећати разлике између националних и глобалних података на нивоу државе уколико држава нема неопходне информације да објасни разлике, а у данашња времена лажних вести ово није пожељан развој догађаја.

229. До сада није пронађен никакав коначан *modus operandi*. Предлог за означавање статуса валидације је на кратко био укључен у Глобалну УН базу података за ЦОР. Међутим, тренутно ова база података означава искључиво порекло података, при чему користи ознаку (С) за податке достављене од стране државе, (СА) за прилагођене податке, (Е) за процењене податке⁸⁶, (G) за податке добијене на основу глобалног праћења⁸⁷ и (М) за моделоване податке⁸⁸, али не означава да ли су подаци прошли валидацију.

230. UNSD развија Лабораторију података за државе⁸⁹ са намером да на добровољним основама паралелно објављује глобалне и националне податке о државама, како би покренуо дијалог између држава и надлежних агенција и објаснио разлике између националних и глобалних података. Да би овај подухват успео, потребно је доставити националне податке UN DataLab путем SDMX система, док се глобални подаци преузимају из Глобалне базе података за ЦОР. Поједине државе су већ проследиле податке UN DataLab за потребе тестирања. С обзиром да пренос метаподатака путем SDMX још увек није могућ, UN DataLab и даље не може да објасни разлике између националних и глобалних података. Управо из овог разлога, лабораторија података још увек није јавно доступна, већ приступ имају искључиво пријављени корисници (за потребе тестирања). UNSD планира да је учини јавно доступном 2021.

⁸³ https://unstats.un.org/unsd/accsub-public/Principles_stat_activities/Ltr-CoChairs-Principles.pdf

⁸⁴ <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/data-flows/>

⁸⁵ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Task+Team+on+Data+Flows+for+SDGs>

⁸⁶ Процењени подаци су подаци за које је процену извршила надлежна агенција.

⁸⁷ Надлежне агенције прикупљају податке за глобално праћење помоћу глобалне анкете која се директно шаље испитаницима.

⁸⁸ Моделовани подаци су подаци које је моделовала надлежна агенција.

⁸⁹ <http://unstats.un.org/sdqlab> На захтев, UNSD може да НЗС додели корисничко име и лозинку за приступ UN DataLab.

4.5. Препоруке за НЗС

- A. Требало би да добијете јасан мандат који дефинише вашу улогу координатора у преносу ЦОР индикатора, односно ваша задужења у вези са контролом квалитета пренетих података.
- B. Сарађујте са другим националним произвођачима података и са надлежним агенцијама УН.
- C. Уколико је могуће, за извештавање и представљање података и метаподатака о ЦОР индикаторима користите националну платформу за извештавање и представљање података.
- D. Проучите стандарде за пренос података и испитајте алате за аутоматизацију које се доказано могу користити за ЦОР.
- E. Обезбедите метаподатке, по могућству у машински читљивом формату.
- F. Вршите валидацију података постављених у Глобалној бази података за ЦОР индикаторе.
- G. Поставите податке за своју државу у UN DataLab за ЦОР, посебно када се ваши подаци разликују од података датих у глобалној бази података.

5. ПРАЋЕЊЕ НАПРЕТКА НА РАЗЛИЧИТИМ НИВОИМА

231. Ако желимо да напредак ка ЦОР и њиховим потциљевима допринесе развоју јавних политика на различитим нивоима, неопходно је да га меримо на основу правих димензија. Скуп глобалних индикатора, који је израдила IАEG-SDGs и усвојила најпре UNSC 2016. године, а затим и Генерална скупштина УН јула 2017. године, пружа општи оквир за праћење напретка. Овај скуп индикатора је осмишљен тако да мери напредак на глобалном нивоу, а да га на регионалном, националном, поднационалном и тематском нивоу допуњују додатни индикатори.⁹⁰ Помоћу циљева, потциљева и глобалног оквира индикатора IАEG-SDGs можемо да одаберемо регионалне, националне и тематске индикаторе на основу којих ћемо пратити напредак ка ЦОР у различитим контекстима, што ће омогућити органима власти на различитим нивоима да предузму одговарајуће кораке.

232. Ово поглавље пружа опис различитих скупова ЦОР индикатора који су већ у употреби, и објашњава како се могу одабрати регионални, национални и поднационални индикатори. Такође представља различите приступе развоју скупова индикатора, тако да се испуне потребе корисника, а да индикатори и информације буду приступачни циљним групама.

5.1. Мерење напретка у регионима

233. У оквиру регионалних форума широм света, државе су апеловале на јачање регионалне димензије рада на ЦОР. Доступност података и потребе везане за праћење ЦОР драстично се разликују између региона у свету и јединствена глобална база података није довољна као међународни извор упоредиве статистике за ЦОР. Од усвајања Агенде 2030, многи региони су се определили да подрже рад статистике на праћењу ЦОР и разматрали су увођење регионалних индикатора.

5.1.1. Избор и представљање индикатора за ЕУ

234. Европска комисија је израдила оквир ЦОР индикатора за праћење циљева и процену напретка у контексту ЕУ. Скуп индикатора за одрживи развој ЕУ заснован је на приоритетима јавних политика и стратегија ЕУ у области ЦОР. Скуп индикатора је настао на основу широког консултативног процеса у коме су учествовале бројне заинтересоване стране као што су службе Европске комисије, стручњаци из НЗС, Одбори Савета, невладине организације и други. Одбор за европски статистички систем (*European Statistical System Committee - ESSC*) је одобрио први скуп индикатора за одрживи развој ЕУ маја 2017.

⁹⁰ Агенда 2030, став 75,

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.

235. Скуп индикатора за одрживи развој Европске уније је структуриран у складу са 17 Циљева одрживог развоја и садржи највише шест индикатора по Циљу. Ово значи да је број индикатора ограничен на око 100, сви циљеви се сматрају једнако важним и успостављена је равнотежа између друштвене, економске, еколошке и институционалне димензије одрживости. Готово две трећине ЦОР индикатора за ЕУ је усклађено са глобалним индикаторима IAEГ-SDGs. Преостали индикатори су специфични за ЕУ и углавном су настали на основу процене учинка јавних политика ЕУ како би се обезбедила највећа могућа меродавност индикатора у контексту ЕУ. За разлику од глобалних индикатора ЦОР, сви европски индикатори су „спремни за употребу“, што значи да су подаци већ доступни у постојећим базама података. Отприлике једна трећина индикатора ЕУ потичу из извора који не спадају у званичну статистику.⁹¹

236. Скуп индикатора одрживог развоја за ЕУ подлеже ревизији једном годишње. На овај начин, обезбеђује се континуирана релевантност јавних политика, узимањем у обзир нових приоритета ЕУ и јача се квалитет статистике укључивањем индикатора из нових извора података тамо где су доступни.

237. Скуп индикатора одрживог развоја за ЕУ служи као основ за годишњи извештај о праћењу и брошуру „Одрживи развој у ЕУ“ Евростата,⁹² за дигиталну публикацију „Циљеви одрживог развоја и ја“⁹³, као и за наменски сајт⁹⁴ о напретку ка остварењу ЦОР у контексту ЕУ. У 2020. години, ЦОР су такође укључени у Европски семестар, а Евростат је израдио анекс са извештајима на нивоу држава⁹⁵ у којем су представљени подаци држава чланица за ЦОР индикаторе за ЕУ. Подаци и метаподаци објављују се на интернету у оквиру Евростатове базе података.⁹⁶

5.1.2. Механизам ОЕСД за процену спровођења ЦОР

238. Као вид помоћи државама чланицама, Организација за економску сарадњу и развој (ОЕСД) је израдила методологију за поређење оствареног напретка у спровођењу Циљева одрживог развоја и њихових потциљева. На основу глобалне листе индикатора IAEГ-SDGs, ова студија процењује колико је свака држава удаљена од остварења ЦОР. Пружајући преглед на високом нивоу јаким и слабим страна држава у остварењу различитих Циљева одрживог развоја, студија ОЕСД „Мерење удаљености од ЦОР“⁹⁷ жели да помогне државама у одређивању сопствених приоритета у оквиру Агенде 2030. За приказ напора неопходних за остварење различитих циљева и њихових потциљева, извештај је применио стандардизовани метод који мери удаљеност између тренутних резултата земаља ОЕСД и резултата које треба да остваре до 2030. године. Ово је подразумевало утврђивање прикладних извора података за индикаторе помоћу којих ће се пратити циљеви, као и референтних циљних вредности.

⁹¹ На пример: Процена ерозије тла водом - област погођена озбиљном стопом ерозије (извор: Заједнички истраживачки центар Европске комисије (*European Commission Joint Research Centre*)); Физичко и сексуално насиље које су жене претрпеле у периоду од 12 месеци пре анкетања, према старосним групама (извор: Агенција Европске уније за основна права (*European Union Agency for Fundamental Rights*)).

⁹² <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/ks-03-21-096>

⁹³ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digipub/sdgs/>

⁹⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi>

⁹⁵ https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-country-reports_en

⁹⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/main-tables>

⁹⁷ <https://www.oecd.org/sdd/measuring-distance-to-the-sdg-targets-2019-a8caf3fa-en.htm>

Текстуално поље 5.1 Примери OECD за избор ЦОР индикатора

Глобална листа индикатора IAEG-SDGs УН послужила је као основ за израду извештаја OECD. Приликом одлучивања о ЦОР индикаторима, коришћени су следећи критеријуми:

- Када постоје подаци OECD усклађени са глобалном листом УН индикатора, студија ће користити податке OECD (око 43% коришћених индикатора).
- Када не постоје извори података OECD, подаци се преузимају из глобалне УН базе података (око 33% индикатора).
- Када ни подаци OECD, нити подаци из глобалне УН базе података нису у потпуности усаглашени са глобалном листом УН индикатора, сматра се да су подаци OECD прикладни као заменски подаци, те ће сходно томе они бити коришћени (око 24% индикатора).

Следећи корак представља дефинисање жељеног нивоа који је пожељно постићи до 2030. Мерење удаљености до тих подиндикатора захтева прецизност коју Агенда 2030 не омогућава увек. Стога, извештај OECD применљује приступ од четири корака:

1. Где год је могуће, користе се жељени потциљеви који су изричито наведени у Агенди 2030. Ово најчешће представља фиксну вредност која се јавља у самој формулацији потциља (на пример, смањити матерналну смртност на мање од 70 на 100.000 живорођених за потциљ 3.1), или је у малом броју случајева изражено као релативно побољшање (на пример, барем преполовити проценат људи који живе у сиромаштву за потциљ 1.2).
2. Ако текст Агенде 2030 не садржи жељени потциљ, жељени потциљ се одређују на основу других међународних споразума (на пример, смањити загађење PM2.5 честицама на мање од 10 микрограма по кубном метру, према Светској здравственој организацији) или на основу експертске процене OECD (на пример, сматра се да је притисак на воду као на ресурс мали уколико је укупно захватање свеже воде испод 10% укупних унутрашњих обновљивих ресурса).
3. Уколико се жељени потциљ не може утврдити ни на основу Агенде 2030, нити помоћу експертских извора, онда се овај резултат заснива на тренутном „најбољем учинку“ у оквиру земаља OECD. Ово се дефинише као 90. перцентил, тј. ниво који је досегло 10% земаља OECD са најбољим резултатом (на пример, стопа рециклирања комуналног отпада).
4. Коначно, за индикаторе који нису јасно нормативно дефинисани (на пример, удео производње у додатој вредности), не одређују се жељени резултати и извештај не мери „удаљеност“ од њих. У ово спада око 17% коришћених индикатора и за њих се учинак приказује засебно.

На крају, за поређење оствареног учинка у оквиру различитих потциљева, вредности индикатора се нормализују помоћу модификоване верзије z-оцене (тј. удаљеност је изражена као број стандардних девијација OECD од постизања жељеног резултата одређене државе). Дакле, што је удаљеност већа, држава треба да пређе већи пут до остварења жељеног резултата. Нулта удаљеност значи да је држава већ остварила циљ за 2030. годину. Негативна удаљеност значи да је држава превазишла жељени резултат; ове негативне вредности се изражавају као нула приликом извештавања у бројевима.

5.1.3. Приступ Статистичког одбора Заједнице независних држава (CISSTAT)

239. Статистички одбор Заједнице независних држава (CISSTAT) има мандат да прати мерење спровођења Агенде 2030 у региону Заједнице независних држава (ЗНД). Ову одлуку је подржао Савет челника статистичких служби држава чланица ЗНД. У 2016. CISSTAT је спровео анкету за процену применљивости глобалних индикатора IAEG-SDGs у контексту ЗНД. Анкета је користила следећих пет критеријума:

- Да ли је индикатор релевантан за ову државу?
- Постоји ли методологија за израчунавање индикатора?
- Да ли су доступни подаци за овај индикатор?
- Постоје ли планови за прикупљање података за овај индикатор?
- Да ли је неопходно појаснити назив/дефиницију индикатора?

240. На основу резултата анкете,⁹⁸ Савет челника статистичких служби држава чланица ЗНД је на састанку у септембру 2016. одабрао и усвојио 111 индикатора. Подаци, коментари и сугестије за ажурирање се прикупљају путем годишњих упитника који се шаљу НЗС. Поред глобалних индикатора, користи се и листа регионалних индикатора који допуњују информације.

241. CISSTAT објављује податке о регионалном скупу индикатора путем своје годишње статистичке публикације „Праћење индикатора ЦОР у региону ЗНД“⁹⁹ и своје информативне платформе за ЦОР,¹⁰⁰ која ће бити даље развијена у будућности.

5.1.4. UNECE платформа за ЦОР статистику

242. Године 2020, UNECE је успоставио регионалну платформу за ЦОР статистику. Платформа се састоји од три дела:

- i. Документа за ЦОР статистику¹⁰¹
- ii. Интерактивни графикони за ЦОР индикаторе
- iii. База података за ЦОР индикаторе

243. Сврха платформе је да извештава о праћењу ЦОР у региону UNECE, да омогући лак и брз приступ ажурираним ЦОР индикаторима и да објављује податке и метаподатке који су доступни на међународном и националном нивоу. Платформа је намењена широком кругу циљних група заинтересованих за ЦОР. Документа и база података су превасходно занимљиви статистичарима и другим професионалцима које интересују методологија, упоредивост индикатора и анализе. Интерактивни графикони су намењени широј јавности и творцима политика за једноставно поређење напретка држава у региону ка остварењу ЦОР.

244. Избор индикатора за интерактивне графиконе и базу података је превасходно заснован на анализи доступности података за државе UNECE у глобалној бази ЦОР података. Узети су у обзир и скупови индикатора ЗНД, ЕУ и ОЕCD, а укључени су и поједини индикатори који су меродавни за одређене подрегионе UNECE. Скуп садржи и статистичке и нестатистичке индикаторе. Друге регионалне комисије УН имају сличне портале за податке, као на пример ESCAP¹⁰² и ECLAC.¹⁰³

⁹⁸ <http://www.cisstat.com/council/55cpcc/5/zap5.pdf> (на руском).

⁹⁹ http://www.cisstat.com/sdgs/sb-monitoring_2016-2019.pdf

¹⁰⁰ <http://www.cisstat.com/sdgs/>

¹⁰¹ <https://w3.unece.org/sdghub/>

¹⁰² <https://www.unescap.org/2030-agenda/sustainable-development-goals>

¹⁰³ <https://agenda2030lac.org/>

5.1.5. Регионална процена напретка ЦОР УН помоћу система семафора

245. Регионалне комисије УН прикупљају збирне процене спровођења ЦОР у својим регионима. Ове процене користе све доступне податке из глобалне платформе УН за ЦОР и заснивају се на заједничкој методологији¹⁰⁴. Резултати су изражени на нивоу циља или потциља и имају два облика:

- Индекс тренутног стања - одговара на питање „Какав напредак је остварен од 2000. године?“
- Индекс очекиваног напретка - одговара на питање „Да ли ће циљ или потциљ бити остварен до 2030, уз тренутну стопу напретка?“

246. Презентација користи категорије у стилу семафора, где је за Индекс тренутног стања „добар напредак“ означен као зелена боја, „спор напредак“ као жута, а „регресија“ као црвена; за Индекс очекиваног напретка зеленим је означено „задржати исту стопу напретка“, жутиим „убрзати напредак“, а црвеним „преокренути тренд зарад постизања циља“. Регионалне комисије признају да оваква збирна процена није веран приказ варијација између земаља.

247. Доступност података се разликује од региона до региона. Такође, за циљеве и индикаторе за које Агенда 2030 не одређује вредност, жељени резултати се дефинишу на основу оних земаља у региону које су оствариле најбољи учинак. Приликом тумачења директних поређења између земаља, важно је узети у обзир ове чињенице.

248. Резултати регионалних процена су представљени на Политичком форуму на високом нивоу о одрживом развоју¹⁰⁵ 2020. и догађају под Тренутак за ЦОР 2020.¹⁰⁶

5.2. Мерење тематског напретка на глобалном нивоу

249. Глобални оквир ЦОР индикатора обухвата све земље света, чији се положаји и услови међусобно разликују. За анализу стања у специфичним тематским областима, неопходно је вршити тематске прегледе. Стога су различите надлежне агенције израдиле прилагођене скупове индикатора фокусиране на напредак у њиховим областима надлежности. Следи неколико примера.

5.2.1. Светска здравствена организација (СЗО): Праћење здравља за ЦОР – СЗО Извештај за 2021.

250. Извештај СЗО за 2021. усмерен је на процену здравствене ситуације у свету¹⁰⁷ и представља најновије податке за више од 50 здравствених индикатора ЦОР и циљева „три милијарде“ СЗО. Извештај указује на неједнакости између и унутар земаља када је реч о индикаторима за КОВИД-19 (број случајева, број смртних исхода, стопа вакцинације и тестирање), и наводи најновије трендове везане за очекиване године живота, здраве године живота, глобални и регионални терет болести и повреда и пружање здравствених услуга.

¹⁰⁴ https://www.unescap.org/sites/default/d8files/knowledge-products/ESCAP_Asia_and_the_Pacific_SDG_Progress_Report_2020.pdf

¹⁰⁵ <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=20000&nr=6908&menu=2993>

¹⁰⁶ https://www.un.org/sustainabledevelopment/sdg-moment/microsite/reality_check/

¹⁰⁷ <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/342703/9789240027053-eng.pdf>

5.2.2. UN Women: Напредак у оквиру ЦОР - Преглед родне равноправности за 2021.¹⁰⁸

251. Смањење родне неравноправности је пресудно за остварење већине циљева и потциљева из Агенде 2030. Напредак у овој области није био равномеран у свету, а у многим земљама га је прекинула пандемија КОВИД-19. Преглед родне равноправности за 2021. агенције UN Women даје увид у остварен напредак на основу родно специфичних индикатора за свих 17 ЦОР.

5.2.3. FAO: Праћење напретка индикатора ЦОР у области хране и пољопривреде

252. Као агенција надлежна за ЦОР индикаторе у области пољопривреде, FAO детаљно прати релевантне индикаторе путем тематских прегледа, анализа и годишњих извештаја. Извештај за 2021¹⁰⁹ је усклађен са визуелним приказом УН за ЦОР и анализира трендове користећи утврђене, квантитативне приступе за процену степена остварења циљева и потциљева и трендова током времена. Методи анализе напретка нумеричких циљева се разликују од метода коришћених за ненумеричке циљеве.

5.2.4. UNIDO: Алат за праћење ЦОР број 9 у индустрији

253. UNIDO је развио иновативну аналитичку платформу која пружа увид у индустријски развој широм света и представља га у приступачном облику. Ова платформа комбинује поуздану статистику и експертске анализе са најновијим алатима за визуализацију података, чинећи садржај заснован на подацима приступачан свима. UNIDO је покренуо Платформу за индустријску аналитику (*Industrial Analytics Platform - IAP*)¹¹⁰ 2019. како би пратио учинак индустрије у свету и помогао државама у изградњи капацитета за доношење одлука заснованих на чињеницама у овој области.

254. Платформа се састоји од два дела:

- **Претраживач података** је интерактивни аналитички алат који корисницима омогућава преглед индикатора на основу вишеструких скупова података ради праћења напретка у различитим димензијама индустријског развоја. Овај алат омогућава корисницима да проучавају обрасце структурних промена и препознају улогу појединих индустрија у производном сектору и глобалним производним мрежама. Централни елемент овог дела је алат за праћење ЦОР број 9 у индустрији, чији опис следи.
- **Чланци** – док претраживач података служи за увод у чињенице које непосредно проистичу из података, UNIDO такође ставља на располагање стручно знање институција, у виду приступачних истраживачких чланака на теме везане за индустријски развој.

255. Алат за праћење ЦОР број 9 у индустрији је компонента ове платформе која прати напредак земаља ка остварењу потциљева везаних за индустрију у оквиру циља број 9. Алат за праћење циља број 9 у индустрији обухвата композитни индекс индустрије за овај циљ са оценама економија 128 земаља од 2000. године, као и индикаторе напретка на нивоу земаља и изгледе за остварење циљева до 2030.

¹⁰⁸ <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2021>

¹⁰⁹ <http://www.fao.org/sdg-progress-report/en/>

¹¹⁰ <https://iap.unido.org/about> уз осврт на студију случаја UNIDO са сајта UNECE за Циљеве одрживог развоја <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/UNIDO>.

5.3. Праћење ЦОР на националном нивоу

256. Агенда 2030 подстиче све државе да развију амбициозне националне одговоре за достизање ЦОР нпр. путем националних стратегија,¹¹¹ као и да редовно врше преглед напретка на националном нивоу. Национални оквири ЦОР индикатора су кључни за праћење спровођења Агенде 2030 на националном нивоу. Националне политичке одлуке о спровођењу ЦОР одређују како ће се формирати и одржавати национални скупови ЦОР података.

5.3.1. Зашто глобални оквир индикатора није довољан?

257. Глобални оквир индикатора за праћење ЦОР IAEG-SDGs осмишљен је да мери напредак ка остварењу ЦОР на глобалном нивоу, што значи да често оставља по страни контекст специфичан за појединачне државе. Глобални индикатори су фокусирани на међународну упоредивост што није од суштинског значаја за национално праћење. Сходно томе, глобални индикатори нису нужно меродавни за националну реалност држава, коју обликују различити степени економске развијености, географски фактори, политичке ситуације и други аспекти, укључујући и искуство у праћењу одрживог развоја пре усвајања Агенде 2030.¹¹²

258. Израда националног оквира ЦОР индикатора може да допринесе прецизнијем и прилагођеном праћењу циљева. Национални индикатори засновани на приоритетима и изазовима специфичним за поједине државе допуњују глобалне индикаторе и омогућавају различитим актерима (као што су влада, академска заједница, приватни сектор, невладине организације и цивилно друштво) да утврде где и како могу да допринесу остварењу циљева. На тај начин се постижу веће међуресорно учешће и јача сарадња у области ЦОР.

259. На крају, али не и најмање важно, скупови ЦОР података специфични за одређене државе могу помоћи у припреми ДНИ. На свом 47. заседању, UNSC је нагласио да је „национално власништво пресудно за остварење одрживог развоја, а национални извештаји (...) ће узети у обзир различите националне реалности.“¹¹³ Другим речима, национални оквир за праћење омогућава свеобухватну процену напретка, достигнућа и специфичних изазова на нивоу појединачних држава. Такође, коришћење националних скупова података у процесу израде ДНИ омогућава државама да представе сопствени приступ праћењу ЦОР и доприноси узајамном учењу путем размене најбоље праксе на међународном нивоу.

5.3.2. Које су потребни национални скупови ЦОР индикатора?

260. На националном нивоу, различите групе корисника података могу бити заинтересоване за националне скупове индикатора, јер ови индикатори непосредно одражавају њихове активности и животе и баве се конкретним изазовима у различитим областима. Ови корисници можда сматрају да се глобални индикатори више односе на општа и универзална питања.

261. У најважније кориснике ЦОР података на националном нивоу спадају **влада и творци политика**. С обзиром да су ЦОР обухваћени националним стратегијама у многим земљама, национални ЦОР индикатори постају све важнији за усвајање јавних политика. Такође, национални оквири за праћење су засновани на приоритетима и изазовима у области ЦОР специфичним за одређену државу, могу да подстакну доношење одлука заснованих на чињеницама и унапреде делотворност националних развојних стратегија.

¹¹¹ Видети став 78 <https://undocs.org/A/RES/70/1>.

¹¹² Видети став 56 <https://undocs.org/A/RES/70/1>.

¹¹³ Видети Одлуку 47/101(j) са 47. заседања Комисије за статистику УН (<https://undocs.org/E/CN.3/2016/34>).

262. Национални скупови података за ЦОР такође могу користити **научницима и истраживачима** за потребе истраживања и развоја како у индустрији, тако и у академској заједници. Резултати истраживања који указују на везе (синергије и компромисе) између циљева и потциљева у контекстима специфичним за одређену државу могу да помогну у препознавању изазова и допринесу успешном спровођењу ЦОР.

263. **Невладине организације** такође могу бити заинтересоване за Агенду 2030. Оне морају да буду детаљно упућене у напредак ка остварењу ЦОР у својој земљи како би делотворно подстицале творце политика, пословни сектор и јавност да предузму различите кораке везане за одрживи развој.

264. Национални скупови података за ЦОР пружају информације и **општој јавности** путем прегледа одрживог развоја на начин који је релевантнији за њихове животе, те стога и разумљивији. Национални скупови података су погоднији за комуникацију у циљу подизања јавне свести о Агенди 2030, како би се јавно мњење мотивисало према активностима чија је сврха остварење ЦОР.

265. **Друге групе** (нпр. предузећа и лидери из пословног сектора) такође могу да буду заинтересоване за националне скупове података за ЦОР, помоћу којих могу да мере свој напредак и који им могу послужити као инспирација за сопствене моделе праћења ЦОР.

5.3.3. Како приступити националним скуповима ЦОР индикатора

266. Национални скупови ЦОР индикатора треба да буду прилагођени националним изазовима или јавним политикама. Потражња за националним индикаторима који нуде више од глобалне листе индикатора IAEG-SDGs зависи од жељених резултата и приоритета ЦОР утврђених на националном нивоу (који се често наводе у националним стратегијама за ЦОР).

267. Постоје различити приступи изради националног оквира за праћење:

- Држава може да користи само глобалне индикаторе IAEG-SDGs ако сматра да су они релевантни за националне изазове у области ЦОР, те да анализира напредак на основу националних података за ове индикаторе.
- Слично овоме, поред листе глобалних индикатора, држава може да користи индикаторе из регионалног скупа (нпр. Европска унија) јер ће они бити прилагођени државама са сличним условима.
- Држава може да развије сопствени национални скуп индикатора комбинујући глобалне или регионалне индикаторе ЦОР са индикаторима релевантним на националном нивоу (тј. са индикаторима које је сама држава одабрала).
- Држава може да развије национални скуп индикатора који се разликује од глобалног скупа индикатора IAEG-SDGs или регионалног скупа, нпр. на основу постојећих националних стратегија или приоритета јавних политика. Међутим, овакав национални оквир индикатора не поништава потребу за извештавањем и праћењем напретка на основу глобалног скупа ЦОР индикатора.

268. Приликом израде националних индикатора, треба их пажљиво ускладити са критеријумима за глобалне индикаторе IAEG-SDGs за Агенду 2030, који наводе: „Овај оквир (индикатора) ће бити једноставан али снажан, бавиће се свим ЦОР и њиховим потциљевима укључујући и начине спровођења и очување равнотежу јавних политика, интеграцију и амбиције изражене у њима.”¹¹⁴

¹¹⁴ Видети став 75 <https://undocs.org/A/RES/70/1>.

269. Национални индикатори се могу одабрати на основу постојећих националних политика или на основу приоритета који су посебно одређени за Агенду 2030. Одабрани индикатори треба да буду релевантни за циљеве Агенде 2030 у националном контексту и увек треба да буду засновани на поузданим изворима података и снажној методологији. Такође је важно да буду и лаки за тумачење. Неопходан је уравнотежен, интегрисан и холистички избор националних индикатора, како би се избегло пристрасно бирање само оних ЦОР који погодују држави.

270. Приликом избора националних индикатора, мора се успоставити равнотежа између користи коју национално релевантни индикатори пружају и додатног терета у виду сложености комуникације и обимнијег извештавања. НЗС (или други произвођачи података) треба да размотре индикаторе одрживог развоја који се тренутно користе у датом региону (на пример, Скуп индикатора ЦОР Евростата), или националне индикаторе који се већ користе за друге сврхе. Треба дати приоритет релевантним индикаторима за које званична статистика већ производи податке на основу утврђених стандарда и договорених методологија.

271. Национални индикатори могу да испуне потребе националних корисника. „Насловни“ индикатори могу да олакшају комуникацију са творцима политика и другим корисницима података, иако је важно саопштавати их с опрезом, наглашавајући да је реч искључиво о мери комуникације, те да ови „насловни“ индикатори нису важнији од других. Употреба концептуалног оквира може да помогне у избору и образложењу одређених „насловних“ индикатора.¹¹⁵ Радна група UNECE за мерење одрживог развоја је израдила један такав оквир који је Конференција европских статистичара усвојила 2013.¹¹⁶

272. Веома је важна јасна комуникација која објашњава различите скупове индикатора, посебно уколико земља користи више од једног скупа (на пример, глобални скуп са подацима за ту земљу заједно са националним скупом; национални и регионални скуп; национални, регионални и тематски скуп нпр. за привреду). Увек треба да буде јасно коме су намењени специфични скупови индикатора, тј. ко су главни корисници и циљни корисници и шта су услови и претпоставке на којима је заснован скуп.

5.3.4. Поднационалне и тематске иницијативе за праћење ЦОР

273. Ако желимо да предузмемо делотворне кораке ка остварењу одрживог развоја, морамо да знамо да ли смо на правом путу ка овим циљевима и које активности је најважније спровести. Националне ЦОР стратегије дефинишу националне приоритете на које владе треба да одговоре. Поред доношења политика на националном нивоу, спровођење ЦОР захтева снажну акцију на поднационалном нивоу која обухвата локалне самоуправе, заједнице, приватни сектор и академску заједницу.

274. Глобални и национални индикатори служе својој сврси када су нам потребне информације на макроскали. Али, шта да радимо ако тражимо информације на микроскали – уколико, на пример, локална самоуправа или приватна компанија желе да процене како њихове активности утичу на одрживи развој? Глобални и национални индикатори су често превише уопштени за потребе оваквих процена, те стога треба размотрити дезагрегацију података по категоријама за потребе микроконтекста.

275. Дезагрегација података по категоријама подразумева да се подаци дезагрегирају према критеријумима као што су пол, старост или ниво образовања. У случају просторног раздвајања по категоријама, подаци се разврставају према географским подручјима (нпр. регионима).

¹¹⁵ Видети, на пример, "Препоруке за мерење одрживог развоја" 2013, UNECE/Евростат/OECD

¹¹⁶ Видети https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/2013/SD_framework_and_indicators_final.pdf. Овај оквир је касније прилагођен ЦОР, видети <https://undocs.org/en/ECE/CES/2016/18>.

Индикатори за локалне самоуправе

276. У многим државама, локалне самоуправе су задужене за области јавних политика које имају утицај на остварење ЦОР: локално планирање, грађанско ангажовање и друштвена кохезија, као и спровођење националних политика на локалном нивоу. Учешће локалних самоуправа у спровођењу ЦОР захтева специфичне локалне политике или планове, као и прикладан систем за праћење индикатора који су релевантни на локалном нивоу.

277. Развој индикатора за праћење на локалном нивоу захтева приступ подацима разврстаним по категоријама или административним подацима локалне самоуправе. Било би добро да се подаци различитих локалних самоуправа могу међусобно поредити. Такође, треба обратити пажњу на релевантност индикатора на локалном нивоу, као и на то да ли се национални индикатори могу применити на локалном нивоу, или је потребан потпуно другачији скуп индикатора. Видети студију случаја из Шведске под називом „Локални скупови индикатора“.¹¹⁷

Индикатори за посебне области

278. Агенда 2030 позива да у њеном спровођењу, праћењу и прегледу учествују све заинтересоване стране (творци политика, пословни сектор, академска заједница, грађани). Ово захтева тачне податке из великог броја области. Могуће је израдити посебне индикаторе који ће служити за процену тога како посебне групе заинтересованих страна утичу на ЦОР.

279. Различите групе корисника захтевају специфичне податке везане за Агенду 2030 и, сходно томе, траже од званичне статистике да обухвати нове области и испита нове изворе података. НЗС су принуђени да се редифинишу, као и да прилагоде своје системе података. С једне стране, ово захтева представљање обухвата званичне статистике где год је то могуће, а са друге стране, пружа могућност да се званична статистика допуни незваничним подацима.

280. Пословни сектор представља заинтересовану страну с огромним утицајем на одрживи развој. Агенда 2030 апелује на компаније да извештавају о својим активностима које доприносе одрживом развоју, али за ово су потребни оквири и смернице. На међународном нивоу постоје одређени напори у овом правцу, као што су Заједничка глобална иницијатива за извештавање (*Global Reporting Initiative - GRI*) и *UN Global Compact*,¹¹⁸ који препоручују употребу стандарда за извештавање у области друштвено одговорног пословања (стандарди GRI). УН Конференција за трговину и развој (*UN Conference on Trade and Development - UNCTAD*) је покренула сличну иницијативу.¹¹⁹ Као и стандард GRI, скуп ЦОР индикатора које је развио UNCTAD је повезан са циљевима и потциљевима. Међутим, за разлику од стандарда GRI, постоји ограничен број индикатора UNCTAD и они покривају само четири димензије: економију, животну средину, друштво и институције.

281. Може се догодити да међународне смернице не испуњавају све потребе компанија које су усмерене на национална тржишта. Сходно томе, процена њиховог утицаја на одрживи развој захтева механизам који би им дозволио да мере свој појединачни допринос ЦОР у националном контексту. Државе и њихови НЗС могу да учествују у оваквим иницијативама на различите начине. За процену утицаја целокупног приватног сектора, званични подаци компаније се могу повезати са ЦОР и разврстати према привредним делатностима или индустријама. Такође је могуће спровести пилот истраживање да се пронађу предузећа која се већ баве ЦОР и која ће обезбедити информације о доприносу пословног сектора ЦОР.

¹¹⁷ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

¹¹⁸ <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/alliances-and-synergies/Pages/United-Nations-Global-Compact.aspx>

¹¹⁹ <https://unctad.org/webflyer/guidance-core-indicators-entity-reporting-contribution-towards-implementation-sustainable>

Коначно, могуће је израдити алате за процену утицаја појединачних компанија на ЦОР уз помоћ незваничних података. Све ове иницијативе захтевају сарадњу између сектора и могу да доведу до значајних промена одговорности за достављање података НЗС другим групама заинтересованих страна. Видети студију случаја из Пољске „Барометар утицаја – скуп ЦОР индикатора за пословни сектор у Пољској“.¹²⁰

5.4. Препоруке за НЗС

- A. Обавите процену потреба за праћењем ЦОР у вашој земљи како бисте утврдили шта треба мерити. Постојеће националне стратегије или стратегије одрживог развоја које се спроводе на националном нивоу могу бити извор информација о индикаторима који се већ прате.
- B. На основу процене потреба, процените статистичке капацитете. Утврдите шта званична статистика већ нуди за потребе других релевантних стратегија и планова, а шта још може да понуди за праћење ЦОР.
- C. Израдите план акције или националну мапу пута на основу потреба и доступних ресурса, донесите одлуке о оквиру за праћење и направите план комуникације са корисницима.
- D. Листа која је доле приложена може да помогне за израду стратегије за рад на ЦОР на регионалном или националном нивоу:
  - 1. Ступите у контакт са заинтересованим странама за Агенду 2030 и утврдите њихове потребе у вези мерења напретка ЦОР (почните од твораца политика!).
  - 2. Утврдите шта је од статистике доступно (у оквиру НЗС али и изван система, уколико ваша политика то допушта) и мапирајте доступну статистику према потребама корисника.
  - 3. Проверите квалитет извора информација, посебно да ли испуњавају потребе корисника.
  - 4. Смањите обавезе на најмању меру. Где год је то могуће, користите званичну статистику.
  - 5. Утврдите који подаци недостају.
  - 6. Одредите све активности и конкретне кораке које треба предузети за израду додатних оквира за праћење ЦОР и утврдите приоритете међу њима.
  - 7. Одредите трајање и временске оквире за сваки од предложених корака, укључујући датум почетка и очекивани датум завршетка.
  - 8. Представите нацрт плана заинтересованим странама, прикупите повратне информације и, по потреби, унесите измене и допуне.
  - 9. Спремите план комуникације за праћења да би сви корисници јасно разумели његову сврху.

¹²⁰ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

#leave
no one
behind

6. ДА НИКО НЕ БУДЕ ИЗОСТАВЉЕН

„Крећући на ово велико заједничко путовање, дајемо обећање да нико неће бити изостављен. Наглашавамо да је људско достојанство основна вредност, те стога желимо да се циљеви и потциљеви остваре за све нације и народе, и за све слојеве друштва.“

Декларација Агенде 2030 за одрживи развој, став 4¹²¹

282. Суштина ЦОР огледа се у њиховој инклузивности: треба их остварити за све људе, без обзира на њихову локацију, старост, ниво прихода, пол, етничку или националну припадност, вероисповест, способност, или неки други аспект идентитета. Међутим, у стварности често не увиђамо колико је сложено спровести начело да нико не буде изостављен. Ово се односи и на прикупљање статистике неопходне да се мери ово начело.

283. У овом поглављу ћемо се бавити различитим аспектима мерења индикатора за групе на које се односи начело да нико не буде изостављен. Сагледаћемо изворе података, дезагрегацију података по категоријама, сарадњу са цивилним друштвом и организацијама изван НЗС. Такође ћемо се осврнути на изазове везане за мерење ЦОР индикатора. Одељак са примерима најбоље праксе и студијама случајева садржи и одређене практичне примере. Поглавље се завршава низом препорука за НЗС.

6.1. Циљне групе становништва

284. Када кажемо да нико не сме бити изостављен, на које групе становништва мислимо? Резолуција о ЦОР из 2015.¹²² дефинише следеће групе:

- Деца и млади
- Особе са инвалидитетом
- Особе које живе са ХИВ
- Старији
- Староседелачке заједнице, избеглице, интерно расељена лица и мигранти
- Особе које живе у областима погођеним сложеним хуманитарним кризама и у областима погођеним тероризмом

¹²¹ <https://undocs.org/A/RES/70/1>

¹²² Idem.

285. Поред именованих у Резолуцији из 2015, могу се размотрити и следеће групе становништва:
- Особе које живе у сиромаштву и особе које живе у неразвијеним регионима (Агенда помиње „сиромашне и угрожене“)
  - Све особе које се налазе на маргинама друштва услед својих специфичних околности (нпр. припадници LGBT популације, припадници одређених вероисповести, затвореници итд.)
286. IАЕG-SDGs за ЦОР индикаторе именује осам група становништва на које се односи овај принцип. Поред горенаведених, додате су још две:
- Жене и девојчице
  - Рурално и урбано становништво (Остало и градско, у случају Републике Србије)
287. Циљне групе се односе на дезагрегацију података по категоријама, што је неопходно за припрему ЦОР индикатора. Подаци се најчешће дезагрегирају према следећим категоријама:
- Старост
  - Пол
  - Географска локација
  - Инвалидитет
  - Ниво прихода
  - Раса/етничка или национална припадност
  - Миграторни статус
288. Начело да нико не сме бити изостављен има и националну перспективу: релевантне групе становништва се могу одредити и у складу са контекстом појединих држава. Ово значи да су неке категорије података за праћење ЦОР релевантне на глобалном нивоу, док су друге само на националном нивоу и треба их пратити само у оним државама у којима су меродавне.

6.2. Подаци за начело да нико не буде изостављен

289. Постоје традиционални и мање традиционални извори података за групе на које се односи начело да нико не сме бити изостављен. Поједини свеобухватни извори достављају податке које је неопходно дезагрегирати по категоријама, тј. разврстати тако да се добију подаци за одређену конкретну групу. Неки други извори су већ усмерени на једну специфичну групу становништва и, у том случају, дезагрегација је већ обављена. У тексту који следи, сагледаћемо аргументе за и против дезагрегације података по категоријама и осврнућемо се на одређене изворе података за групе на које се односи начело да нико не сме бити изостављен.

6.2.1. Дезагрегација података по категоријама

290. Дезагрегација података по категоријама значи да, уместо да сагледавамо становништво као целину, податке дезагрегирамо према категоријама или групама. Агенда 2030 позива на дезагрегацију података према нивоу прихода, полу, старости, етничкој или националној припадности, миграторном статусу, инвалидитету, географској локацији и другим карактеристикама меродавним за национални контекст. Ове категорије се поклапају са онима набројаним у пасусу 287.

291. Дезагрегација података по категоријама нам омогућава да препознамо групе становништва које су посебно погођене одређеним проблемима што помаже у бољој расподели ресурса, чиме водимо рачуна да нико не буде изостављен. Међутим, дезагрегација података по категоријама има своје специфичне проблеме: један од највећих ризика је откривања података о личности у случају да се ради о веома малим групама. Поред овога, за дезагрегацију података по свим димензијама и категоријама које захтева Резолуција УН потребна је огромна количина података. На пример, Радна група IАЕG-SDGs за дезагрегацију података израчунала је да би унакрсна табела за све индикаторе

по свим димензијама и категоријама обухватала чак 700.000 временских серија.¹²³ Али, дезагрегација података по свим димензијама није увек релевантна. На пример, ако се дезагрегација података за индикатор 11.2.1. (Удео становништва које има одговарајући приступ јавном превозу) доведе до краја, на међународном нивоу, то би дало следећи резултат: 73% жена европске расе, старости од 51 до 55 година, католичке вероисповести, мигрантског порекла, без инвалидитета, с приходом између 40.000 и 49.999 америчких долара, које живе у урбаним срединама, има лак приступ јавном превозу.

292. Као што се види из горе наведеног примера, резултати дезагрегације по категоријама нису увек смислени на глобалном нивоу. Стога је IAEG-SDGs за ЦОП одлучила да примењује такозвани „минимални скуп категорија за дезагрегацију података“¹²⁴ за праћење на глобалном нивоу. Овај скуп подразумева дезагрегацију података по оним категоријама на које се изричито односи назив потциља или индикатора. IAEG-SDGs је такође тражила од твораца политика и заинтересованих страна да наведу шта су приоритети за различите угрожене групе становништва, како би у складу са тиме могла да их посаветује око будуће дезагрегације података по категоријама. Најновији резултати рада представљени су у основном документу 50. заседања UNSD у марту 2019.¹²⁵

293. Приоритети и изазови везани за различите угрожене групе могу се разликовати између земаља и региона, што самим тим утиче на потребу за дезагрегацијом података по категоријама. Стога се препоручује да заинтересоване стране најпре анализирају националне приоритете и изазове, а тек онда одлуче о димензијама и категоријама неопходним за адекватно сагледавање положаја угрожених група у специфичном контексту поједине земље. Рад на мерењу и извештавању о овим димензијама и категоријама постаје могућ тек када се обави овај први корак.

6.2.2. Традиционални извори података

294. Попис становништва и домаћинства представља један од традиционалнијих извора података о становништву. Попис је најсвеобухватнији извор података за целокупно становништво. Попис се врши периодично, најчешће на пет или десет година, и прикупља податке о свакој особи, чиме омогућава важну и детаљну дезагрегацију по категоријама (вероисповест, етничка или национална припадност, брачни статус, истополни парови, деца, инвалидитет итд). Укрштање података из пописа и података из других анкета спроведених између пописних година помаже у одређивању прагова и састављању узорака за истраживања. Подаци из пописа се такође могу укрштати са другим изворима података за специфичне циљне групе: нпр. административни извори података за пореске обвезнике, давања за незапослене, стопу уписа у школе итд.

295. Други традиционални извори података, као што су анкета о радној снази, анкета о животном стандарду, анкета о приходима домаћинства, и друге различите демографске и здравствене анкете, могу да садрже модуле који омогућавају дезагрегацију по категоријама за циљне групе.

296. С обзиром да пописи становништва и домаћинства некада немају податке о маргинализованим групама, посебне анкете фокусиране на познате угрожене групе могу да пруже директне информације, без потребе за дезагрегацијом података по категоријама (нпр. у Француској се на основу посебног протокола спроводи анкета о бескућницима, јер ова група становништва често није видљива у пописима и анкетама).¹²⁶

¹²³ <https://unstats.un.org/sdgs/files/meetings/iaeg-sdgs-meeting-06/10.%20IAEG%20Work%20Stream%20on%20Data%20Disaggregation.pdf>

¹²⁴ <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/disaggregation/>

¹²⁵ <https://unstats.un.org/unsd/statcom/50th-session/documents/BG-Item3a-Data-Disaggregation-E.pdf>

¹²⁶ <https://www.insee.fr/fr/metadonnees/source/serie/s1002>

6.2.3. Административни извори података

297. У већини случајева, спровођење анкета због мерења појединачних индикатора је скупо и НЗС не може увек да их спроведе. Административни подаци, као што су порески подаци, подаци о примаоцима социјалних давања, подаци о упису у образовне институције итд. представљају важне изворе који могу да допуне постојеће анкете, или послуже уместо анкета уколико оне нису спроведене. НЗС треба да блиско сарађује са министарствима и другим релевантним институцијама како би утврдио све изворе података за познате угрожене групе. Законодавство у области званичне статистике може да ојача улогу НЗС и омогући му приступ административним изворима података. На пример, Централна канцеларија за статистику Ирске је спровела анкету о зарадама искључиво на основу административних извора података.¹²⁷ Француска исто ради нешто слично: објављује информације о расподели прихода и сиромаштва на нивоу месних заједница и округа настале на основу података о порезима и социјалној заштити,¹²⁸ и израђује интерактивне мапе. НЗС Шпаније је објавио „Атлас расподеле прихода у домаћинствима“ који приказује расподелу прихода у домаћинству за географска подручја са више од 500 становника.¹²⁹

6.2.4. Допунски скупови података

298. Статистика погодна за мерење на националном нивоу не мора нужно бити најпогоднија и за дезагрегацију података по различитим категоријама. Студија случаја из Шведске „Локални скупови индикатора“ описује како је ова држава израдила додатни скуп локалних индикатора, на тај начин решивши проблем непоузданих резултата које је национална статистика давала приликом дезагрегације по поднационалним категоријама.¹³⁰

6.2.5. Процена мале области

299. У анкетама, процене за мање групе становништва су често непоуздане, зато што је величина узорка веома мала, или је чак немогућа. Ово значи да процене најчешће нису довољно поуздане да би биле објављене и зато технике процене мале области представљају метод који се често користи у оваквим случајевима. Ове технике допуњују малу количину података добијених из анкете моделом претпоставке који повезује податке из анкете са спољним помоћним подацима. Ови помоћни подаци најчешће потичу из административних извора, али се могу добити и на основу интернет анкета или других извора „великих података“. Процена мале области је чешће поузданија од стандардне процене анкете за групе становништва са малим узорком. Технике процене мале области се могу користити за процену положаја малих и угрожених група становништва у контексту ЦОР. Француски национални институт за статистику и економске студије (INSEE France) је документовао своја искуства са проценом мале области.¹³¹

6.2.6. Посебна истраживања

300. С обзиром да су неке од карактеристика које одређену групу чини „рањивом“ у ствари осетљиве природе и није их прикладно обухватити регистрима. У појединим случајевима, постоје и законске препреке за прикупљање таквих информација. У жељи да избегну питања проблематична за, на пример, припаднике LGBT група, надлежни органи у Шведској су увидели да могу да користе податке из здравствених регистара на начин који не подразумева прикупљање личних информација. Уколико одређене групе имају отежан приступ услугама помоћи – на пример, за спречавање самоубиства, медицинско збрињавање, упис у образовне институције итд. – могуће је спровести посебна истраживања која ће релевантним актерима пружити потребне информације и помоћи у креирању јавних политика чији циљ је спречавање препознатих проблема.

¹²⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/cros/content/constructing-structural-earnings-statistics-administrative-datasets-kevin-mccormack-mary-en>

¹²⁸ <https://www.insee.fr/fr/statistiques/4295611> и <https://www.insee.fr/fr/information/4181738>.

¹²⁹ https://www.ine.es/en/experimental/atlas/exp_atlas_tab_en.htm

¹³⁰ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

¹³¹ <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1380679>

6.2.7. Геопросторни подаци

301. Употреба геопросторних података може да допринесе спровођењу начела да нико не сме бити изостављен на више начина. Радна група за геопросторне информације IАEG-SDGs основана је са циљем да се бави овим начелом из угла статистике и географске локације.¹³² Најочигледније раздвајање по категоријама је разлика између урбаног и руралног, односно градских и осталих насеља, како је случај у Републици Србији. Просторно разврставање чини индикаторе релевантнијим – корисницима је најчешће лакше да користе индикаторе који су разврстани према мањим или неадминистративним функционалним географским областима. Многи социјални и економски индикатори се драстично разликују између руралних и урбаних области и требало би их разврставати у складу с тиме.

302. Геопросторне информације чине индикаторе тачнијим и лакшим за поређење. Такође, геопросторне информације се могу користити уместо субјективних информација из анкета заснованих на перцепцијама – које некада не обухватају релевантне угрожене групе и не допиру до њих – за рачунање индикатора везаних за приступ или изложеност. На овај начин, ти индикатори ће бити објективнији и самим тим тачнији.

303. Кључни елемент који омогућава географски приступ ЦОР је интеграција геокодираних статистичких података (нпр. из пописа становништва) са другим геопросторним подацима (нпр. од националних агенција које се баве мапирањем). Пилот подухвати на ову тему, спроведени на глобалном и европском нивоу, дају обећавајуће резултате за праћење ЦОР.¹³³

6.2.8. Отворени код и размена технологије

304. Отворени код (*freeware* – бесплатне апликације) и размена технологије могу да помогну да се премости недостатак ресурса, посебно када се ради о представљању података и геопросторним решењима. UNECE wiki страница садржи примере из интернет базе података Централне канцеларије за статистику Ирске, StatBank, која користи отворени код за визуелни приказ географских података на регионалном нивоу¹³⁴, као и за издвајање и укрштање статистичких података.¹³⁵ Ови приручници (туторијали) омогућавају свима да преузму податке из отвореног извора и бесплатне апликације за визуелизацију геопросторних података за било који део света – подаци званичних пописа се комбинују са „подлогом за мапе“ односно *shapefile* форматом, за било који регион било које земље.

6.2.9. Незванична статистика

305. Незванична статистика, односно подаци које су прикупиле невладине организације и добротворна друштва за бескућнике, избеглице и мигранте, особе са инвалидитетом итд. такође представља важан извор информација, јер су ове организације често усмерене управо на групе на које се односи начело да нико не буде изостављен. Тако је Централна канцеларија за статистику Ирске сарађивала са невладиним организацијама приликом пребројавања популације бескућника у попису 2016. Важно је проверити квалитет ових незваничних података, као и да ли одговарају сврси јер се ови подаци често не прикупљају због статистике и нису у складу са званичним статистичким стандардима. Студија случаја из Холандије под називом „Критеријуми квалитета за податке из спољних извора“¹³⁶ објашњава оквир контроле квалитета за податке који не потичу из НЗС. Видети и поглавље 2 о контроли квалитета.

¹³² <http://ggim.un.org/UNGGIM-wg6/>

¹³³ <https://circabc.europa.eu/ui/group/c4687299-277c-42f8-8747-dee3f17341de/library/caa346c9-03ec-44fe-9e12-b7599abcfb35/details>

¹³⁴ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Statistics+for+SDGs+Home?preview=/127666441/254672946/IRELAND%20Joining%20a%20table%20of%20data%20to%20a%20Shapefile%20with%20R%20-%20Tanzania%20V4.pdf>

¹³⁵ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Statistics+for+SDGs+Home?preview=/127666441/255492298/python.pdf>

¹³⁶ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

306. Подаци који потичу од грађана такође могу бити корисни – између осталог, отварају простор да грађани и владе заједно раде на јавном доношењу одлука. Овај метод прикупљања података је углавном усмерен на податке везане за специфичне проблеме, јер грађани сарађују на прикупљању података како би боље разумели одређени проблем који утиче на њихов живот. Подаци који потичу од грађани су у већој мери разврстани по категоријама него традиционални извори и често су јефтинији и брже доступни од алтернативних извора података. Међутим, важно је имати на уму и квалитет ових података.

6.3. Изазови у прикупљању података за начело да нико не буде изостављен

6.3.1. КОВИД 19: „Сви пролазимо кроз исту олују, али нисмо сви у истом чамцу“ (Повеља о инклузивним подацима, 2020)

307. Док се ово пише, и даље се осећају последице болести изазване корона вирусом (КОВИД-19) која пустоши нашу планету од децембра 2019. Глобална пандемија је суочила друштва широм света са слабостима у њиховим економским и социјалним системима. Пандемија још увек односи жртве и онемогућава „нормалан“ живот и ствари које смо узимали здраво за готово, а њене последице по глобалну и националну економију ће бити далекосежне и тек ће се осетити.

308. У овом контексту, није тешко разумети да ће најсиромашније и најугроженије групе бити најтеже погођене вирусом КОВИД-19. Ово посебно важи за најсиромашније регионе света где је укупно здравствено стање становништва лошије и здравствена заштита слабије развијена, а животни услови отежавају социјалну дистанцу и одржавање хигијене неопходне за сузбијање болести. Такође, становници ових делова света често раде послове који их излажу великом ризику или са којих могу бити отпуштени без било каквих накнада.

309. Али, и богатије земље и региони такође осећају последице: неједнакости су све израженије јер неповољан положај одређених група становништва постаје све неповољнији. Угрожене групе у богатим земљама често имају ограничен приступ благовременој и поузданој здравственој заштити, неједнаке могућности на накнаде за незапослене и мању уштеђевину на коју могу да се ослоне. Поред тога, и обустава наставе у школама највише је утицала на децу из сиромашнијих домаћинстава. Ова деца често не могу да наставе своје образовање путем интернета, а многим од њих су школски оброци били важан извор хране без кога остају гладни. Да резимирамо: постоји ризик да ова криза погорша постојеће неједнакости, уместо да их умањи у складу са ЦОР.

310. Ради смањења ових разарајућих последица, међународне организације задужене за остварење ЦОР апеловале су да се националне и међународне политике за ублажавање последица пандемије КОВИД-19 фокусирају на добробит грађана, уз поштовање људских права, инклузије, родне равноправности и достојанства за све.

311. У овом смислу, као и у случају владиних политика у „нормалним“ ситуацијама, видимо да у националним политикама за сузбијање вируса КОВИД-19 подаци играју кључну улогу. Покренуте су одређене важне међународне иницијативе за размену знања, искуства и најбоље праксе између НЗС (нпр. ESS,¹³⁷ UNECE,¹³⁸ UNSD¹³⁹). Међутим, као што смо напоменули у овом поглављу, групе које не смеју бити изостављене су често мање видљиве у званичној статистици и подацима, јер нису довољно присутне у пописима и анкетама домаћинстава. У случају кризе као што је пандемија КОВИД-19, ово значи да велики број влада користи непотпуне податке о становништву за доношење одлука о политикама за борбу против пандемије.

¹³⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/data/metadata/covid-19-support-for-statisticians>

¹³⁸ <https://unece.org/general-unece/press/unece-launches-platform-help-national-statistical-offices-navigate-challenges>

¹³⁹ <https://covid-19-response.unstatshub.org/>

312. Глобална сарадња, размена знања и подршка су биле пресудне у непосредном одговору на пандемију, а једнако су важне и у прикупљању инклузивнијих података. Пандемију можемо победити искључиво уколико се побринемо да ниједна земља, ниједна заједница и ниједна особа не буду изостављене.

313. Повеља о инклузивним подацима (*Inclusive Data Charter - IDC*)¹⁴⁰ даје примере како решити проблем недостатка података у контексту пандемије. Ко је укључен у податке, а ко није? Ко је прикупио податке? За које потребе? Да ли неко може претрпети штету или страх од штете због ових података? Ово су почетна питања чији је циљ утврђивање и попуњавање пропуста у подацима, борба против предрасуда у прикупљању података, укључивање маргинализованих заједница у прикупљање података, оснаживање ових заједница помоћу података и коначно изградња инклузивнијег пута у будућност.

314. И пре пандемије постојали су одређени изазови везани за прибављање одговарајућих података помоћу којих се може мерити положај угрожених група. Неке од ових изазова ћемо описати у тексту који следи.

6.3.2. Обухват и заступљеност

315. С обзиром да се информације о становништву у скуповима података приказују на основу њихових активности, маргинализоване групе које теже учествују у друштву су искључене и потцењене у анализама. Ово доводи до тога да се њихов глас ретко чује. Попис зато представља посебно важну активност јер у начелу обухвата целокупно становништво без обзира на околности. Попис је осмишљен тако да попише све грађане, што даје увид у етничку или националну припадност, вероисповест, истополне парове, самохране родитеље, инвалидитет, држављанство итд. Међутим, чак и најбоље организовани пописи неће обухватити све. На пример, пропустиће бескућнике или илегалне мигранте. У неким државама постоје и законска ограничења у вези прикупљања информација о етничкој или националној припадности, вероисповести, и/или раси.

6.3.3. Дугорочни пресек

316. С обзиром да подаци често нису доступни у дугим временским серијама, него представљају само исечак у времену, тешко је проценити колико дуго су људи изложени одређеним околностима као што су бескућништво, миграторни статус итд. Поново, овде може да помогне попис јер се дугорочни елементи могу мерити помоћу повезивања података (нпр. помоћу имена или датума рођења). INSEE Франце користи лонгитудиналне анкете за стицање увида у динамику промена које су се одвијале између два пописа. На пример, има велику социјално-демографску лонгитуду коју дугорочно прати на основу података пописа и административних података.

¹⁴⁰ <http://www.data4sdgs.org/index.php/news/covid-19-hitting-poorest-hardest-inclusive-data-can-help-protect-them>

6.3.4. Благовременост

317. Између прикупљања и објављивања података често прође превише времена тако да творци политика не могу да користе прикупљене податке на најбољи начин. Подаци се често прикупљају тек после покретања јавних политика како би се проценило полазиште и одредиле потенцијалне циљне вредности. Стога је важно уверити творце политика да је од кључног значаја да обухвате и угрожене групе. Једном када се започне са прикупљањем података и за ове групе, благовремено објављивање података који се односе на њих омогућиће творцима политика да брзо реагују. Дуг процес обраде података може да доведе до тога да најугроженије групе буду још више изостављене. Благовремена доступност података је још важнија у ванредним ситуацијама што смо видели на примеру пандемије КОВИД-19.

318. Такође, благовременост података је важна за медијско извештавање, јер подсећа друштво, а самим тим и творце политика, да ови проблеми постоје и да их је неопходно решити.

319. Благовременост такође наглашава важност солидне сталне инфраструктуре података и технологије. Електронско бележење података са аутоматизованим рачунањем резултата даје брз увид у податке за маргинализоване групе.

6.3.5. Географски аспекти

320. Што се тиче разлика између урбаних и руралних области (градских и осталих насеља), OECD и друге организације (нпр. FAO) имају дугогодишње искуство у настојању да дефинишу урбана/рурална/велеградска подручја. Разлике између руралних и урбаних подручја најчешће нису дихотомне и подразумевају мешовит приступ. У неким случајевима, ради се о наглим променама, у другим, разлике су постепене. Такође, не постоји међународно прихваћена дефиниција шта значи урбано, а шта рурално подручје (у Србији се узима административна подела на градска и остала подручја). OECD је усвојио начело „функционалности“, које се заснива на обрасцима путовања на посао, како би усвајао усмереније политике и омогућио међународно поређење. Наравно, административне границе су и даље важне - на пример, када је реч о политичкој одговорности.¹⁴¹

6.3.6. Законска ограничења

321. Одређени подаци (нпр. етничка или национална припадност, раса, припадност староседелачкој заједници) често су окарактерисани као „осетљиви“ или сврстани у „посебне категорије“, што значи да су њихово прикупљање, представљање, дисеминација и употреба регулисани националним и међународним законима. Законски оквир на коме се заснива прикупљање података не само да има утицај на то да ли се могу скупити релевантне информације, него и на то које групе се званично законски признају.¹⁴² Заменски индикатори представљају начин да се надоместе подаци који недостају услед оваквих законских ограничења. На пример, INSEE France користи субјективне индикаторе (грађани се сами опредељују за категорију којој осећају да припадају).¹⁴³

¹⁴¹ <http://www.oecd.org/cfe/regional-policy/functionalurbanareasbycountry.htm>

¹⁴² https://www.oecd-ilibrary.org/economics/diversity-statistics-in-the-oecd_89bae654-en

¹⁴³ <https://www.insee.fr/fr/information/2108548> (на француском).

6.3.7. Објављивање података

322. Дезагрегација података по категоријама - посебно када се подаци истовремено дезагрегирају по више категорија - може довести до откривања идентитета појединаца. Како би се заштитили подаци о личности у складу са законским захтевима о поверљивости, уведене су мере везане за објављивање података. Ове мере гарантују поштовање одредби о заштити поверљивости, док истовремено чувају корисност података у највећој могућој мери. Методе контроле објављивања података користе се због спречавања откривања идентитета појединаца и заштите њихове приватности. На пример, подаци који се односе на групе које су превише мале, биће склоњене или сакривене. Најпознатији методи за ово су правило прага, правило доминантности (познато као n, k правило), правило П-процента, али постоје и други методи.¹⁴⁴ Међутим, овде је проблем управо то што су људи којима прети ризик од објављивања података о личности најчешће припадници баш оних група које желимо да препознамо у оквиру скупа података. Можемо покушати да избегнемо проблеме везане за објављивање података тако што ћемо користити веће узорке, на пример на основу резултата из више година, комбиновањем категорија или коришћењем различитих извора података.

6.3.8. Комуникација

323. Уверити лица задужена за стратегију у оквиру НЗС у неопходност поузданог праћења положаја угрожених група представља још један изазов. Дезагрегација података према категоријама, коришћење нових извора података, укључивање података који потичу од грађана и геопросторна решења захтевају време и новац, а НЗС имају и друге приоритете. Ово није изазов који се односи само на Агенду 2030 већ и на друге статистичке области.

324. Комуникација такође треба да наглашава важност изградње капацитета и размене ресурса и искуства. Ово је посебно важно за оне регионе који већ имају ограничене капацитете и ресурсе (видети поглавље 9 о изградњи капацитета).

6.3.9. Усклађивање

325. Усклађене дефиниције унапређују кохерентност и упоредивост статистике и података. Ово је посебно важно за међународну упоредивост и збирне вредности званичне статистике, али је пресудно и за упоредивост или усклађивање различитих скупова података у оквиру једне државе. Разлике у дефиницијама и категоријама у анкетама и скуповима података такође негативно утичу на методе повезивања чији је циљ да унапреде дезагрегацију по категоријама доступних података.

---

¹⁴⁴ Видети на пример: <http://www.davidpublisher.com/index.php/Home/Article/index?id=32309.html>.

6.4. Препоруке за НЗС

- A. Пре него што одлучите које димензије и категорије ћете користити за дезагрегацију података како бисте верно приказали положај угрожених група у специфичном контексту ваше земље, анализирајте приоритете и изазове на националном нивоу. Ово ће вам помоћи и да препознате изворе података за националне потребе.
- B. Сарађујте са министарствима и другим релевантним институцијама како бисте утврдили све могуће изворе података за групе на које се односи начело да нико не буде изостављен.
- C. Тражите податке и изван НЗС (нпр. катастар и институт за израду мапа; подаци који потичу од грађана и цивилног друштва (добротворна друштва, спортска удружења, школске анкете), међународне сарадње итд.).
- D. Користите административне изворе података (нпр. порески подаци), било самостално или у комбинацији са традиционалним анкетама.
- E. Тражите податке од организација које пружају опште услуге угроженим групама, а за које још не постоје подаци.
- F. Користите савремене технике за обраду података како бисте обезбедили ажуриране и благовремене податке из спољњег извора.
- G. Успоставите партнерства са академским заједницама и институцијама за научна истраживања у областима које се тичу угрожених група.
- H. Прихватите важност усклађивања података, али имајте на уму да и неусклађени подаци могу бити корисни.
- I. Водите рачуна о комуникацији и подвуците важност података за спровођење начела да нико не буде бити изостављен.
- J. Увек поштујте прописе везане за објављивање статистичких података и заштиту података (нпр. Општа уредба о заштити података ЕУ (*EU General Data Protection Regulation - GDPR*)¹⁴⁵) који штите појединце и правна лица.
- K. Сарађујте са другим националним и међународним организацијама на размени добре праксе, бесплатних апликација и развој отворених технологија за нестатистичку обраду података.

¹⁴⁵ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>

7. КОМУНИКАЦИЈА ЗА СТАТИСТИКУ ЦОР

„Наше путовање ће укључити владе и парламенте, систем УН и друге међународне институције, локалне органе власти, староседелачке заједнице, цивилно друштво, компаније и приватни сектор, научну и академску заједницу - као и све људе. Милиони су већ радили на овој Агенди и она је у њиховом власништву. Ово је Агенда народа коју је народ усвојио за народ – и верујемо да ће управо то омогућити њен успех.“

Трансформација нашег света: Агенда 2030 за одрживи развој, став 52

326. Комуникација, односно саопштавање података и статистике, представља важан део напретка ка остварењу ЦОР. Међутим, да би та комуникација била делотворна, морамо имати на уму с ким разговарамо.

„Реци ми чињеницу, и научићу нешто ново. Реци ми истину, и повероваћу ти. Али испричај ми причу, и она ће заувек живети у мом срцу.“

Индијска пословица

7.1. Интерна комуникација

327. Први значајни фактор који утиче на напредак ка остварењу неког циља је степен власништва над циљем и посвећеност лидера. Подршка највишег руководства НЗС је кључна за праћење ЦОР на националном нивоу. Руководство најчешће може да интегрише ЦОР у стратешка документа која се усвајају на нивоу НЗС или на вишем политичком нивоу, као и да усвоји заједничку визију за пројекат и укључи ЦОР у друге постојеће иницијативе и пројекте.

328. Ово има и мотивациону компоненту: уколико је највише руководство лично заинтересовано за делотворно спровођење ЦОР на националном нивоу и надзире рад на њима, онда ће запослени увидети важност свог рада, што ће допринети спровођењу овог пројекта.

329. Други значајан фактор за постизање добрих резултата је степен власништва над циљевима и посвећеност сваке јединице у оквиру НЗС. Уколико није успостављена ваљана интерна комуникација у НЗС, запослени неће осећати власништво над својим радом, нити ће бити једнако спремни да допринесу пројекту.

330. Успостављање посебне јединице или тима за праћење ЦОР у оквиру НЗС представља добар алат за координацију. Ово може да буде засебна јединица у оквиру институције која се састоји од запослених чији је рад усмерен на ЦОР. Такође, могуће је у различитим одељењима именовати запослене који ће бити задужени за ЦОР, или чак комбиновати ова два приступа (нпр. у сваком одељењу именовати једну особу задужену за различите области статистике и успоставити посебну јединицу за координацију). Уколико ниједно од ових решења није могуће, можете доделити одговорност за праћење ЦОР јединицама или запосленима који обављају друге дужности. У сваком случају, неопходна је јасна подела одговорности за делотворно спровођење задатака везаних за ЦОР.

331. Делотворна интерна комуникација је кључна за учешће свих запослених у институцији у остварењу заједничког циља.

7.2. Комуникација са различитим корисницима

332. Приликом планирања комуникације и израде резултата, важно је познавати и поруку и публику којој је она намењена, како би се испоручио делотворан резултат који задовољава потребе корисника и испуњава своју сврху.

333. Ако се спроведе како треба, овај приступ доводи до различитих резултата тј. медијских производа који преносе исту поруку односно причају исту причу чиме се постиже слојевитост.

334. Управо овако извештавају квалитетне новине: уколико читаоци прочитају само наслов, знаће шта се догађа; међутим, што више буду читали, то ће више сазнати о теми о којој се пише.

335. Ако применимо исти принцип на НЗС, ово значи да се подаци користе као основ за целокупан рад, уз непрекидно истицање главних закључака и порука у стилу наслова, како би се суштина пренела сажето и лако упамтила. Коментари представљају нешто између.

336. Погледајмо како се ово примењује на уобичајене циљне групе НЗС:

- Стручњацима су најчешће довољни само сирови скупови података јер су већ упознати са детаљима и знају шта покреће трендове.
- Корисницима који су мање упућени у тумачење излазних података најчешће су потребни коментари и наративна објашњења.
- Коначно, лаици – неупућени корисници – можда чак ни не знају да подаци постоје. Затекли су се на сајту НЗС јер их је ту довео интернет претраживач и само траже најјаснији могући одговор на питање које су поставили; ако се вратимо на пример из часописа, желе да прочитају само наслов или главни закључак.

337. Примена оваквог слојевитог приступа значи да ће резултат нашег рада доћи до најшире могуће публике.

338. Тако ће НЗС боље разумети потребе публике, па ће самим тим и боље знати како да саопштава резултате свог рада. На пример, ако одређена циљна група добро реагује на графички приказ података, треба уложити посебне напоре да се са том групом комуницира управо на овај начин.

339. Међутим, важно је имати на уму да се ретко дешава да један медијски производ испуњава потребе свих корисника. Желимо да дођемо до нове, шире публике, а не да изолујемо или запоставимо публику коју већ имамо. Више детаља можете пронаћи у „Принципима за платформе за извештавање о индикаторима ЦОР и представљање података и смерницама за њихову примену.”¹⁴⁶

7.2.1. Ко су наши корисници?

340. С обзиром на свеобухватну природу циљева, постоје бројни различити корисници података везаних за ЦОР. Многе државе чланице UNECE су груписале своје кориснике у шире категорије, као што су творци политика, новинари, припадници академске заједнице и ученици/студенти. Неке државе су израдиле профиле својих корисника, на основу тога како одређени корисници користе интернет сајтове или медијске производе. Више детаља можете пронаћи у Извештају о резултату анкете Радне групе UNECE за комуникацију.¹⁴⁷ Табела 7.1 приказује различите профиле корисника које су израдиле Швајцарска, Велика Британија и Евростат. Велика Британија тренутно испитује корисничке профиле специфичне за ЦОР и нацрт профила је дат у табели. Профили су груписани ради лакшег приказа, али се не могу директно повезати једни с другима.

341. Радна група UNECE за вредност званичне статистике описује типове корисника представљене у Графикону 7.2 у наставку, као и једну додатну групу коју назива „некорисницима”. Некорисници представљају потенцијално важну групу која не користи званичну статистику, не зато што им статистика не треба или их не интересује, него и зато што нису упућени у то који подаци постоје, или сматрају да званична статистика не испуњава њихове потребе за подацима.

¹⁴⁶ <https://unstats.un.org/unsd/statcom/50th-session/documents/BG-Item3a-Nacelo-s-guidelines-SDG-Monitoring-Reporting-Platforms-E.pdf>

¹⁴⁷ https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Task+Team+on+Communication+of+Statistics?preview=/128451083/284393737/TTCOM_Survey_Responses-Report.docx

Табела 7.1 Кориснички профили Швајцарске, Велике Британије и Евростата

Евростат	Швајцарска	Велика Британија	Велика Британија - специфични профили за Циљеве одрживог развоја
<p>Технички напредан корисник – прикупља висококвалитетне податке за своје клијенте и занимају га само сирови подаци.</p> <p>Аналитички напредан корисник – тражи скупове података које ће преузети за потребе сопствених рачунања и израде сопствених графикана.</p>	<p>Рудар – копа дубоко и задира у дубине података.</p>	<p>Технички корисник – потребан му је лак приступ специфичној врсти података које може да преобликује, пореди и обрађује. Жели једноставан API који омогућава приступ свим подацима Канцеларије за националну статистику.</p>	<p>Ангажовани аналитичар – користи сајт зато што му је потребно да анализира податке.</p> <p>„Занимају ме само подаци које ћу користити за сопствене потребе.“</p>
		<p>Професионални аналитичар – извештаји пружају користан контекст, али више воли да има увид у податке. Важно му је да лако нађе то што тражи. Инсистира на јасноћи методологије.</p>	
<p>Корисник на средњем нивоу заинтересован за податке – тражи статистику у области теме о којој пише.</p> <p>Корисник на средњем нивоу заинтересован за визуелни приказ – интересују га графикони и мапе зато што су лаки за тумачење.</p>	<p>Жетелац – убира плодове табела и графикана.</p>	<p>Прикупљач информација – жели да боље разуме Велику Британију на основу података. Резимирани извештаји су му превише уопштени. Потребан му је брз приступ подацима у стандардизованим форматима.</p>	<p>Прикупљач чињеница – користи сајт зато што жели да провери нешто.</p> <p>„Само хоћу да на брзину видим остварен напредак и прегледам чињенице.“</p>
<p>Заинтересовани корисник - лаик – повремено користи чланак или визуализацију података Евростата.</p>	<p>Туриста – ту је због разгледања.</p>	<p>Радознали грађанин – жели непристрасне информације како би проверио нешто што је видео у вестима или на друштвеним мрежама. Жели динамичан, благовремен и релевантан садржај који је, по могућности, интерактиван и локалне природе.</p>	<p>Забринут грађанин – користи сајт из личних разлога.</p> <p>„Реците ми шта су циљеви и шта се ради поводом њих.“</p>
		<p>Творац политика – Људи доносе важне одлуке на основу његовог рада, тако да су му потребни поуздани подаци за израду профила своје регије. Потребно му је да разуме методолошке промене. Важно му је да лако пронађе, претражи и подели податке.</p>	<p>Инфлуенсер на мрежама – користи сајт јер на тај начин јача сопствени кредибилитет.</p> <p>„Дајте ми алат који ће подржати моје амбиције и оснажити мој утицај.“</p>

342. Доњи графикон илуструје различите кориснике званичне статистике и њихове потребе за подацима.¹⁴⁸

Графикон 7.1 Корисници званичне статистике и њихове потребе везане за податке

7.2.2. Како комуницирамо?

343. Статистичари прикупљају податке, анализирају их и тумаче, што је и кључно. Статистичари су обучени да разумеју бројеве, али њихова улога тумача огледа се у томе да увиде суштину онога што бројеви говоре и изразе је језиком који ће публика разумети. И у томе је проблем. Статистичари су обучени да разумеју бројеве, али да ли су обучени да баратају речима?

344. У претходном периоду, остварен је велики напредак у комуникацији у области статистике. На пример, научили смо да користимо једноставан језик, избегавамо професионални жаргон и да истичемо главне закључке. Али, исто као што су се променили статистичари, променио се и свет око нас. Окружени смо са више информација него икада раније. Имамо циклус вести од 24 часа, брз интернет на мобилним телефонима, различите друштвене медије и рутински смо бомбардовани брзим и динамичним дигиталним маркетингом. Шта ово значи? Скратио нам се распон пажње. Наше статистичке публикације, чак и када су написане једноставним језиком и без професионалног жаргона, не могу да се изборе за пажњу публике.

345. Дакле, како да уграбимо пажњу публике? Најпре, као што смо већ рекли, треба да размислимо чију пажњу желимо. Једном када знамо ко нам је циљна публика, треба да комуницирамо на начин који ће навести те људе да нас слушају. Најбољи алат за ово су приче. За већину људи, бројеви нису занимљиви сами по себи. Међутим, људи реагују на приче на емотивном нивоу. Могу да се повежу са ситуацијама и судбинама које ваши бројеви описују. Приче повећавају интеракцију публике са чињеницама и помажу јој да их боље разуме, односно да их упамти.

¹⁴⁸ Преузето са <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2018/ECECESSTAT20182.pdf> (страна 9).

346. Ипак, не можемо потпуно занемарити наше статистичке корене. Наше приче морају бити утемељене на чињеницама. Треба да гарантујемо поверљивост и заштиту идентитета лица или компанија на које се приче односе. Наш циљ је да информишемо, не да ширимо расправе.

347. Ово су кључни елементи убедљивог причања прича заснованих на чињеницама:

- Занимљив наслов: привлачи пажњу читаоца.
- Убудљив почетак: први пасус треба да увуче читаоца у причу.
- Ефектно постављање сцене: читалац треба да разуме зашто је нека акција потребна.
- Јасан наратив: опис спроведене активности.
- Смислен крај: како је активност из приче довела до стварних, проверљивих разлика.

348. Детаљне смернице за причање статистичких прича налазе се у UNECE серији „Дајмо смисао подацима: Водич за писање прича о бројевима (Making Data Meaningful: A guide to writing stories about numbers)”¹⁴⁹ који обухвата:

Део 1: Водич за писање прича о бројевима.

Део 2: Водич за представљање статистике.

Део 3: Водич за комуникацију с медијима.

Део 4: Водич за унапређење статистичке писмености.

7.3. Незваничне процене напретка у области ЦОР

349. Поред званичне глобалне листе индикатора УН коју је израдила IAEG-SDGs и Извештаја УН, на глобалном и регионалном нивоу су доступни различити извештаји о праћењу ЦОР – на пример, Извештај о одрживом развоју (званично, Извештај о ЦОР индексу) Бертелсман Штифтунга (*Bertelsmann Stiftung*) и Мреже решења за одрживи развој (*Sustainable Development Solutions Network - SDSN*) (2021)¹⁵⁰.

350. OECD је објавио извештај „Мерење удаљености од ЦОР”.¹⁵¹ Овај извештај углавном користи индикаторе OECD, али све више ради на томе да их пореди са индикаторима УН.

351. Рангирање земаља на основу Индекса ЦОР, као што то раде Бертелсман Штифтунг и Мрежа решења за одрживи развој, има своје предности и мане. Рангирање привлачи већу пажњу од сложеног система индикатора – како јавности, тако и политичара. Лакше је и поређење са другим земаљама, јер је једноставније саопштити један број уместо неколико резултата на интерактивном графикону за индикаторе где једни могу да противрече другима. Рангирање привлачи пажњу јер желите да разумете своје место на ранг листи, посебно уколико се не слажете с њим. Све ово је добро за подизање интересовања за ЦОР.

352. Међутим, некада ове предности имају и велику цену јер када сложене поруке преносите само једним бројем, постоји ризик од губитка релевантних информација. Различите варијабле указују на различите закључке, што значи да доследно сабирање података, које је једноставно за комуникацију, може да одведе ка погрешним закључцима.

¹⁴⁹ <https://unece.org/statistics/making-data-meaningful>

¹⁵⁰ <https://sdgindex.org/reports/sustainable-development-report-2021/>

¹⁵¹ <https://www.oecd.org/sdd/measuring-distance-to-the-sdgs-targets.htm>

353. У оквиру индекса ЦОР, једну тешкоћу представља значај који појединачни индикатори имају у оквиру збира: да ли је сиромаштво мање или више важно од БДП или биодиверзитета?

354. Да резимирамо: Индекс ЦОР може да прикаже како напредујемо у остварењу циљева, али, да ли нам говори шта смо *заправо* постигли?

7.4. Како се различите државе баве комуникацијом?

355. Државе приказују своје податке и статистику у вези са ЦОР на различите начине, исто као што и комуницирају са различитим категоријама корисника. Користе канале као што су социјалне мреже, интернет сајтови и националне платформе за извештавање. Такође, подаци се могу саопштити на различите начине, у виду инфографика, видео материјала, интерактивних формата и извештаја. Студије случаја које приказују различите видове комуникације можете пронаћи на интернет сајту посвећеном студијама случаја.¹⁵²

7.4.1. Комуникација путем различитих канала

356. Многи НЗС користе социјалне медије за комуникацију са грађанима и различитим корисницима статистике и информација. Као друштвена мрежа, највише се користи Twitter, иако поједине државе користе и Facebook, LinkedIn, YouTube и Instagram. Социјални медији представљају брз и лак начин представљања података, статистичких истраживања и публикација широј публици и могу се користити за комуникацију са онима који се не интересују за податке и истраживања.

357. НЗС често користе интернет сајтове да омогуће бољи приступ званичној статистици и метаподацима. Сајт INSEE (Француска) нуди различите ресурсе различитим корисницима – постоје посебне странице посвећене наставницима и ученицима, напредним корисницима се нуде информације о методологији и квалитету, односно општим корисницима су намењене једноставне, интерактивне информације. Национални институт за статистику Шпаније има информативну секцију на свом сајту под називом „Објасни“, чији је циљ да корисницима представи активности и основе статистичког рада овог института. Идеја је промовисање коректног коришћења статистичких информација и унапређења укупне статистичке писмености друштва.

358. Све већи број НЗС успоставља и користи националне платформе за извештавање за прикупљање, представљање и праћење националних или локалних података везаних за ЦОР индикаторе. Списак земаља које су покренуле сопствене националне платформе за извештавање се налази на wiki страници Радне групе за националне платформе за извештавање.¹⁵³ У Ирској, Централна канцеларија за статистику, Национална агенција за мапирање, Одељење за комуникацију, борбу против климатских промена и животну средину, и Институт за социоекономска истраживања заједно раде на међуагенцијској иницијативи која спаја јавни и приватни сектор. Овај конзорцијум – Ирски институт за ЦОР – представља пример виртуелног института. Основан је са циљем препознавања извора, развоја, извештавања и визуализације статистичких ЦОР података. Такође, успоставио је националну платформу за извештавање као механизам за представљање ових података. Национална платформа за извештавање Велике Британије је заснована на Open SDG платформи, има отворени код и бесплатна је за коришћење. Подаци су машински читљиви, визуелно приказани, на више језика, приступачни и могу се прилагођавати по потреби.

¹⁵² <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

¹⁵³ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Country+national+reporting+platforms>

7.4.2. Врсте комуникације

359. Постоје различите врсте и формати комуникација који одговарају различитим врстама корисника који приступају информацијама. За комуникацију са општим корисницима, често се користе инфографици и они се најчешће јављају на друштвеним мрежама као што је Twitter. Инфографици пружају преглед статистике или важних информација на једноставан, визуелан начин. На пример, Агенција за статистику Канаде користи инфографике од 2014. за „брзо преношење порука, поједностављено представљање велике количине података, приказ образаца и веза и праћење промена у варијаблама током времена.“ Видео материјал¹⁵⁴ представља корак даље у односу на инфографике: циљ им је исти, али видео формат може да детаљније објасни тему и представи неке сложеније идеје. На пример, Француска користи видео материјал да грађанима објасни статистичке податке и развила је интерактивне алате који омогућавају симулације, посебно када се ради о индексу потрошачких цена и старосним пирамидама. Национална платформа за извештавање Велике Британије такође има интерактивне алате који корисницима омогућавају претраживање података о ЦОР према филтерима и категоријама, али и преглед географских података уз помоћ мапа.

360. Извештаји и чланци представљају уобичајен вид саопштавања статистичких података и информација у писаном облику. Канцеларија за националну статистику Велике Британије користи разне приступе за анализирање и пружање контекста подацима у области ЦОР. Ово обухвата постављање додатног садржаја на странице за поједине индикаторе на националној платформи за извештавање, као и краће и дуже аналитичке текстове о различитим индикаторима. Циљ ових приступа је употреба различитих механизма за обраћање различитим циљним групама и корисницима. Такође, Канцеларија за националну статистику мери који медијски производи најбоље испуњавају потребе којих корисника. Видети студију случаја из Велике Британије „Употреба друштвених медија, националних платформи за извештавање и других алата.“¹⁵⁵

361. Институт за статистику Аустрије објављује свој годишњи извештај у коме представља развој кључних индикатора путем текста и графика. Видети студију случаја из Аустрије „Пројекат: Како је Аустрија?“¹⁵⁶. Ова студија мери напредак уз помоћ 30 индикатора који одражавају материјално богатство, квалитет живота и животну средину. Темелј овог пројекта је континуирано учешће главних заинтересованих страна (истраживачке установе, интересне групе и савезна министарства) у избору индикатора. Ове дискусије гарантују да ће скуп индикатора бити прихваћен на најширем могућем националном нивоу. Међутим, коначну реч у избору индикатора има Институт за статистику Аустрије.

362. Ирска користи мапирани приче које комбинују уз писане извештаје, инфографике и мапе да саопште статистику и информације у области ЦОР. Ово је једноставан, али моћан начин да се грађани информишу, ангажују и инспиришу помоћу прича које обухватају мапе, места, локације или географију. Формат мапирани приче се користи и да се главне поруке из ДНИ Ирске прикажу у приступачнијем облику за лаичку публику, уз визуелне илустрације, видео материјал, мапе и графиконе који прате наративни текст.

¹⁵⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=NZjQ1Y6uhKE> и <https://www.youtube.com/watch?v=fvCd29-h5y0>

¹⁵⁵ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

¹⁵⁶ <https://unece.org/statistics/rm-country-case-studies>

7.4.3. Корисни ресурси

363. На интернету постоје бројне смернице за добру комуникацију у области статистике, уз искуства и примере различитих земаља. На пример:

Оквир стратешке комуникације за статистичке институције

364. Оквир стратешке комуникације за статистичке институције је осмишљен „да усмерава развој и спровођење стратегије комуникације. Ово је посебно релевантно за свет званичне статистике, где су комуникација и представљање података традиционално увек били усмерени на стручне кориснике. У свету који се мења, статистичке институције морају да науче да делотворније и непосредније комуницирају са грађанима и унапреде статистичку писменост свих циљних група.“¹⁵⁷

Препоруке за промовисање, мерење и саопштавање вредности званичне статистике

365. Радна група за вредност званичне статистике је изнела низ препорука на ову тему.¹⁵⁸ Укратко:

- Искористите вредност званичне статистике.
- Унапредите вредност званичне статистике тако што ћете свој рад усмерити на кориснике.
- Осмислите статистику за свакодневни живот тако што ћете за различите врсте корисника користити различите видове комуникације, а подацима додати контекст.
- Улажите у иновације.
- Развијте и градите свој бренд званичне статистике.
- Мерите резултате коришћења званичне статистике.
- Учите од својих колега из заједнице званичне статистике и размењујте примере најбоље праксе.

Радна група УНЕСЕ за комуникацију у области статистике за ЦОР

366. Извештај о упитнику Радне групе описује како су поједине државе чланице приступиле комуникацији у области статистике за ЦОР.¹⁵⁹

Евростат: Преношење порука уз помоћ индикатора

367. Приручник пружа више метода процена заснованих на индикаторима и предлаже различите начине за саопштавање резултата. Приручник је дело Експертске групе за процене на основу индикатора којој је мандат доделила Радна група Евростата за индикаторе одрживог развоја.¹⁶⁰

¹⁵⁷ <https://unece.org/statistics/publications/strategic-communication-framework-statistical-institutions>

¹⁵⁸ <https://unece.org/statistics/publications/recommendations-promoting-measuring-and-communicating-value-official> Радна група је припремила други извештај фокусиран на приступ усмерен ка грађанима како би боље дефинисала „вредност“ (биће објављен на пролеће 2022).

¹⁵⁹ https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Task+Team+on+Communication+of+Statistics?preview=/128451083/284393737/TTCOM_Survey_Responses-Report.docx

¹⁶⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-GO-12-001>

UNECE: Дајмо смисао подацима

368. Први део ове серије је практичан водич за писање прича о бројевима. Може да помогне ауторима „да користе текст, табеле, графиконе и друге информације и оживе статистику помоћу делотворних техника писања.“¹⁶¹

Центар за отворене податке: Стратегије за национално извештавање о Циљевима одрживог развоја

369. Овај ресурс пружа преглед постојећих приступа и главних разматрања за владе које извештавају о Циљевима одрживог развоја. У овом документу, извештавање о Циљевима одрживог развоја подразумева „објављивање и представљање података и статистике у области ЦОР индикатора, за потребе главних заинтересованих страна које обухватају агенције УН, творце политика на нивоу влада, пословни сектор, невладине организације и истраживачке установе и општу јавност“.¹⁶²

Ирски институт за ЦОР: Тutorials за визуализацију ЦОР индикатора

370. Ирски институт за ЦОР нуди упутства за употребу отворених програмских језика као што су R и Python за визуализацију индикатора ЦОР помоћу RxWeb¹⁶³ StatBank¹⁶⁴ базе података НЗС. Ова упутства доступна и на wiki сајту UNECE,¹⁶⁵ такође показују могућности RxWeb платформе као националне платформе за извештавање о ЦОР.

7.5. Препоруке за НЗС

- A. Успоставите јасне линије одговорности за ЦОР у оквиру НЗС – идеално би било у оквиру посебне јединице или тима и обезбедите подршку и ангажовање руководства.
- B. Препознајте ваше различите циљне групе за комуникацију у области статистике за ЦОР и, у складу с тиме, прилагодите свој приступ. Ако желите да ваша порука допре до публике и задовољи потребе корисника, приликом планирања комуникације треба да се добро проучи и порука, и публика. Различити начини комуникације и причање убедљивих прича заснованих на чињеницама ангажоваће већи број корисника.
- C. Користите широк спектар постојећих ресурса да препознате своје циљне групе, као и најбољи вид комуникације за преношење ваших порука. Изградња капацитета у овој области треба да се усмери на размену искуства и стручног знања између националних завода за статистику.
- D. Размислите о успостављању лако приступачног, иновативног и ажурираног интернет сајта за ЦОР, где би се на једном месту нашле информације о свим званичним активностима у овој области. Чак и ако НЗС нема националну платформу за извештавање, важно је да има сајт са линковима који воде ка свим активностима у области ЦОР, или страницу на свом сајту која садржи линкове за све индикаторе и активности циљева.
- E. Размислите о различитим друштвеним мрежама за представљање података и комуникацију са новим циљним групама. Размените искуства са другим НЗС.
- F. Приликом извештавања и представљања података о ЦОР, саопштите и метаподатке (за више информација, видети Поглавље 2 о контроли квалитета).

¹⁶¹ https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/writing/MDM_Part1_English.pdf

¹⁶² http://reports.opendataenterprise.org/CODE_StrategiesforSDGreporting.pdf

¹⁶³ <https://www.cso.ie/en/databases/>

¹⁶⁴ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Statistics+for+SDGs+Home?preview=/127666441/255492298/python.pdf>

¹⁶⁵ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/GUIDELINES+AND+TOOLS>

8. ДОБРОВОЉНИ НАЦИОНАЛНИ ИЗВЕШТАЈИ (ДНИ)

371. Агенда 2030 је успоставила оквир за „снажан, добровољан, делотворан, партиципативан, транспарентан и интегрисан“ преглед напретка у спровођењу ЦОР. Централни елемент праћења на глобалном нивоу су редовни ДНИ, засновани на доказима и израђени од стране земаља. Ови извештаји се представљају на Политичком форуму УН на високом нивоу, у оквиру Економског и социјалног савета. Државе које представљају своје ДНИ пред УН користе ове извештаје да прикажу свој приступ ЦОР и напредак остварен у њиховом спровођењу.

372. Агенда 2030 наводи да ДНИ треба да буду „засновани на доказима, евалуацијама на нивоу државе и подацима који су квалитетни, приступачни, благовремени, поуздани и дезагрегирани према нивоу прихода, полу, старости, раси, етничкој или националној припадности, миграторном статусу, инвалидитету, географској локацији и другим карактеристикама релевантним у националном контексту“. Званична статистика овде има стратешку улогу јер пружа податке на којима ће се заснивати извештај. Државе се подстичу да укључе своје НЗС у припрему ДНИ имајући у виду њихову улогу координатора у процесу праћења ЦОР на националном нивоу.

373. У изради ДНИ, задужења НЗС треба да буду у складу са Основним принципима УН за званичну статистику и другим меродавним стандардима. Ова задужења се огледају у пружању ажурних, објективних и транспарентних статистичких информација, без политичких процена.

8.1. Смернице УН и Приручник за ДНИ

374. УН имају два корисна алата који могу помоћи државама у припреми ДНИ: Смернице Генералног секретара УН о извештавању за ДНИ¹⁶⁶ и Приручник Одељења УН за економско-социјалне послове (UNDESA).¹⁶⁷ Оба документа допуштају флексибилност у вези облика и садржаја извештаја, докле год извештаји обухватају одређене елементе. Један од предложених необавезних елемената извештаја је и анекс са подацима.

375. Смернице Генералног секретара и Приручник UNDESA садрже опште смернице за статистичке анексе:

- Смернице Генералног секретара наводе да државе могу да приложе анекс са подацима на основу глобалних индикатора IAEG-SDGs, као и да по потреби додају приоритетне индикаторе утврђене на регионалном и националном нивоу. Могу да нагласе да ли су податке прикупили НСС и укажу на недостатке који се јављају у званичној статистици о индикаторима.

¹⁶⁶ https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/17346Updated_Voluntary_Guidelines.pdf

¹⁶⁷ https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/20872VNR_hanbook_2019_Edition_v2.pdf

- Према Приручнику DESA, за ДНИ је кључан приступ квалитетним, ажурираним и дезагрегираним подацима. Сарадња са НЗС и другим произвођачима података треба да буде обухваћена процесом планирања. Уколико извештај садржи и статистички анекс, ту се могу представити детаљнији статистички подаци о напретку.

376. Поред овога, Приручник DESA предлаже нека питања на која треба одговорити приликом израде статистичког анекса:

- Који критеријуми су коришћени за избор индикатора у анексу?
- Како анекс допуњује и поткрепљује садржај извештаја? Размислите шта је делотворније - изузетно детаљна презентација свих података, или избор најрелевантнијих индикатора?
- Који формат представљања података је најпогоднији за кориснике?
- Да ли је изводљиво представити податке у временским серијама?

8.2. Статистички анекси: примери најбоље праксе

377. Да државама пружи детаљне и практичне смернице за избор форме и садржаја статистичких анекса, Радна група конференције европских статистичара за комуникацију у области статистике је проучила ДНИ представљене до 2018. Радна група је препознала различите приступе и најбоље праксе у погледу приступачности, транспарентности и обухвата представљених информација. Сви ДНИ представљени на Политичком форуму могу се наћи на интернет сајту УН за одрживи развој.¹⁶⁸

8.2.1. Шта треба узети у обзир?

378. Државе саме могу да изаберу облик и садржај својих ДНИ. Ово се односи и на статистички анекс. Међутим, важно је да су ДНИ и анекс доследни и међусобно усклађени.

379. Приликом припреме статистичког анекса, корисно је размислити о следећим питањима:

- **Када и где** ће анекс бити представљен? С обзиром да је анекс део ДНИ, његов садржај и представљање зависе од владине мапе пута ка ДНИ, те сходно томе треба да буде обухваћен мапом пута. Комуникација у вези анекса и саопштавање његових главних порука не морају да се заврше представљањем на Политичком форуму. На пример, анекс може бити укључен и у представљање ДНИ широј јавности на конференцијама за штампу или у кампањама на друштвеним мрежама ако су овакве активности предвиђене.
- **Зашто** припремамо анекс? Могући одговори на ово питање укључују пружање детаљнијих статистичких информација од оних обухваћених у самом ДНИ, или давање контекста главној поруци ДНИ. Ако знамо зашто припремамо анекс, боље ћемо одабрати његов облик и садржај.
- **Ко** су циљне групе анекса? Одређивање циљне групе је важно јер то утиче на обухват података датих у анексу, као и на то како ће подаци бити представљени.

¹⁶⁸ <https://sustainabledevelopment.un.org/vnrs/>

- **Шта** је порука анекса? Главна порука коју анекс носи мора да буде јасна. На пример, да ли је порука представљање напретка ка остварењу ЦОР? Да ли је порука приказ националних приоритета? Да ли је идеја да се прикаже положај државе у односу на друге државе? Или желите да нагласите изазове са којима се држава суочава?
- **Како** најбоље представити ову поруку циљној групи? Комуникација и представљање података треба да буду усклађени са потребама и способностима циљне групе. Уколико не пишете за стручњаке, најбољи приступ је и најједноставнији. За надлежне агенције може бити довољан и низ табела. Да бисте пренели поруку публици која је мање упућена у стручне детаље (творци политика), најбоље је користити графиконе, мапе и инфографике. Увек ставите референце са извором података (видети Поглавље 8.2.3 за више информација).

8.2.2. Избор најпогоднијег приступа

380. **Аутор.** Ово може бити НЗС или нека друга институција која је најчешће аутор и целог ДНИ (нпр. одређено министарство). Ако је аутор анекса НЗС, то доноси одређене предности јер завод има велико искуство у представљању података различитој публици. Такође ће бити упознат са предностима и манама података који потичу из великог броја различитих извора. Поред овога, НЗС држе до квалитетног прикупљања, обраде и дисеминације статистичких података у складу са Основним принципима УН о званичној статистици и другим стандардима (нпр. Евростата). Коначно, НЗС познају важност метаподатака и знају како да их представе на приступачан начин.

381. **Форма.** Анекс је најчешће дат као прави анекс, односно као засебан део ДНИ. Међутим, могуће је укључити индикаторе у главни текст ДНИ. Ова одлука зависи од општег концепта ДНИ, као и од приступачности националних података за ЦОР на постојећим локацијама.

382. Уколико је ДНИ обиман и свеобухватан документ, најпогоднији и најкориснији приступ за кориснике је да приложите анекс као засебан део. Уколико је ДНИ припремљен у облику кратког документа за промотивне сврхе (као у случају Швајцарске), боље је представити статистику у главном тексту извештаја.

383. Ако је држава успоставила наменску платформу за праћење ЦОР, уместо да се прилаже анекс уз извештај као засебан део документа, довољно је дати линк ка платформи.

384. **Сврха и садржај.** Приликом рада на ДНИ, држава се може фокусирати на глобалне циљеве или представити сопствене националне приоритете. Сходно томе, сврха анекса може бити да обавести читаоце о напретку државе ка глобалним ЦОР (нпр. Литванија) или да образложи националне приоритете (нпр. Пољска). Неке државе се могу одредити за приступ Европске уније ЦОР и користити скуп индикатора ЕУ (нпр. Малта). Такође, могуће је представити податке за индикаторе који не припадају горенаведеним скуповима, али се сматрају корисним јер наглашавају контекст главне поруке ДНИ (нпр. Швајцарска). Кључно је да постоји логична и доследна веза између сврхе и садржаја ДНИ и анекса, као и да је читаоцима ова веза јасна.

385. Државе могу да представе целе скупове глобалних (IAEG) или националних индикатора, или само одабране индикаторе. Могу обухватити и кратке дефиниције, или дати линк који читаоце води на интернет сајт где ће пронаћи више информација и детаљније метаподатке.

386. **Обухват.** Државе могу да представе податке на различите начине, као што су:
- Статистичке временске серије (нпр. почев од 2010.) - прате индикатор током времена.
  - Подаци за две године (почетну годину и најновију доступну годину) - показује промене.
  - Подаци за једну годину упоређени са ширим међународним подацима (нпр. из ЕУ) како би се проценио положај земље у односу на друге земље.
  - Подаци за једну или више година дезагрегирани према варијаблама као што су пол или старост, који показују положај различитих група становништва.

387. **Формат.** Подаци су најчешће дати као табеле (нпр. Кипар, Литванија, Летонија, Малта, Пољска), али се користе и графикони и инфографици (нпр. Белгија, Данска) или кратки аналитички коментари (нпр. Данска, Холандија). Поједине државе врше процену статистичких трендова за сваки индикатор (нпр. позитиван, неутралан, негативан) коју саопштавају помоћу симбола (нпр. Швајцарска, Летонија) или уз коментаре о подацима који недостају (нпр. Уганда).

8.2.3. Представљање података

388. За делотворно преношење поруке, треба да знате коме се упућује. Када се одреди циљна публика, могу се наћи и одабрати одговарајући наративи, језик и визуелна и графичка помагала која ће задржати пажњу публике.

389. **Текст.** Текст представља главни вид објашњавања налаза, представљања трендова и пружања информација у вези контекста. Да би текст имао смисла за публику, потребно је да садржи „причу“, односно да подаци носе одређено значење. Пошто читаоцима пажња брзо може да одлута, најважније информације треба дати на почетку текста. Такође, текст треба да представи анализе, трендове и контекст, а не само да понавља вредности које су већ дате у табелама у прилогу. Фокусирајте се на поруку, а не на податке.

390. **Табеле.** Делотворно коришћење табела помаже да се смањи количина података у тексту. Податке треба представити на јасан, добро организован начин који прати текст. Добро направљена табела може да пружи велику количину информација на лако разумљив начин.

391. **Графикони.** Често је лакше разумети податке уколико су представљени у виду графикана. Ово посебно важи за кориснике који нису упућени у стручну област. Графикон представља визуелни приказ статистичких података који корисницима помаже да брзо и лако разумеју поређења, трендове и међусобне односе. Али, графикони нису увек најбољи алат за представљање статистичких информација. На пример, статички графикони нису погодни за податке који су распршени, имају премало или превише вредности, или не показују довољно варијација.

392. **Инфографици.** Овај облик представљања података често се користи за привлачење пажње и интересовања публике и то нарочито широј јавности. Визуелне везе између бројева и појава које бројеви описују чине информације приступачнијим и лакшим за памћење. Међутим, важно је држати равнотежу. Најважније је пренети информације - графички елементи треба да дају смисао подацима, а не да их угуше.

393. **Кључни елементи** статистичког анекса. Поједине елементе је увек неопходно укључити ради транспарентности информација:

- Аутор анекса – име аутора треба да буде јасно уочљиво.
- Извор(и) података – треба навести изворе података за сваки индикатор; уколико је извор исти за све индикаторе, довољно је навести га једном.

- Критеријуми за избор индикатора – на почетку, препоручљиво је дати кратак увод у коме је објашњено како је настао садржај анекса (нпр. Белгија, Литванија). Овај увод треба да узме у обзир да нису сви читаоци упућени у процес праћења ЦОР, па их могу збунити различити скупови индикатора (глобални, регионални, национални).
- Методолошке информације и образложења – анекс може да обухвати кратке дефиниције или линкове ка сајту који садржи дефиниције. Важно је обезбедити лак приступ методолошким информацијама и другим метаподацима.
- Примењени методи – уколико статистички анекс обухвата процене или прогнозирање трендова, треба у анексу навести коришћене методе како би гарантовали да су усклађени са стандардима званичне статистике.

8.3. Препоруке за НЗС

- A. Промовишите коришћење званичне статистике у ДНИ и радите на подизању нивоа свести међу творцима политика о предностима званичне статистике.
- B. Пре припреме статистичког анекса, проучите информације о ДНИ на Платформи УН за знање о одрживом развоју,¹⁶⁹ као и искуства других земаља у изради статистичких анекса. Постоје захтеви и смернице који државама помажу у припреми ДНИ, укључујући и статистичке анексе. Различити приступи вас могу инспирисати да пронађете форму која вам највише одговара.
- C. Имајте на уму циљану публику ДНИ. Она најчешће обухвата творце политика, цивилно друштво и јавност, односно људе који желе чињенице и приступачне информације о напретку ка остварењу ЦОР, али који немају стручно знање у области статистике. Одредите обухват представљене статистике на основу њихових потреба и способности и пронађите најбољи вид комуникације на разумљив начин. Поглавље 7 садржи смернице за комуникацију у области статистике са различитим врстама корисника.
- D. Сарађујте са институцијом задуженом за ДНИ у вашој земљи. Ово ће омогућити усклађеност између ДНИ и статистичког анекса или коришћене статистике и учврстити положај статистике као средства за комуникацију у оквиру праћења Агенде 2030.

---

¹⁶⁹ <https://sustainabledevelopment.un.org/vnrs/>

CONCEPT

9. ИЗГРАДЊА КАПАЦИТЕТА ЗА СТАТИСТИКУ ЦОР

9.1. Развој званичне статистике за потребе ЦОР: образложење и обухват

394. Принцип солидарности налаже државама са великим искуством и стручним знањем у области статистике да допринесу међународном развоју и изградњи капацитета на техничком и институционалном нивоу. Циљ активности за изградњу статистичких капацитета је да подрже одрживи друштвено-економски развој тако што ће допринети доношењу одлука заснованих на доказима, процесу демократизације и државних реформи, и подизању нивоа образовања и професионалних компетенција. Ово је посебно важно за земље у развоју и њихова друштва.

395. На првом Светском форуму о подацима УН, одржаном 2016, велики број нација и актера је навео да „делотворно планирање, праћење и преглед спровођења Агенде 2030 за одрживи развој захтева прикупљање, обраду, анализу и дисеминацију до сад невиђене количине података и статистике на локалном, националном, регионалном и глобалном нивоу, уз учешће више заинтересованих страна.“ Након овога, Форум је нагласио потребу за хитним развојем националних статистичких система како би могли да испуне овај задатак.

396. Статистичка заједница је усвојила свеобухватни план акције чији циљ је да помогне НСС у развоју капацитета: Глобални акциони план из Кејптауна (*Cape Town Global Action Plan - CTGAP*). Овај план наглашава да државе треба да управљају планирањем и спровођењем изградње статистичких капацитета ради остварења Агенде 2030 и позива на „...одлучне кораке ка трансформацији начина производње и дисеминације статистичких података, како би се одлуке о развојним политикама доносиле на основу статистике, уз кључну подршку влада и у партнерству са заинтересованим странама из академске заједнице, цивилног друштва, приватног сектора и шире јавности.“ (UNSC, 2017).

397. Декларација из Дубаија, објављена током другог Светског форума УН о подацима (2018)¹⁷⁰ подржава напоре за спровођење Глобалног акционог плана из Кејптауна, захтева већа финансијска улагања у унапређење статистике за одрживи развој уз навођење да постоје велике разлике које треба премостити за шта је потребно и више домаћих ресурса, тако и већа међународна подршка.

398. Растућа важност статистике на глобалном нивоу, као и потреба да НЗС буду независни од владиних утицаја у демократским друштвима, такође су снажно утицале на спремност земаља да пруже већу подршку и уложе више домаћих ресурса у развој статистичких капацитета. Статистичка комисија УН апеловала је на државе чланице да више говоре о овој теми и да постану лидери у глобалним статистичким системима, чиме ће омогућити НЗС да предузму потребне мере за унапређење НЗС.

¹⁷⁰ <https://unstats.un.org/sdgs/hlg/dubai-declaration/>

399. На састанку Управне групе UNECE за статистику за ЦОР одржаном децембра 2017. године, државе чланице су се сагласиле да је неопходно унапредити координацију изградње статистичких капацитета за ЦОР у региону UNECE. Јуна 2018. године, успостављена је радна група за изградњу капацитета која ће радити на овом задатку. Задатак се огледа у припреми почетних смерница и утврђивању националних приоритета за израду планова изградње статистичких капацитета на националном нивоу - како за потребе ЦОР, тако и у друге сврхе. Задатак Радне групе такође подразумева препознавање постојећих ресурса, алата и смерница које ће омогућити НЗС да испуне своје потребе за изградњу статистичких капацитета.

9.1.1. Изградња капацитета изван НЗС

400. Као што смо објаснили у претходним поглављима, свеобухватна природа ЦОР значи да су, за делотворно праћење напретка државама потребне информације од великог броја различитих актера, како у оквиру НЗС, тако и изван њих.

401. НСС често се састоји од сложене мреже владиних агенција, међународних и регионалних агенција, актера из цивилног друштва и приватног сектора. Сви ови актери морају да заједно учествују у раду на унапређењу квалитета и обухвата података за ЦОР. Традиционална изградња капацитета била је усмерена на анкете и НЗС. Међутим, сада је важно укључити и друге статистичке актере и произвођаче података као што су министарства, владине агенције и цивилно друштво.

402. Улога НЗС јасно је дефинисана у *Декларацији о улози НЗС у мерењу и праћењу ЦОР*¹⁷¹ из 2015. Ово је потврђено у Резолуцији УН 71/313¹⁷², која наглашава важност изградње статистичких капацитета. Група на високом нивоу за партнерство, координацију и изградњу статистичких капацитета за Агенду 2030¹⁷³ и Политички форум на високом нивоу¹⁷⁴ такође су подвукли важност изградње капацитета у области статистике, и то неvezано само за ЦОР.

403. Важно је да не сметнемо са ума наш крајњи циљ а то је боља употреба и јачи утицај података у спровођењу Агенде 2030. Стога, морамо узети у обзир кориснике у циклусу податка. Испуњавање потреба корисника подразумева већу ефикасност, поузданост, поверење и одговорност у области јавних података. Горепоменуте групе УН на високом нивоу не наглашавају само развој техничких вештина, већ снажно подржавају изградњу индивидуалних вештина као што су стручно знање и лидерство. Ове групе такође истичу важност координације између донатора ради максималног учинка. Инсистирање на партнерствима и већа свест о подацима као о јавном добру довеле су до јачег осећаја власништва државе и одрживих процеса.

9.1.2. Нови приступи изградњи капацитета

404. Индикатор ЦОР 17.18.3 јасно наглашава потребу и важност у потпуности финансираног и инклузивног статистичког планирања на националном нивоу за изградњу снажних система за праћење развоја на нивоу државе. Изградња статистичких капацитета представља део овога, а званична статистика и НСС увек треба да буду укључени у национално стратешко планирање. За спровођење овако детаљног и инклузивног статистичког планирања, потребна нам је суштинска промена приступа изградњи капацитета.

¹⁷¹ https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/2015/2015_CES_declaration_on_the_role_of_NSOS_in_SDG_monitoring.pdf

¹⁷² <https://undocs.org/A/RES/71/313>

¹⁷³ <https://unstats.un.org/sdgs/hlg/>

¹⁷⁴ <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf> и <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/capacity-building>.

405. Прве иницијативе за изградњу капацитета покренуте су када је основана Статистичка комисија УН (*UN Statistical Commission – UNSC*) 1947. године и биле су у виду стратегија развојне помоћи. Током година, глобална заједница је променила своје гледиште о развојној сарадњи и то тако што је прво прешла на техничку помоћ, а затим и на техничку сарадњу која нагласак ставља на обуку, пренос знања и власништво државе над процесом.

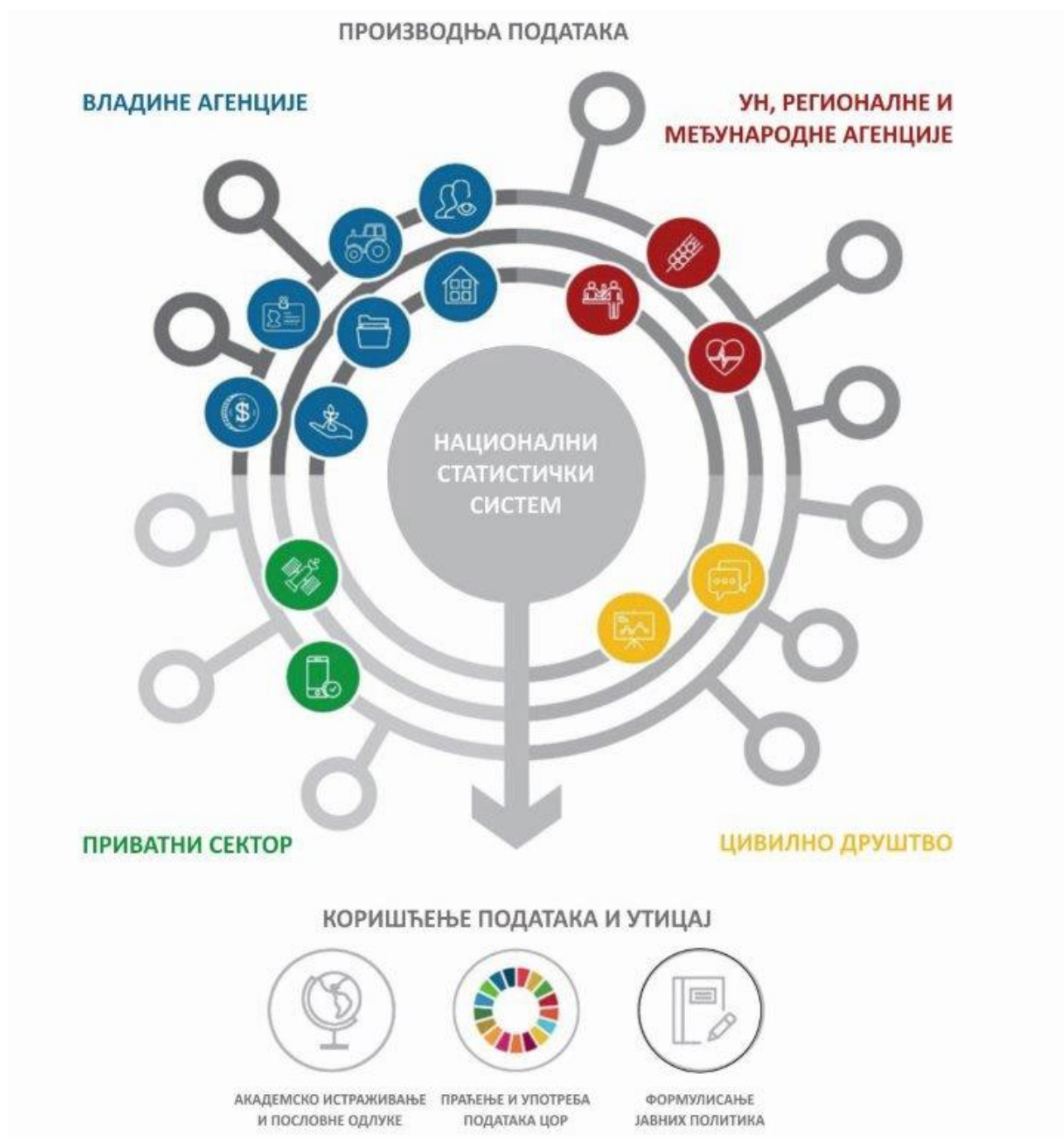
406. Последњих деценија, подршка за изградњу капацитета се превасходно усмерила на техничку помоћ у конкретним статистичким областима, циљајући специфичне секторе уместо целокупног система. Међутим, мала је корист од капацитета за обраду специфичних статистичких података ако систем нема, на пример, регулисан приступ подацима. Ако НЗС није независан и нема законски јасно дефинисану улогу, ни капацитет за комуникацију и дисеминацију својих података неће доћи до значајног повећања одрживих статистичких капацитета на нивоу система.

407. У доба када се приступ изради статистичких података драматично мења, а Агенда 2030 доноси нове изазове везане за глобалне потребе и јавну статистику, неопходно је да се промени и природа изградње капацитета. Ова промена треба да обухвати употребу административних података, интеграцију извора података укључујући и „велике податке“, учешће свих произвођача података у НСС и сарадњу са другим актерима који могу да дају свој допринос, укључујући и приватни сектор.

408. Нови приступи изградњи капацитета морају да иду даље од НЗС како би се произвела већа количина квалитетнијих података. Ови приступи треба да почивају на три нивоа: индивидуалне способности, организационе структуре и подстицајни системи, као и да капацитет граде у оквиру сва три нивоа, уз јачање њихових међусобних веза. Ово значи да су нови приступи прилагођени екосистему података који се мења, јер узимају у обзир нове произвођаче и изворе података не губећи из вида суштинску улогу НСС и НЗС.

Графикон 9.1 Екосистеми: улога НЗС и НСС

409. Капацитети које НСС треба да поседује у складу са стандардним општим моделом капацитета УН додатно су дефинисани у извештају Заједничке инспекцијске јединице УН из 2016. на страни 19.¹⁷⁵ На основу ове дефиниције, статистички капацитети се састоје од три нивоа (видети PARIS21, Смернице за изградњу статистичких капацитета¹⁷⁶): индивидуални, организациони и системски.

Графикон 9.2 Нивои изградње капацитета

410. Индивидуални капацитети подразумевају техничке вештине, особине и ставове појединаца. Капацитет се може изградити помоћу обуке, запошљавања одговарајућих кадрова, промена ставова и јачања мотивације.

411. Организациони ниво односи се на пословне процесе, инфраструктуру, ресурсе, праксе руковођења, кодексе пракси, стандарде и процесе за контролу квалитета који постоје у оквиру организације. Ово омогућава квалитетно и ефикасно функционисање процеса.

412. Подстицајна средина односи се на капацитет система. Подразумева средину на националном нивоу, и обухвата факторе као што су стање националног економског развоја, снага јавне управе, владавина права, регулаторни оквир и, у случају статистике, потражња међу корисницима. Подстицајна средина такође може да обухвата релевантни међународни и регионални оквир.

413. Што се више инсистира на партнерству, то ће бити јачи фокус на успостављању одрживих процеса, методологија и алата за изградњу статистичких капацитета. Државе и донатори не пружају подршку само производњи и обради података, односно активностима попут анкета, анализе података и управљања подацима, него улажу више времена и напора у развој одрживих процедура и сталних структура. Наравно, израда квалитетне статистике је и даље важна, али успостављање инфраструктуре и процедура јача цео систем и даје успешније дугорочне резултате. Ово је пресудно за ЦОР који се залажу за дугорочан и далекосежан развој за који су потребни одговарајући подаци.

¹⁷⁵ https://www.unjui.org/sites/www.unjui.org/files/jiu_document_files/products/en/reports-notes/JIU%20Products/JIU_REP_2016_5_English.pdf

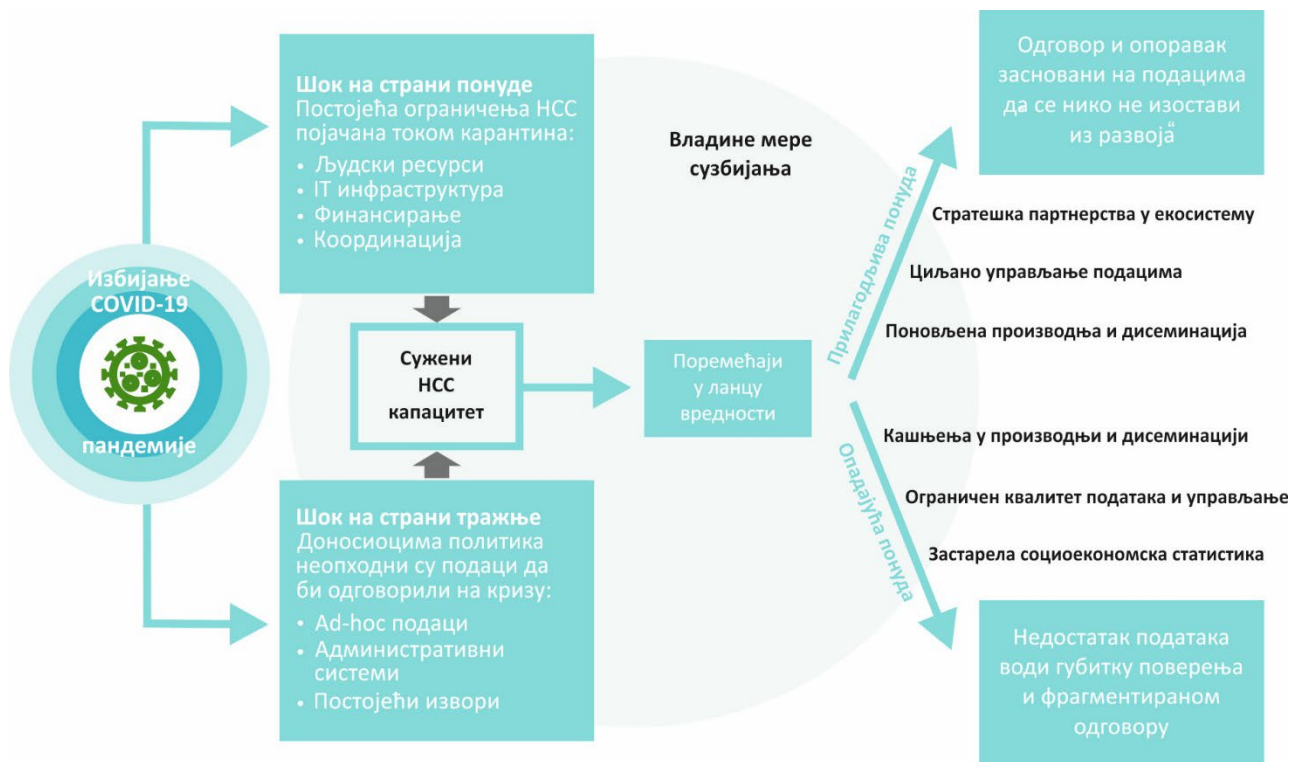
¹⁷⁶ https://paris21.org/sites/default/files/inline-files/UNV003_Guidelines%20for%20Capacity%20Development%20PRINT_0.pdf

9.1.3. Утицај КОВИДА-19 на изградњу капацитета

414. У тренутку када ово пишемо, пандемија КОВИДА-19 и даље траје. НЗС широм света нису били поштеђени тешког поремећаја живота који је коронавирус изазвао. Напротив, криза је нанела двоструки ударац утичући како на потражњу, тако и на понуду података, што је пореметило ланац вредности података у званичној статистици¹⁷⁷ (Графикон 9.3).

Графикон 9.3 Утицај КОВИДА-19 на ланац вредности података¹⁷⁸ (Извор: PARIS21, 2020)

415. На страни потражње, владе, пословни сектор, организације цивилног друштва и шира јавност захтевају благовремене и поуздане информације које ће им помоћи да разумеју последице пандемије и одговоре на њих. Поред тога, доступни социјално-економски подаци и подаци везани за цене брзо застаревају, јер се околности на терену мењају из дана у дан.

416. На страни понуде, НСС суочени су са озбиљним прекидом у спровођењу пописа, анкета домаћинстава и других кључних поступака прикупљања, обраде и дисеминације података (видети Графикон 9.3).

417. Када су се канцеларије затвориле, запослени у НЗС и других установа које припадају НСС су морали да раде од куће, где често нису имали одговарајућа ИТ решења да обављају све неопходне активности. Сходно томе, већина НЗС је смањила израду података на минимум и одложила активности прикупљања података на терену. Поред овога, отказане мисије и студијске посете партнерским земљама су такође утицале на изградњу капацитета, а стручна лица морала су да осмисле како да ове активности спроводе на даљину.

¹⁷⁷ Око 65% канцеларија националних завода за статистику су биле потпуно или делимично затворене, у 90% су запослени радили од куће, а 96% је потпуно или делимично престало са прикупљањем података на терену. Извор: Глобална анкета о националним заводима за статистику и КОВИДУ-19, UNSD и Светска банка <https://covid-19-response.unstatshub.org/posts/priority-needs-of-national-statistical-offices/>

¹⁷⁸ https://paris21.org/sites/default/files/inline-files/COVID_Policybrief_Full.pdf на страни 5.

418. Са друге стране, пандемија је ставила податке у жижу интересовања јавности и твораца политика. Статистика је постала кључна за анализу економских и социјалних последица ванредне ситуације, укључујући планирање опоравка и друге активности за које су задужени творци политика. Штавише, кризе као што је пандемија КОВИДА-19 наглашавају потребе за новим информацијама које ће убудуће сигурно бити и веће, како на националном, тако и на међународном нивоу. Примери нових захтева обухватају податке о броју смртних случајева на недељном нивоу, али и податке које служе мерењу непосредних социјалних и економских последица пандемије у различитим секторима.¹⁷⁹ Краткорочно гледано, активности на даљину доносе изазове, али такође имају својих предности. Главна извучена поука је да не треба да обуставимо активности за изградњу капацитета због немогућности физичких окупљања. Многе активности се могу одвијати на даљину, и докле год смо свесни ограничења оваквог приступа – нпр. тежи увид у локалну ситуацију, слабији развој пријатељских односа међу колегама, дужа крива учења итд. – можемо их успешно спроводити. Активности као што су дијалог са партнерским земљама, праћење и управљање могу се обављати путем састанака преко интернета што омогућава готово неометан контакт и размену информацију између земаља.

419. Међутим, дугорочно гледано, нећемо моћи да све активности спроводимо на даљину. Претварање свих активности у интернет курсеве и вебинаре није функционално за техничку сарадњу, нити ефикасно у погледу резултата. Стога, чим међународна путовања поново постану безбедна, треба наставити са састанцима уживо и спровођењем на локалном нивоу, јер је важно за изградњу партнерства и поверења.

420. Инфраструктура такође може да негативно утиче на делотворну и ефикасну изградњу капацитета током пандемије. Немају све партнерске земље ИТ инфраструктуру или неопходну везу са интернетом за рад на даљину. Због тога је важно да у будућности донатори улажу у ИТ инфраструктуру, софтверске апликације, платформе за рад на даљину, приступ интернету и друге алате који омогућавају активности на даљину чиме се постиже и да нико не буде изостављен. Такође, важно је утврдити које активности за изградњу капацитета се могу спроводити на даљину.

421. Резултат изградње капацитета треба да буду одрживи механизми у власништву држава који омогућавају неометано обављање активности, чак и у доба кризе. Стога, развојни партнери треба да се усмере на области кључне за доношење делотворних политика. Разлика између прилагодљивих ланаца података и оних подложних прекидима зависи од делотворног управљања и функционисања целокупног екосистема. НЗС и њихови партнери треба да се усмере на изградњу капацитета за координацију, контролу квалитета, и управљање подацима:

- *Унапредите производњу и дисеминацију административних података.* НЗС треба да унапреде производњу и дисеминацију административних података. Ови подаци морају да буду дезагрегирани према полу, нивоу прихода, статусу запослености и старости како би на основу њих творци политика предузимали смислене кораке да нико не буде изостављен. Централне базе података су биле кључни извор информација током пандемије КОВИДА-19.
- *Побољшајте квалитет података и унапредите старање о подацима.* НЗС треба да оду корак даље од своје улоге координатора и раде на контроли квалитета и старању о подацима. Изградња капацитета за спровођење ових активности треба да има холистички приступ, узимајући у обзир целокупан екосистем података, као што је напоменуто у Извештају CD4.0 (Извештај о развоју капацитета 4.0, односно *Capacity Development 4.0 - CD4.0, PARIS21*).¹⁸⁰

¹⁷⁹ Чак 62% анкетираних НЗС почело је да спроводи нове активности прикупљања података ради праћења и процене утицаја КОВИДА-19. У више од половине случајева ове активности је захтевала влада. Такође, око 50% НЗС је успоставило националне платформе за податке које испуњавају потребе јавности за подацима током пандемије, или је планирало успостављање оваквих платформи. Извор: Глобална анкета о НЗС и КОВИДУ-19, UNSD и Светска банка.

¹⁸⁰ https://paris21.org/sites/default/files/inline-files/CD4.0-Framework_final.pdf

- *Изградите стратешка партнерства.* У савременом екосистему података, нови произвођачи података као што су приватни сектор, цивилно друштво или образовне институције попут универзитета, могу да прошире обухват квалитетног прикупљања података за опште добро. Стога, НСС треба да граде одржива и комплементарна партнерства да би се успоставили координирани токови квалитетних података на којима ће почивати одговор на пандемију и опоравак после.

9.1.4. Остварен напредак и предузети кораци у изградњи капацитета званичне статистике

422. Између децембра 2017. и априла 2018. године, PARIS21, Група на високом нивоу за партнерство, координацију и изградњу статистичких капацитета за Агенду 2030 (HLG-PCCB) и Одељење УН за статистику спровели су анкету¹⁸¹ да би се стекао увид у тренутну изградњу капацитета НСС и краткорочне и средњорочне изазове, приоритете и планове НЗС.

423. Што се тиче Агенде 2030, резултати анкете потврђују да се потребе за изградњом капацитета разликују између земаља, у зависности од степена зрелости њихових НСС и нивоа интересовања у самој земљи. Што се тиче конкретних ЦОР индикатора, извештај поново истиче драматичне разлике између земаља, иако се јављају нека заједничка интересовања. Статистика у области животне средине је свуда пријављена као приоритетна област за изградњу капацитета. Што се тиче дезагрегације података, земље су истакле да им је хитно потребна подршка у вези са категоријом инвалидитета. Коначно, што се тиче извора података, као главна област за изградњу капацитета издвојена је употреба административних извора.

424. Извештај истиче четири приоритетне области за НЗС:

- i. Координација (тј. унапређење сарадње са произвођачима административних податка и координација рада са другим произвођачима званичне статистике).
- ii. Јачање управљања људским ресурсима.
- iii. Унапређење техничких вештина запослених.
- iv. Унапређење лидерских и руководиоачких вештина.

425. Извештај о развоју капацитета 4.0 (CD4.0), настао у оквиру PARIS21¹⁸², представља велики корак напред у концептуалним размишљањима о овој области. Овај извештај посматра изградњу капацитета као део сложеног екосистема података где је званична статистика само један од елемената. Важно је ускладити изградњу капацитета са Агендом 2030, али ове активности морају да иду даље од ЦОР, јер се национална потреба за статистиком не односи само на циљеве. Извештај CD4.0 промовише национално власништво над стратегијом за изградњу капацитета иза које ће стајати све релевантне заинтересоване стране. Израда националне стратегије за статистику и податке треба да примени глобална правила и стандарде у контексту специфичном за дату земљу. Овај приступ представља и први корак у међународној сарадњи и подршци. Међународно прихваћени стандарди доприносе професионалној независности и поверењу јавности у институције и помажу у добијању неопходне техничке помоћи.

9.2. Главни извори донаторске подршке за статистику

426. Као одговор на већу потражњу за подацима за потребе Агенде 2030, Статистичка комисија УН је јула 2015. успоставила Групу на високом нивоу за партнерство, координацију и изградњу статистичких капацитета за Агенду 2030 (HLG-PCCB).

¹⁸¹ <https://paris21.org/capacity-development-40/cd40-survey>

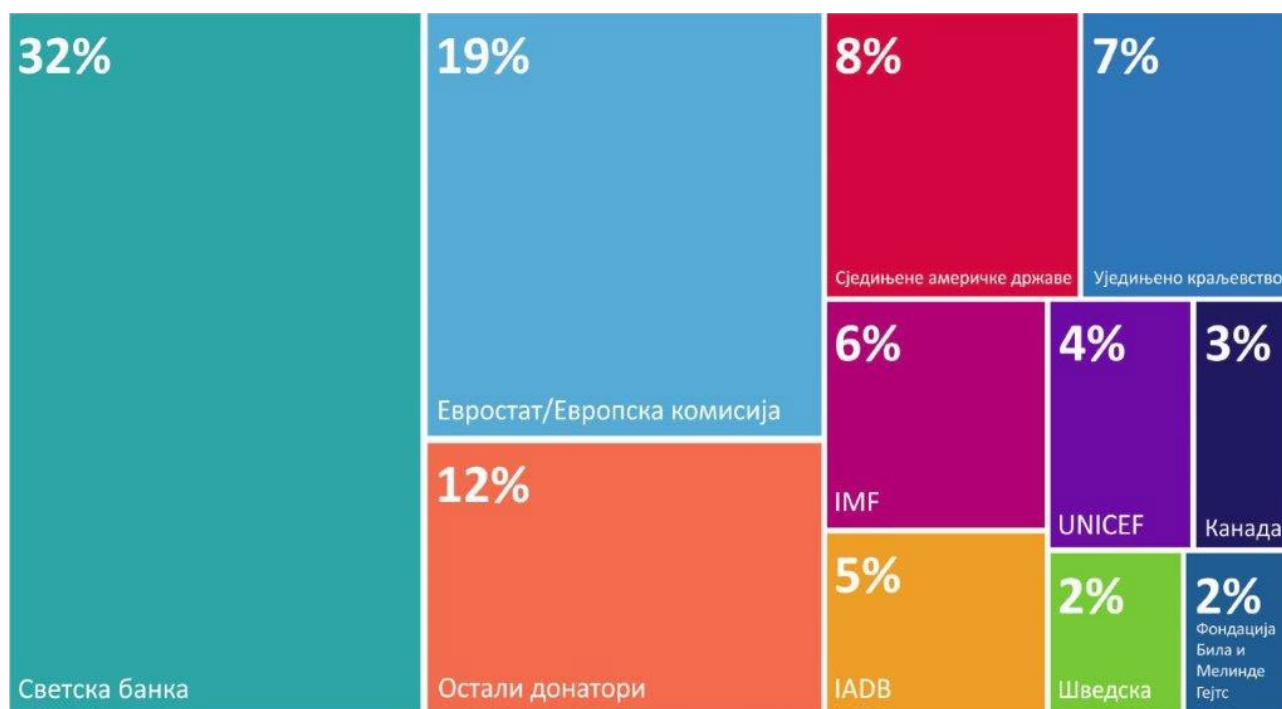
¹⁸² https://paris21.org/sites/default/files/inline-files/PARIS21_Press%202019_WEB_0.pdf

427. HLG-PCCB је један од главних актера у изградњи капацитета званичне статистике за потребе ЦОР. Ова група организује двогодишње Светске форуме УН за податке који представљају платформу за јачање дијалога и сарадње међу различитим актерима Агенде 2030, корисника и произвођача података, професионалних удружења и представника цивилног друштва. Овај форум разматра теме као што су званична статистика на националном и међународном нивоу, информационе технологије, геопросторне информације и наука о подацима.

428. Веома мала група актера пружа главнину светске подршке развоју статистике. Поједини НЗС такође пружају непосредан допринос делећи своје стручно знање у оквиру пројеката техничке сарадње. Пошто статистика постаје важан елемент у вишегодишњем планирању сарадње у донаторским земљама, очекујемо да ће се појавити још донатора заинтересованих за ову област, али за то је неопходна делотворна координација. Док су UNFPA и Сједињене америчке државе посвећене пружању снажне подршке статистици на националном нивоу, Фондација Била Гејтса и ММФ спадају у главне донаторе са „нерасподељеним доприносима“ и „регионалним или ресорним доприносима“. Графикон 9.4 приказује подршку коју пружа 10 водећих донатора у свакој категорији (PARIS21, 2019).¹⁸³

429. Упркос томе што постоји релативно мали број донатора, они су током година пружили широк спектар подршке статистици. Многи донатори су усмерени на развој и израду једног конкретног скупа статистичких података, на пример у области здравља или пољопривреде. Иако је израда ових статистичких података често веома важна за развој државе, шири статистички систем нема много користи од овакве подршке, нити ће она развити организационе капацитете. Оваква подршка такође може бити фрагментарне природе, зато што се често пружа на *ad hoc* нивоу. Свеобухватан увид у све донаторе који су активни у одређеној држави може представљати велики изазов.

Графикон 9.4 Главни донатори 2016-2018. (у процентима)

Извор: Подаци из Партнерског извештаја о подршци статистици за 2020, PARIS21

¹⁸³ <https://paris21.org/news-center/news/press2020-under-covid-19-worrying-stagnation-funding-despite-growing-data-demand>

9.3. Методи и алати за изградњу капацитета

430. ЦОР су увели промене у изградњу статистичких капацитета и улоге заинтересованих страна у статистици. Сходно томе, морају да се промене и методи и алати за постизање релевантног дугорочног развоја. Традиционални методи развојне помоћи, у оквиру којих стручњаци из иностранства спроводе нове иницијативе и постижу резултате уз помоћ националних партнера, више се не сматрају довољним за дугорочне и одрживе промене. Према новој визији, изградња статистичких капацитета треба да буде равноправнија и да се одвија између колега: партнери треба да раде заједно на прилагођавању алата и метода националним приоритетима и контекстима.

431. Донаторска подршка може имати различите облике. Различите улоге могу бити ефикасне у различитим контекстима и различитим тренуцима.

9.3.1. Стратешки оквир UNECE за изградњу статистичких капацитета

432. Да подржи државе чланице у развоју и јачању компетенција за израду званичне статистике и увођење међународних стандарда, UNECE је развио стратегију за изградњу статистичких капацитета¹⁸⁴. Главне заинтересоване стране и корисници ове стратегије су НСС. Друге заинтересоване стране обухватају националне и међународне организације које пружају подршку изградњи капацитета у региону UNECE. Стратегија је заснована на три стуба: принципи, приоритети и алати.

433. Камен темељац нове стратегије за изградњу статистичких капацитета је идеја по којој компетенције представљају „... способности које поседују организација, особа или систем – компетенције су комбинација организације, људских ресурса, процеса и технологије.“ Ово значи да нови приступ изградњи капацитета није више фокусиран на компетенције на индивидуалном нивоу, већ је холистичке природе. Уместо да се традиционално фокусира на обуку, нови приступ је усмерен на опште компетенције и заснован на потражњи, одговарајући на националне приоритете које су НСС утврдили на основу својих процена.

434. Другим речима, изградња капацитета је сада усмеренија и релевантнија, јер приликом израде статистике за потребе ЦОР указује приоритет потребама земаља и НЗС, узимајући у обзир не само статистичке потребе, него и тзв. меке вештине и организационе аспекте институција.

9.3.2. Процена података који недостају и анализа проблема

435. Први корак у утврђивању потреба НСС је често неки вид процене, било националне или међународне, која треба да укаже на области где је неопходан развој. ЦОР индикатор 17.18.1 помаже земљама да одреде полазиште за овакве процене јер утврђује који индикатори не могу да се мере на основу постојећих националних скупова података.

436. Процене међународних организација се могу усмерити на један или више аспеката: статистички капацитет (процеси), квалитет података (резултати) и/или усклађеност са кодексима пракси и међународним стандардима (принципи). Међународне процене оцењују праксу НСС и предлажу поступке за унапређење средњорочног рада. Овакве процене су кључне за НСС који желе да доставе поуздане податке и одговоре на потребе корисника. Такође доприносе транспарентности, чиме граде поверење јавности у објављене резултате.

¹⁸⁴ https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/2018/CES_10_rev1Statistical_capacity_development_strategy_rev.pdf

437. Процене имају различите облике: спољне процене, процене од стране колега, или самопроцене. Спољне процене спроводе стручњаци или одбори, који затим извештавају о учинку одређене институције или усклађености њеног рада с прописима. Техничка подршка се најчешће пружа на основу налаза оваквих процена. Када је реч о процени од стране колега, једну организацију процењује друга организација на истом нивоу, односно, један НЗС процењује други НЗС. Коначно, самопроцене се ослањају на саму институцију да пружи увид у сопствени рад и размисли о својим процесима.

9.3.3. Националне стратегије за развој статистике

438. Државе треба да имају алате помоћу којих ће проверити сопствене потребе и саопштити ове потребе творцима политика и донаторима. Национална стратегија за развој статистике представља опробани метод за обликовање националних статистичких планова на начин који омогућава њихово интегрисање у националне развојне планове на вишем нивоу.

439. PARIS21 је 2004. израдио смернице (Смернице за националне стратегије за развој статистике 2.3¹⁸⁵), и оне су постале главни алат који државама и организацијама помаже да утврде смер и садржај својих програма за изградњу статистичких капацитета. Ове смернице комбинују владине политике и постојеће теоријско знање о изградњи капацитета са практичним искуством у области планирања, осмишљавања и организације активности статистичког развоја. Такође истичу специфичну улогу националних влада које одређују циљеве у оквиру економских, социјалних и еколошких планова. Планови засновани на националној стратегији за развој статистике гарантују да ће држава имати власништво над развојним програмима.

440. И национална стратегија за развој статистике и национални статистички програм морају да буду део ширих владиних економских и социјалних програма, као и да буду у контексту ширег распона пружалаца услуга и корисника. Програми за статистичке капацитете су само један од развојних програма који постоји заједно са другим иницијативама за изградњу капацитета. Из угла партнера, једнократни програми су лакши за управљање и надзор, али им прети ризик од изолованог спровођења без видљивих резултата за све актере. Такође, неопходно је интегрисати националну стратегију за развој статистике у све националне активности планирања да би се осигурало одговарајуће финансирање у свим њеним фазама.

9.3.4. Преглед од стране колега

441. Прегледи од стране колега комбинују елементе самопроцене и спољне процене и допуњују их примерима из искуства и сугестијама колега о томе како унапредити рад.

442. Прегледи од стране колега су уобичајена пракса у професионалним заједницама: организације могу да уче једна од друге путем конструктивне дискусије која не води до вредносних судова и не намеће обавезе. Ови прегледи нуде могућност за саветовање са колегама о томе како унапредити знање у некој специфичној области. Такође могу бити веома корисни у различитим фазама успостављања националне стратегије за развој статистике - на пример, као консултације у фази осмишљавања, или и за оцену напретка у фази спровођења (PARIS21, 2019¹⁸⁶).

¹⁸⁵ <https://nsdsguidelines.paris21.org/>

¹⁸⁶ <https://paris21.org/sites/default/files/2019-05/DP%20-%202016%20Peer%20Reviews%20-%20WEB.pdf>

443. Прегледи од стране колега помажу у препознавању проблема и препрека, и нуде решења која ће омогућити брзо испуњавање потреба корисника, унапредити квалитет статистике, повећати видљивост НЗС и ојачати његову улогу координатора. Прегледе од стране колега врши тим који се састоји од двоје или више стручњака (колега) са богатим искуством у раду и организацији НЗС и НСС, и са солидним увидом у последње иновације попут модернизације званичне статистике, потенцијала геопросторне технологије, и слично. Лидер тима који врши преглед је задужен за укупну координацију, организацију и извештавање о целом процесу. Такође, у мисијама могу учествовати и посматрачи (нпр. Евростат, земље које су већ прошле преглед, међународне организације), уз одобрење државе која је предмет прегледа.

444. Извештаји прегледа од стране колега се најчешће објављују јавно, што доприноси транспарентности развоја НЗС и даје подстрек даљем раду на унапређењу развојних недостатака.

445. Када се препознају недостаци у статистичким капацитетима, државе имају на располагању низ опробаних метода за исправљање ових недостатака, чији опис следи.

9.3.5. Техничка помоћ и студијске посете

446. Техничка помоћ се најчешће састоји од размене најбољих пракси и пружања стручног знања, што доводи до конкретних препорука. Корисник помоћи има прилику да учи од других путем низа повезаних активности као што су практична обука, радионице, семинари итд. Ови пројекти су унапред добро дефинисани и служе остварењу већ утврђених циљева.

447. Пројекти техничке помоћи подразумевају како једнократне активности усмерене на једну специфичну тему, тако и вишегодишње пројекте са бројним различитим активностима. Овакви дугорочни пројекти често обухватају различите статистичке теме којима се приступа како из уског тематског угла (на пример, статистика у области сиромаштва или животне средине), тако и из угла процеса (на пример, прикупљање података, методологија, дисеминација података).

448. Пројекте техничке помоћи финансирају донатори, а спроводи их један или више партнера. Главни партнер је задужен за планирање и спровођење пројекта.

449. Студијске посете представљају још један облик изградње капацитета и могу бити веома корисне за стицање новог знања. Студијске посете се најчешће одвијају тако што један НЗС упуту захтев другом. НЗС који је поднео захтев одлучује о томе коју земљу хоће да посети на основу својих специфичних потреба. Коначно, делегацији која одлази у посету треба дати могућност да стекне што бољи увид у теме које је занимају, као и да научи како институција домаћин обавља своје задатке и организује рад.

9.3.6. Обуке и радионице

450. Статистика се састоји од много различитих области. Усклађивање, упоредивост, стручно и техничко знање, и информације о новим методима и појавама су посебно важни за производњу квалитетних статистичких података. Стога је важно да НЗС буде упућен у методе које дају најбоље резултате у овим областима, као и да зна које праксе треба избегавати.

451. Обука представља добар први корак у овом правцу јер омогућава учесницима да стекну знање о новим методама и трендовима, као и да их врхунски стручњаци упуте у најбољу праксу. Обука на нивоу државе често обухвата конкретне теме за запослене у тој држави, док регионална обука упознаје стручњаке из неколико земаља са најновијим техникама и методима за израду статистике високог квалитета.

452. Обука је корисна за области као што су планирање, управљање и организациона структура. Конкретно, може се бавити праћењем стратешког развоја, дефинисањем статистичке структуре, спровођењем нових иницијатива и делотворним испуњавањем потреба корисника. Курсеви се могу бавити теоријом и праксом планирања, моделима стратешког планирања, пројектима пословних модела, ланцима вредности, управљањем ризицима, студијама изводљивости и вршењем евалуације и ревизије. Полазници курса ће применити у својим организацијама то што су научили и тако унапредити укупан учинак, побољшати управљање и планирање и мерити делотворност програма и производа, као и усклађеност са јавним политикама. Обука на нивоу руководства треба да обухвати руководиоце на вишем и средњем нивоу. Искуство са различитим аспектима контроле квалитета, алатима за планирање и израду распореда, и процесима и техникама, помоћи ће НЗС да остваре своју мисију и визију.

9.3.7. Стажирање

453. Стажирање је вид обуке када се запослени из корисничког НЗС шаљу у међународне организације или друге НЗС на радну праксу која најчешће траје три до пет месеци. Стажисти обављају задатке као што су припрема докумената за састанке, представљање постојећих података, рад на методологијама и публикацијама, што омогућава да се стекне бољи увид у функционисање целокупног статистичког система.

9.3.8. Учешће на састанцима

454. Учешће на међународним и регионалним семинарима, у радним и оперативним групама, као и на другим састанцима, помаже учесницима да се упознају са проблемима и решењима из других земаља. Оваква размена искуства гради њихове вештине за бављење сопственим изазовима и решавање сопствених проблема. Али, да би овај метод дао резултате у виду унапређења података за ЦОР, представницима корисничких земаља треба дати могућност да активно учествују на састанцима.

9.3.9. Дугорочна партнерства и „твининг“ пројекти

455. Успостављање дугорочних партнерстава између НЗС из донаторских и корисничких земаља је јако важно за прелаз са развоја индивидуалних капацитета на организационе и контекстуалне промене.

456. Традиционална техничка помоћ и једнократне обуке неће делотворно утицати на организационе и контекстуалне промене јер оне захтевају дугорочнији и детаљнији приступ који се заснива на комбинацији теоријске обуке, прилагођавања, заједничког развоја, тренинга и пратећих активности. Многи „твининг“ пројекти обухватају све ове елементе и често подразумевају да у корисничкој организацији постоји дугорочни саветник чија је улога да ради на успостављању разумевања и поверења између организација које учествују.

9.3.10. Уговори о услугама наспрам „твининг“ уговора

Уговори о услугама

457. Уговори о услугама најчешће су резултат отворених тендерских поступака. Ово значи да за те уговоре конкуришу приватне компаније – компаније које најчешће нису задужене за производњу статистике, јер званичну статистику производе јавни органи као што су НЗС, министарства или друге државне агенције. Стога ове компаније најчешће имају улогу руководиоца који управља мрежом приватних статистичких стручњака. Реч је или о малим компанијама са неколико статистичких стручњака, или о компанијама које се ослањају на знање НЗС.

458. Према уговору о услугама, један уговор обухвата цео пројекат за корисника, укључујући пренос знања путем консултација, студијских посета, обука, семинара и радионица, али и спровођења истраживања. Знање обезбеђено у оквиру уговора може се добити било од приватних стручњака или стручњака из НЗС, тако да је могућа комбинација приватног и јавног знања.

Твининг уговори

459. Твининг уговори су такође резултат конкурентног поступка, иако за њих конкуришу готово искључиво јавни органи надлежни за одређене области - приватне компаније могу да учествују само под посебним околностима. Према „твининг“ уговорима, између јавних органа се може успоставити конзорцијум, тако да се знање из неколико институција и земаља може комбиновати у оквиру тог једног пројекта.

460. „Твининг“ уговор најчешће подразумева постављање дугорочног сталног саветника у корисничку институцију. Такође, обухвата и утврђени низ пројектних активности као што су практична обука, семинари, радионице, курсеви и студијске посете. „Твининг“ уговор је најчешће усмерен на техничке препоруке јер уговор не омогућава трошење средстава на детаљна истраживања или опрему. Пружаоци стручног знања су НЗС у оквиру конзорцијума.

9.3.11. Матрица за изградњу капацитета Радне групе Конференције европских статистичара

461. Радна група UNECE за изградњу статистичких капацитета је припремила Матрицу за изградњу капацитета (CD матрица) као алат који служи за упаривање потреба корисника са понудама донатора.¹⁸⁷ Овај алат обухвата све статистичке активности које се врше у оквиру НЗС и НСС. Реч је о ефикасном алату за процену који земље користе за препознавање јаких и слабих страна својих НЗС и НСС. Алат обухвата следећа три корака:

- i. Државе које желе да унапреде своје статистичке капацитете користе матрицу да препознају своје националне потребе и приоритетне области, и попуњавају матрицу у складу са њима, чиме се гарантује приступ на нивоу земље.
- ii. Попуњена матрица се онда прослеђује потенцијалним донаторима који додају информације о могућој и изводљивој подршци коју могу да пруже. Донатори наводе шта могу да понуде узимајући у обзир потребе и приоритете корисничких земаља, и истичу своју спремност да сарађују са одређеним земљама / регионима / областима, у зависности од сопствених капацитета.
- iii. Последњи корак је упаривање потреба корисника са понудом донатора. Процес није детаљан, јер препознавање главних потреба и приоритета којима донатор може да допринесе одузима превише времена. Главна сврха матрице је да на централном нивоу прикупи информације о понуди и потражњи за цео распон статистичких активности. Ово упаривање пружа додатну вредност корисницима и донаторима.

462. Матрица за изградњу капацитета може да користи НЗС и да преговарају са донаторима јер ће им помоћи да на јасан начин прикажу своје потребе и приоритете. Такође ће ојачати координациону улогу НЗС у НСС, јер ће упутити ресорна министарства или читаву владу у потребе за изградњом статистичког капацитета за ЦОР и друге области рада.

¹⁸⁷ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/GUIDELINES+AND+TOOLS>.

Структура матрице

463. Матрица је хоризонтално подељена на три главна дела:
- Стратешки: ниво који омогућава функционисање НЗС и НСС и који може да ојача њихове статистичке капацитете (законски и стратешки оквир, људски ресурси и организација).
  - Организациони: унутрашња структура, процеси, рад по секторима који утиче на делотворност система и могућа унапређења статистичких капацитета.
  - ИТ: основна ИТ (информационо технолошка) инфраструктура и алати који подржавају прикупљање података и информациони систем.
464. Поред овога, постоји и одељак о тематским статистичким областима.
465. Вертикално, матрица има четири главна стуба:
- Ниво развоја
  - Постојање стратешког документа
  - Потреба за спољном подршком
  - Приоритети

9.4. Координација изградње капацитета

466. У свету, једна трећина НЗС тврди да програми за изградњу статистичких капацитета не испуњавају њихове потребе. Један од главних разлога за ово је недостатак координације са кључним актерима у оквиру и изван НЗС. Програми за изградњу капацитета су углавном засновани на понуди, а не на потражњи, из два разлога. Један је то што је перспектива развојних партнера усмерена ка постизању конкретних резултата у кратким временским роковима, с квантитативно мерљивим достигнућима на нивоу пројекта. Други разлог је тај што су потребе за статистичким капацитетима и одрживошћу у корисничким земљама слабо мапиране. Постојећи алати за процену не узимају у обзир потражњу за развојем капацитета – а горенаведена два разлога могу да отежају улагање у боље развојне податке.

9.4.1. Унапређење координације за размену знања

467. Свака глобална координациона структура треба да учествује у централизовању информација о спровођењу програма за изградњу статистичких капацитета. Ово ће се најлакше постићи помоћу израде међународног списка пројеката и најбољих пракси који подржавају изградњу статистичких капацитета у државама с ниским нивоом прихода. Овакав списак би унапредио расподелу ресурса и спречио да поједини подаци или земље буду изостављени из програма. Списак може да обухвата преглед постојећих иницијатива за изградњу капацитета и будућих понуда од стране нових донатора, укључујући невладине актере, а може бити дат у виду интерактивног графикана који се ажурира у реалном времену. На пример, Монитор за статистички капацитет у оквиру партнерства PARIS21 (*Statistical Capacity Monitor*)¹⁸⁸ има за циљ да постане свеобухватни извор најрелевантнијих јавно доступних индикатора статистичких капацитета. Информације би се обезбедиле свим земљама као опште добро, и представљале би први корак ка смањењу беспотребних двоструких активности у овој области. Систем УН је спроводио сличне подухвате у Латинској Америци и Карибима, прикупљајући информације о свим активностима за изградњу капацитета које се одвијају у овом региону. Овај систем информација о помоћним активностима за праћење и извештавање о ЦОП је доступан и на платформи за регионално управљање, како би олакшао координацију између агенција и држава чланица.¹⁸⁹

¹⁸⁸ <https://statisticalcapacitymonitor.org/>

¹⁸⁹ <https://agenda2030lac.org/estadisticas/support-sdg-monitoring-and-reporting.html>

468. Средњорочно гледано, свака стратегија за координацију треба да integriше донаторске стратегије у утврђене законске оквире, консултативне процесе и алате за статистичко планирање. Координација донатора најпре треба да успостави механизме за подржавање националних законских оквира усклађених са међународним стандардима, а затим да уважи НЗС као независно тело које има мандат за координацију НСС. Оваква врста подршке обухвата и пружање законске инфраструктуре НЗС за приступ подацима и сарадњу са новим актерима, укључујући и незваничне изворе података.

469. Програми за изградњу статистичких капацитета се такође могу усмерити на координацију на домаћем нивоу, где ће циљ бити јачање система података. Могу промовисати најбоље праксе за размену података између домаћих произвођача података, чиме јачају прикупљање података у централизованим и децентрализованим системима и промовишу сарадњу са новим актерима.

9.4.2. Успостављање збирних аранжмана и унапређење праћења

470. Успостављање збирних аранжмана, укључујући Договор УН за финансирање (*UN Funding Compact*) и заједничких фондова за координацију улагања у податке, представља још један добар приступ унапређењу координације између донатора. Као стабилни и предвидиви извори финансија, овакви збирни аранжмани промовишу координацију међу донаторима. Могу да смање трошкове трансакција, промовишу приступ финансијама заснован на резултатима, обезбеде усклађивање активности са националним стратегијама за развој статистике и подрже финансијске иницијативе које јачају домаће ресурсе за развој статистике¹⁹⁰.

471. Јачање финансирања подразумева и унапређење праћења. Постоји неколико методолошких изазова у мерењу подршке статистици: двоструко бројање донаторских активности, посебно када се ради о пројектима с више корисника; различити капацитети земаља да апсорбују улагања у своје системе података; и недостатак транспарентности у финансирању развоја података. Ови изазови често ометају ефикасно и делотворно управљање финансирањем.¹⁹¹ Ако успемо да боље меримо финансирање развоја статистике, моћи ћемо и да осмислимо боље алате за праћење, као што је данас случај у ресорним фондовима.

¹⁹⁰ <https://paris21.org/news-center/news/bern-network-global-alliance-strengthen-development-data>

¹⁹¹ <https://paris21.org/news-center/news/bern-network-global-alliance-strengthen-development-data>

9.5. Препоруке за НЗС

- A. Приликом планирања активности за јачање статистичких капацитета НЗС и НСС, као и приликом преговарања са донаторима, користите матрицу за изградњу капацитета да препознате своје специфичне потребе и приоритете.
- B. Водите отворени дијалог са другим националним органима у НСС ради бољег приступа подацима и успостављања механизма за размену.
- C. Ступите у дијалог са министарствима, како би статистика и потребе за развојем капацитета постале део националних стратешких програма.
- D. Успоставите радну групу или форум уз учешће агенција УН, националне владе, НЗС и других заинтересованих страна. Ово ће помоћи у разговору о изазовима и активностима чији је циљ јачање статистичких капацитета, стварање партнерстава, мобилисање ресурса, ширење сарадње, боље разумевање радног оквира и јачање координације у којој главну улогу има НЗС.
- E. Проследите *Mapu пута* другим националним произвођачима података како бисте унапредили њихово знање о статистичком праћењу ЦОР.
- F. У оквиру националног статистичког система, покрените дискусију о потребама за додатном изградњом капацитета, расподелом ресурса и улагањем статистичких напора.
- G. Непрекидно радите на усавршавању статистичких капацитета.

АНЕКС 1 – ЧЕСТО ПОСТАВЉАНА ПИТАЊА

Агенда 2030, ЦОР и њихово праћење и преглед

Шта су Циљеви одрживог развоја?

472. Септембра 2015, Генерална скупштина УН је усвојила Резолуцију 70/1: „Трансформација нашег света: Агенда 2030 за одрживи развој”¹⁹². Ова Резолуција обухвата политичку декларацију, успоставља 17 ЦОР и њихових 169 потциљева, и наводи како треба остварити ове циљеве и потциљеве. Такође садржи и поглавља о праћењу и прегледу напретка ка циљевима.

473. Тадашњи Генерални секретар УН Бан Ки-Мун описао је ЦОР као „листу задатака за људе и планету.”¹⁹³ Ови циљеви представљају обећање да ћемо искоренити сиромаштво и глад, смањити неједнакости и зауставити климатске промене.

Због чега су ЦОР важни?

474. ЦОР су важни зато што се изазови са којима се боримо, попут неједнакости и климатских промена, не јављају само у оквирима националних граница, нити су краткорочни. Они захтевају универзално и трансформативно решење. ЦОР желе да изведу планету на пут одрживости и отпорности. Агенда 2030 за одрживи развој представља глобални нацрт за достојанство, мир и просперитет за људе и планету, сада и у будућности. Након неколико година спровођења Агенде, видимо како цивилно друштво, приватни сектор и владе укључују ову заједничку визију у националне развојне планове и стратегије. Широм света, циљеви и потциљеви подстичу на акцију у најважнијим областима за човечанство и планету.

Шта су приоритети ЦОР?

475. Ниједан циљ, нити потциљ нема приоритет у односу на друге. Циљеви и потциљеви су „интегрисани и неподељиви”. Они успостављају равнотежу између три димензије одрживог развоја (друштво, економија и животна средина) и морају се спроводити као целина, интегрисано, а не фрагментарно. Различити циљеви и потциљеви су међусобно тесно повезани. Позитиван резултат у једном циљу или потциљу може да позитивно или негативно утиче на друге циљеве и потциљеве. На пример, раст БДП (циљ 8) може да негативно утиче на климу услед емисија гасова са ефектом стаклене баште (циљ 12), док већи број тоалета у школама (циљеви 4 и б) може да оствари позитиван утицај на здравље (циљ 3) и родну равноправност (циљ 5).

476. Међутим, Агенда 2030 обећава да нико неће бити изостављен, што значи да је нарочито усмерена на најсиромашније, најугроженије, као и на оне у најнеповољнијем положају.

¹⁹² <https://sdgs.un.org/2030agenda>

¹⁹³ <https://www.un.org/press/en/2015/sqsm17111.doc.htm>

Зар нису ЦОР намењени државама у развоју? Зашто развијене земље треба да их спроводе?

477. ЦОР су универзални. Све државе чланице УН су се обавезале да ће их спроводити у складу са својим различитим националним реалностима, капацитетима и нивоом развоја. Резултати које треба остварити су амбициозни и глобални, док свака влада одређује сопствене националне циљеве на основу глобалних аспирација и националних околности. Иако се проблеми разликују између земаља, јављају се и бројни заједнички изазови и тежње.

Како се ЦОР разликују од Миленијумских циљева развоја?

478. УН су усвојиле Миленијумске циљеве развоја за период 2000-2015. и њихова главна сврха је била искорењивање сиромаштва, са нагласком на земље у развоју. Миленијумски циљеви развоја су обухватили осам области попут преполовљавања стопе екстремног сиромаштва, заустављања ширења епидемије HIV/AIDS-а и пружања универзалног основног образовања до 2015. ЦОР се надовезују на достигнућа Миленијумских циљева развоја, са намером да заврше преостале задатке. Обухват ЦОР је нешто шири, укључује све три димензије одрживог развоја (економија, друштво и животна средина) и односи се и на земље у развоју, и на развијене земље.

Многе земље су већ радиле на одрживом развоју и пре усвајања циљева. Шта је ту ново?

479. О одрживом развоју се размишља већ дуго. Многе земље су имале планове и стратегије одрживог развоја и пре 2015, и приликом спровођења ЦОР могу се ослонити на ове документе. Оно што јесте ново је чињеница да је по први пут цео свет усвојио универзалну агенду за постизање одрживог развоја у све три његове димензије.

480. ЦОР уводи упоредивост: мерење глобалних и регионалних достигнућа је лакше, и може се вршити интегрисано. Поред овога, заједнички рад на остварењу наших циљева даје нам осећај глобалног партнерства.

Ко је задужен за ЦОР?

481. Сви имамо своју улогу. Агенда 2030 наводи да све државе и заинтересоване стране заједнички треба да спроведу Агенду, у партнерству и сарадњи. Владе, међународне организације, пословни сектор и други недржавни актери и појединци треба да дају свој допринос спровођењу. Али, владе су задужене за подстицање и организацију спровођења.

482. Агенда 2030 такође наводи да свака држава има примарну одговорност за свој економски и социјални развој, те да је улога националних јавних политика и развојних стратегија од пресудног значаја. Истовремено, подстицајно међународно економско окружење треба да подржи развојне напоре на националном нивоу.

483. Што се тиче праћења напретка, владе су се обавезале да ће учествовати у систематском праћењу и прегледу спровођења ове Агенде.

Како се мери напредак ка остварењу ЦОР?

484. У складу са Агендом 2030, скуп глобалних индикатора служи за праћење и преглед ЦОР и њихових потциљева.¹⁹⁴ За израду и одржавање глобалног оквира индикатора задужена је IАEG-SDGs. Овај оквир је најпре усвојила Статистичка комисија Уједињених нација, затим Економски и социјални савет Уједињених нација, и коначно Генерална скупштина УН.

485. Глобалне индикаторе често допуњују индикатори на регионалном и националном нивоу, за чију израду су задужене државе чланице.

486. На глобалном нивоу, УН објављују годишњи извештај о напретку под називом „Извештај о ЦОР“ који представља анализу глобалних индикатора (тамо где су подаци доступни). Неке друге организације такође објављују своје извештаје и анализе засноване на индикаторима. Поред овога, земље и региони су развили процесе праћења и прегледа прилагођене свом специфичном контексту.

Како нам иде? Колико циљева смо остварили и шта још можемо да урадимо?

487. Најновији подаци, представљени у Извештају о ЦОР за 2021,¹⁹⁵ показују да је и пре пандемије КОВИДА-19 напредак био неуједначен - нисмо били на добром путу да остваримо циљеве до 2030. Остварен је напредак у смањењу сиромаштва, здрављу мајки и деце, приступу електричној енергији и родној равноправности, али у недовољној мери да се циљеви испуне до 2030. У другим кључним областима, као што су смањење неједнакости, смањење емисија угљеника и искорењивање глади, ствари се или нису промениле, или су се погоршале.

488. Пандемија КОВИДА-19 је изазвала до сад невиђену здравствену, економску и друштвену кризу која угрожава животе и приходе, и додатно отежава остварење ЦОР. У новембру 2021. године, укупан број жртава пандемије је прешао пет милиона, а број преминулих и даље расте. Ниједна земља није поштеђена. Глобална стопа екстремног сиромаштва је порасла по први пут у 20 година, а у 2020. између 119 и 124 милиона људи се поново нашло у положају екстремног сиромаштва. Школовање може бити у ризику од генерацијске катастрофе јер се 101 милион деце налази испод минималног нивоа способности читања, што може да уназади две деценије позитивних резултата у образовању. Жене су изложене растућој стопи насиља у породици, очекује се да ће број дечјих бракова порасти након што је претходних година био у паду, а неплаћен и недовољно плаћен рад у домаћинству све више и несразмерно пада на терет жена и девојчица што утиче на њихово образовање, могућност остварења прихода и здравље. Без обзира на успоравање глобалне економије, концентрације главних гасова са ефектом стаклене баште и даље расту. Пандемија је наметнула и огромне финансијске изазове, посебно у земљама у развоју где је дошло до знатног раста стопе задужености и драматичног пада директних страних инвестиција и трговине.¹⁹⁶

¹⁹⁴ <https://undocs.org/A/RES/70/1>

¹⁹⁵ <https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/>

¹⁹⁶ Антонио Гутереш, Генерални секретар Уједињених нација, „Извештај о Циљевима одрживог развоја за 2021“ <https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/>.

Подаци и индикатори

Шта је сврха ЦОР индикатора ?

489. ЦОР представљају оно што укупно желимо да остваримо. Потциљеви се односе на конкретне резултате (специфичне бројке, прагове и рокове). Коначно, индикатори су призма кроз коју процењујемо наш учинак. Без индикатора, имали бисмо само обавезе, али не и доказе да их испуњавамо. Индикатори су пресудни за праћење напретка, доношење јавних политика и позивање заинтересованих страна на одговорност.

490. Статистичари из целог света су осмислили скуп индикатора којима мере у којој мери свет, региони и државе напредују ка остварењу циљева. Генерална скупштина УН је у оквиру Резолуције A/RES/71/313 јула 2017. усвојила ову листу индикатора. Листа обухвата 231 јединствени индикатор,¹⁹⁷ од којих се већина заснива на статистичким подацима, иако постоје и нестатистички индикатори који се односе на области као што су управљање и буџет. Индикатори су осмишљени тако да омогуће мерење напретка ка остварењу свих 169 потциљева, а сваки потциљ се третира једнако.

491. Листа индикатора омогућава упоредивост између земаља, што пружа основ за мерење напретка на глобалном нивоу.

Ко је развио ове индикаторе и како?

492. Задатак израде листе индикатора за мерење напретка ка ЦОР био је поверен глобалној заједници званичних статистичара окупљеној у Статистичкој комисији УН (*UN Statistical Commission - UNSC*), телу које се састоји од челника НЗС из читавог света. Да испуни овај задатак, UNSC је успоставио IAEG-SDGs. Чланове IAEG-SDG чине 28 НЗС из земаља које представљају различите регионе света. Све међународне организације које се баве статистиком у различитим областима имају статус посматрача у IAEG-SDG и активно учествују у њеном раду. Индикатори су развијени на основу опсежних консултација са различитим заинтересованим странама: државама, међународним организацијама, академском заједницом, цивилним друштвом итд. Процес је био компликован и заснован на детаљним дискусијама око успостављања равнотеже између великих потреба за информацијама за 169 потциљева (од којих многи имају и сопствене потциљеве) и онога што може да се мери помоћу разумног броја индикатора.

493. Марта 2016, UNSC је одобрио листу од 232 индикатора. Листу је затим усвојио Економски и социјални савет УН, и коначно Генерална скупштина УН у јулу 2017. Листа је ажурирана 2020. и сада садржи 231 индикатор.

Да ли ће се листа ЦОР индикатора мењати?

494. Ако је листа индикатора усвојена, то не значи да ће сви индикатори аутоматски постати доступни, нити да су решени сви методолошки изазови. Листа се непрекидно дорађује и унапређује путем дијалога у оквиру IAEG-SDG, а сви региони УН активно дају свој допринос.

495. IAEG-SDG предводи глобалне напоре за израду и одржавање оквира за праћење ЦОР. Група оцењује индикаторе на основу адекватности у односу на циљеве, методолошке заснованости и доступности у свету. На основу предлога IAEG-SDG, UNSC доноси одлуке о изменама и допунама изворне листе индикатора. Индикатори непрекидно пролазе кроз мања прилагођавања и методолошка подешавања, док су на сваких пет година предмет обимније ревизије. Прва оваква ревизија је извршена 2020, а следећа је заказана за 2025. Додавање нових индикатора, односно уклањање или суштинска измена старих, могући су искључиво у посебним околностима, само током петогодишње ревизије.

496. Након прве петогодишње ревизије, листа је сведена на 231 индикатор. До краја 2020. године успостављена је међународно прихваћена методологија за рачунање ових индикатора. Подаци су лако доступни за 53% индикатора (Ниво 1), док их је теже пронаћи за преосталих 47% (Ниво 2). Више

¹⁹⁷ <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/>

не постоје индикатори без међународно прихваћене методологије (некадашњи Ниво 3), иако се и даље јављају неки методолошки изазови.

Да ли је глобална листа ЦОР индикатора актуелна и после пандемије КОВИДА-19?

497. Глобална листа ЦОР индикатора састављена је на основу димензија одрживости и начела да нико не сме бити изостављен. С обзиром да је пандемија КОВИДА-19 утицала на све димензије одрживости - економију, друштво и животну средину - глобални ЦОР индикатори су и даље меродавни за праћење утицаја КОВИДА-19 на најважније области живота. ЦОР индикатори нам омогућавају да пратимо последице пандемије на два начина. Као прво, индикатори се мере током дужих временских периода, и даје нам увид у „пре“ и „после“. Као друго, пошто се индикатори могу разврставати по категоријама дезагрегација, дају нам увид у положај угрожених група.

Зашто је толико тешко израдити нов индикатор?

498. Да је лако, тај индикатор би већ постојао. Проблем нису сами индикатори, већ доступност података. Ако IAEG-SDG треба да одобри додавање новог индикатора, мора да одобри и начин прикупљања података, што значи да мора да гарантује да је методологија солидна, спроводљива и одржива.

Шта значи та силна статистика? Зар нам није довољна само једна бројка?

499. Било би дивно када бисмо могли да извештавамо о напретку ка ЦОР помоћу само једне бројке. Оваква комуникација је по правилу веома делотворна. Међутим, Агенда 2030 има 17 Циљева и 169 потциљева, и обухвата пет димензија (народ, просперитет, планета, мир и партнерство), што значи да смислено извештавање не може да се сведе само на једну бројку.

500. Чак и сложени индикатори као што су Индекс људског развоја и Цини коефицијент имају ужи обухват. Ови сложени и вишеслојни индикатори представљају резултат вишегодишњих разговора и пробних студија како би били смислени и обезбеђени на глобалном нивоу.

501. Ако би се сличан сложен индикатор осмислио за потребе праћења ЦОР, количина времена и труда неопходних за истраживање, координацију и прикупљање података за овакав индикатор превазишла би огромне изазове које Агенда 2030 већ намеће у виду праћења преко 230 индикатора.

502. Осим тога, иако је могуће осмислити индексе који функционишу као оцена и мере вишедимензионални учинак одређеног региона / државе / поднационалне јединице, ти индекси не би препознали угрожене групе становништва којима прети ризик да буду изостављене док ми напредујемо ка друштвеном, економском и еколошком просперитету. Индекс настаје на основу мноштва индикатора сабраних у једну оцену, и једина информација коју саопштава је то како та држава стоји у поређењу са другим државама. Индекс не указује на кључне области у којима је држава остварила учинак. Та информација се може добити тек када индекс допунимо индикаторима.

Ко доставља податке за ЦОР индикаторе?

503. У Резолуцији A/RES/71/313, Генерална скупштина УН наглашава да званична статистика и подаци из НСС представљају основ за глобални оквир ЦОР индикатора. Скупштина такође истиче улогу НЗС као координатора НСС. Ово значи да НЗС достављају већину података, односно да барем врше њихову валидацију.

504. Међутим, званичну статистику је могуће допунити другим изворима података. Ови извори обухватају друге владине агенције, развојне партнере, приватне компаније, невладине организације и остале. Диверсификација произвођача података зависи од неколико фактора. Као прво, Агенда је широко постављена: превазилази обухват званичне статистике и често подразумева нестатистичке информације. Као друго, статистички капацитети се разликују између различитих делова света. Ово значи да податке достављају како национални извори (којима, под идеалним околностима, координира НЗС), тако и међународни извори. За сваки ЦОР индикатор задужена је по једна међународна организација - то је такозвана надлежна агенција. Ако не пронађе квалитетне националне податке, надлежна агенција може да изврши процену на основу алтернативних извора и помоћу различитих алата (нпр. посматрање Земље). Пре објављивања, државе треба да провере и изврше валидацију оваквих процена.

У чему је разлика између званичне статистике и других статистичких података, и да ли је то битно?

505. Пре свега: да, битно је. Званичну статистику развијају, планирају, прикупљају, производе и објављују статистички заводи у складу са Основним принципима званичне статистике УН¹⁹⁸ и другим меродавним регионалним или националним стандардима. Званична статистика представља јавно добро. Транспарентна је, не зависи од политичких или тржишних интереса и стога може да обезбеди додатну димензију квалитета и поверења у односу на статистичке податке који потичу из других извора.

506. С обзиром на њихову разноликост, званична статистика не може да обухвати све ЦОР индикаторе. Чак и тамо где је званична статистика доступна, остаје изазов благовремености. Незванични извори некада имају више ресурса и ужи фокус, мање су оптерећени строгим методолошким стандардима у односу на традиционалне произвођаче података што им омогућава да брже одговоре на растуће потребе за информацијама.

507. Стога, да у потпуности покријемо све теме Агенде 2030, морамо да у наш рад укључимо и незваничне изворе (невладине организације, академску заједницу, итд.) или алате (нпр. геопросторне информације). Не треба спречавати кориснике да истражују додатне информације или користе иновативне приступе (нпр. „велике податке“), под условом да су свесни њиховог квалитета - јер ови подаци могу бити пристрасни (нпр. анализе великих података од стране тржишних компанија), слабо се придржавају стандарда, или се разликују од званичне статистике. Са друге стране, треба наставити са изградњом капацитета да би се НСС ојачали и оспособили да одговоре на више тема и растућу потребу за квалитетним, поузданим и благовременим подацима.

508. Да закључимо, порекло података је пре свега важно због квалитета. Приликом извештавања о напретку ка ЦОР, морамо обезбедити да подаци на којима се заснивају наше одлуке буду тачни, упоредиви и најновији.

¹⁹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=uxb3iOnVr1Y>

Зашто не користити „велике податке“?

509. Није спорно да су „велики подаци“ богат извор информација, а „дигитална револуција“ је приморала званичну статистику да обрати пажњу на овај извор. Али, треба имати у виду следеће:

- Нису сви нови извори података доступни званичним органима за статистику јер су често скуп и у власништву великих приватних компанија које нису одушевљене идејом да их ставе на располагање статистичарима.
- Не могу се сви нови извори података користити у статистичке сврхе. Подаци из таквих извора једноставно нису статистички подаци. Могу да допуне званичну статистику или да јој пруже контекст, али често не испуњавају опште стандарде квалитета и/или одступају од прихваћених методологија.

510. У контексту ЦОР, став 6 Резолуције УН А/RES/71/313 наглашава да званична статистика и подаци из НСС представљају основ за глобални оквир ЦОР индикатора. Ова резолуција такође препоручује НЗС да пронађу начин да у свој рад интегришу нове изворе података тамо где је то прикладно како би испунили нове потребе за подацима у контексту Агенде 2030. Такође, ЦОР 17 наводи да власници података треба да сарађују са НСС у својим земљама, како би обезбедили тачне и поуздане податке за ЦОР индикаторе.

511. Видети ставове 99-101 *Мане пута* и ставове 506-509.

Која је улога надлежних агенција у раду са ЦОР индикаторима?

512. Надлежне агенције су међународне агенције задужене за један или више ЦОР индикатора. Надлежне агенције су одговорне за методологију и међународну упоредивост индикатора који спадају у њихову надлежност.

513. За уношење националних података у Глобалну базу података за ЦОР индикаторе, агенције користе токове података успостављене пре Агенде 2030, националне платформе за извештавање или специјално направљене упитнике за извештавање о ЦОР. Уколико подаци недостају, агенције некада врше процене вредности индикатора. Агенције обављају ове функције у оквиру својих мандата, и труде се да блиско сарађују са НСС, посебно када је реч о валидацији процена и прилагођавању података. IАEG-SDGs је припремила детаљне смернице за заједнички рад надлежних агенција и држава.¹⁹⁹

Глобална листа индикатора има преко 200 индикатора. Зашто онда постоји још неколико листа индикатора?

514. Глобални оквир индикатора IАEG-SDGs служи да се пореди и процењује остварен напредак у свету. Међутим, за ваљано бављење свим појавама описаним у ЦОР и њиховим потциљевима, потребно нам је још много индикатора. Свако кога занима праћење напретка ка ЦОР може да на глобалну листу дода индикаторе који су меродавни на регионалном, националном, локалном или тематском нивоу. Овако ћемо заједничким снагама испунити обећање да нико не буде изостављен.

515. Додатне листе индикатора могу бити потребне и за доношење регионалних или националних стратегија за спровођење ЦОР. Ови оквири индикатора ће оснажити национални и регионални осећај власништва над Агендом 2030, јер ће обавезе опште природе претворити у конкретне циљеве за локалне заједнице. Овакви циљеви ће некада захтевати подешавања листа индикатора како би се обухватиле специфичне околности којих нема на глобалном нивоу.

¹⁹⁹ <https://unstats.un.org/unsd/statcom/49th-session/documents/BG-Item-3a-IAEG-SDGs-DataFlowsGuidelines-E.pdf>

516. Други разлог за допуну глобалне листе индикатора је то што на регионалном или националном нивоу могу постојати меродавнији, тачнији и детаљнији подаци него на глобалном нивоу. Глобална листа индикатора IAEG-SDGs је потребна за глобална поређења и процену напретка у свету, док регионални, национални или поднационални индикатори могу да понуде више детаља и додатни контекст.

517. Видети поглавље 5.3 *Mane nyma*.

Зашто толико података и даље недостаје?

518. За ово постоји неколико разлога. Пре свега, у многим деловима света се не улаже довољно финансија у званичну статистику. Анализа Бернске мреже за финансирање развојних података наводи да су „...постојеће разлике у подацима велике и вишедимензионалне...”, а да се само мали део званичне развојне помоћи (*official development aid* - ODA) улаже у статистику (нпр. 0,33% у 2016.²⁰⁰). Последица оваквог приступа је то што многе земље немају системе за прикупљање најосновнијих података на којима почива званична статистика као што су матичне књиге рођених и умрлих, или детаљни пописи. Такође, немају ни ресурсе за унапређење прикупљања података, управљања и анализе. Без ових најосновнијих механизма није могуће премостити јазове у подацима.

519. Истовремено, Агенда 2030 апелује на инклузивне податке и да „нико не буде изостављен”, што значи - у статистичком контексту - да подаци не треба само да буду квалитетни, благовремени и поуздани, већ и разврстани, дезагрегирани према нивоу прихода, полу, раси, етничкој или националној припадности, миграторном статусу, инвалидитету, географској локацији итд, укључујући и податке о свим угроженим групама.

520. Чак и најразвијенији статистички системи нису у стању да доставе податке за све глобалне индикаторе јер многи индикатори захтевају податке које најчешће не прикупљају НЗС. Државе ће морати да улажу у нова технолошка решења за изградњу капацитета, као и да препознају нове изворе података (као што су „велики подаци”, који су најчешће у приватном власништву компанија). Најефикасније и најодрживије решење за ово је успостављање стратешких партнерстава²⁰¹ са власницима података. На овај начин, званична статистика ће моћи да испуни своју улогу главне централе знања и старатеља за податке на националном нивоу, јер ће обезбедити прикупљање података из различитих извора на благовремен и економичан начин. Овако прикупљени подаци послужиће различитим сврхама, укључујући и ЦОП индикаторе.

521. Пред нама је велики посао. Да изједначимо неједнакости у подацима и премостимо јазове, мораћемо, између осталог, да уложимо више ресурса у статистику и боље користимо постојеће финансије.

Шта ће се догодити уколико подаци не буду доступни до 2030?

522. Имаћемо јазове у информацијама. Ово је озбиљан проблем. Без података, поједине јавне политике или реформе могу се занемарити или чак потпуно обуставити, што најугроженије групе излаже ризику да буду изостављене.

523. Да би се избегли озбиљни јазови у подацима, требају се промовисати напори за веће финансијско улагање у развојне податке. Ово је већ напоменуто у Глобалном акционом плану из Кејптауна²⁰² који наглашава потребу за националним приступом планирању и спровођењу изградње статистичких капацитета ради остварења Агенде 2030. Додатно је појашњено и разрађено у Декларацији из Дубаја²⁰³ која директно позива на јачање напора и изградњу партнерстава између

²⁰⁰ https://paris21.org/sites/default/files/2019-07/BernDraftReport_SoftCopy_FINAL.pdf

²⁰¹ Принципи и оквир за успостављање стратешких партнерстава су детаљно описани у документу који је Конференција европских статистичара усвојила 2019. на пленарном заседању: <https://undocs.org/ECE/CES/2019/42>.

²⁰² https://unstats.un.org/sdgs/hlg/Cape_Town_Global_Action_Plan_for_Sustainable_Development_Data.pdf

²⁰³ https://unstats.un.org/sdgs/hlg/Dubai_Declaration_on_CTGAP_24_october_2018.pdf

различитих сектора (званична статистика, приватни сектор, невладине организације, цивилно друштво) у овој области. Такође, Бернска мрежа за финансирање развојних података²⁰⁴ је успостављена са циљем преласка са теорије на праксу у виду активности за бољу координацију донаторских пројеката и боље финансирање статистике.

524. Видети ставове 404-406 *Mane нума*.

Колико би коштала израда ЦОР индикатора који недостају?

525. У документу под називом „Улагање више финансија у израду бољих података за остварење ЦОР“²⁰⁵ Бернска мрежа каже да је „...разуман средњорочни циљ расподела барем 0,7% ODA (тј. еквивалента званичне развојне помоћи од нових донатора) за развојне податке.“ Међутим, за потпуно попуњавање јаза у подацима, неопходан је дугорочан и одржив финансијски приступ. Бернска мрежа је изнела предлог од пет корака²⁰⁶ који обухватају снажну политичку посвећеност већим финансијским улагањима и бољу употребу постојећих финансија. „Лидери земаља у развоју морају да више подржавају своје НЗС. Њихови партнери (...) морају да координирају своју подршку и подрже националне приоритете. Додатне финансије треба да се обезбеде из домаћих ресурса, ако је то могуће, односно из донаторских средстава, уколико је неопходно.“

526. Истовремено, морамо узети у обзир колико ће нас коштати уколико изоставимо угрожене групе, не предузмемо неопходне мере, усвојимо неделотворне политике и спроведемо интервенције без резултата, што се може догодити ако квалитетне информације и статистички подаци нису доступни.

Зашто подаци нису доступни за све угрожене групе?

527. Одговор је једноставан: зато што то пуно кошта. За извештавање о малим групама становништва, као што су мањине или становници малих географских подручја, морате да имате довољно добар узорак. Уколико у узорку имате свега неколико људи са одговарајућим карактеристикама, не можете претпоставити да њихови одговори адекватно представљају целу ту групу становништва. Састављање већих узорака је скупо и захтева време.

528. Али, могуће је смањити и недостатак података. Подаци из цивилног друштва и истраживања често могу да допуне званичну и неку другу статистику. Они могу да пруже увид у положај угрожених група чак и ако не дају доказе или статистички поуздане чињенице.

Зашто сва званична статистика не спада у отворене податке?

529. Пре свега, зато што би ово био скуп подухват у погледу ресурса. Отвореним подацима свако може да приступи, да их користи и размењује.

530. Отворени подаци представљају податке стављене на располагање у заједничком, машински читљивом формату који омогућава свакоме да их користи како жели, укључујући мењање, комбиновање и размену истих. Машински читљив формат је често у виду апликативних интерфејса (API - *Application Programming Interface*), чије увођење захтева ресурсе што га чини доступним углавном у развијеним земљама. Квалитетни отворени подаци могу да знатно допринесу решавању бројних изазова везаних за мерење напретка и спровођење ЦОР од чега сви имају корист - међународне организације, владе и грађани.

²⁰⁴ <https://bernnetwork.org/>

²⁰⁵ https://paris21.org/sites/default/files/2019-07/BernDraftReport_SoftCopy_FINAL.pdf

²⁰⁶ <https://bernnetwork.org/BernNetworkPaper.pdf>

531. Међутим, ипак треба да учинимо податке отвореним у највећој могућој мери. Отворени подаци унапређују транспарентност владе, јер пружају доказе о трошењу јавних финансија и спровођењу јавних политика.

532. Постоје корисне иницијативе које подржавају увођење промена у прикупљање и управљање званичном статистиком у циљу отварања података. Инвентар отворених података (*Open Data Inventory - ODIN*)²⁰⁷ је иницијатива којом управља непрофитна организација *Open Data Watch*. Ова иницијатива објављује годишњу процену обухвата и отворености коју државе могу да користе за утврђивање и премошћавање јазова у подацима. Али, треба нагласити да је реч о сложеном индикатору и да је важно имати у виду његова ограничења. Овакви индикатори и ранг оцене служе више да укажу на опште закључке, а не и на конкретне проблеме у појединим областима или државама. Могу бити тешки за тумачење и често немају довољно дубине и транспарентности. Некада није јасно да ли је до промене положаја на ранг листи дошло јер је заиста остварен напредак или, на пример, јер је у тој земљи постао доступан нов извор података.

533. Видети став 177 *Mane nyma*.

Зашто се глобални и национални подаци понекад разликују за исти индикатор?

534. Не могу све државе да прикупљају податке у складу са глобалном методологијом. У многим случајевима, било би превише скупо или непрактично реструктурирати националне методе за потребе глобалног извештавања, барем краткорочно. На пример, неки индикатори траже податке за особе старије од 15 година, док државе можда прикупљају те податке само за старије од 16 или 18 година. Да се надоместе ове разлике, потребна су прилагођавања. Чак и када су подаци прикупљени у складу са глобалном методологијом, надлежна агенција може да користи сопствене процене становништва нпр. да би обезбедила упоредивост са другим индикаторима. Тако се јављају разлике. Од пресудног значаја је да свака држава изврши валидацију свих података који се односе на њу, као и да методи за процене и прилагођавања буду приступачни и транспарентни.

535. НЗС и друге заинтересоване стране на националном нивоу такође треба да успоставе дијалог са надлежним агенцијама како би разјаснили могуће разлике. Притом, треба да имају на уму потребу за заједничким именитељима (и буквално и фигуративно), како би ваљано поредили и анализирали податке на глобалном нивоу.

Где могу да пронађем податке?

536. Податке потражите на интернет сајтовима НЗС и међународних организација. Ево неколико корисних линкова:

UN . . . . . <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>

UNECE . . . . . <https://w3.unece.org/SDG/en>

UNESCAP . . . . <https://data.unescap.org/>

UNECLAC . . . . <https://agenda2030lac.org/estadisticas/data-and-indicators.html>

UNECA . . . . . <https://ecastats.uneca.org/data/>

Eurostat . . . . . <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators>

OECD . . . . . <https://www.oecd.org/sdd/measuring-distance-to-the-sdgs-targets.htm>

FAO . . . . . <http://www.fao.org/sdg-progress-report/en/>

WorldBank . . . <https://datatopics.worldbank.org/sdgs/index.html>

²⁰⁷ <https://odin.opendatawatch.com/>

UNECE Мапа пута статистике за ЦОР

Шта је сврха *Мане нута*?

537. Глобални оквир ЦОР индикатора обухвата јако сложене аспекте екосистема статистичких података. Овај оквир садржи бројне различите тематске статистичке области, од којих су неке нове, неке већ добро познате, а неке тек слабо повезане са традиционалним радом НЗС и НСС. Ситуацију додатно компликују разлике у националним правним системима и институционалним уређењима, као и учешће бројних надлежних агенција. *Мапа пута* нуди смернице и стратегију за изградњу система за прикупљање и дисеминацију података о ЦОР. Она предлаже активности везане за статистику у области ЦОР, тако што описује шта треба да се уради, ко су главни актери, шта је њихова улога у праћењу циљева, и где се налазе могућности за сарадњу. Смернице обухватају и примере најбоље праксе, конкретне активности, приоритете и препоруке, али не треба их доживети као скуп правила.

538. Прошло је пет година од првог издања *Мане нута*, а процеси за прикупљање статистике у области ЦОР су се променили на глобалном, регионалном и националном нивоу. Многи стари изазови и даље постоје, а свакодневно се јављају нови који захтевају нове приступе и решења. Сврха другог издања *Мане нута* (*Мапа пута 2.0*) је да и даље усмерава државе у њиховом раду са индикаторима.

539. Корисници *Мане нута 2.0* нису само НЗС и НСС у региону UNECE и изван њега, већ и све институције које се баве достављањем података, проценом напретка ка ЦОР, и комуникацијом у области циљева. *Мапа пута 2.0* пружа смернице свим националним и међународним заинтересованим странама које желе да подрже НЗС и НСС у изградњи капацитета за производњу статистичких података за ЦОР. Свако поглавље садржи примере најбоље праксе, конкретне активности и препоруке за готово сва питања везана за податке у области ЦОР.

Ко је припремио и израдио *Ману нута*?

540. Конференција европских статистичара (*Conference of European Statisticians – CES*), тело које се састоји од челника органа за статистику држава чланица UNECE и OECD (око 65 земаља), одлучила је да „... покрене рад на *Мапи пута за развој званичне статистике за праћење ЦОР*“ 2015. године. Канцеларија CES је успоставила Управну групу за статистику ЦОР октобра 2015. за припрему *Мане нута* и праћење њеног спровођења. Ова Управна група и њене радне групе²⁰⁸ су заслужни за сав рад на првом и другом издању *Мане нута*. На пленарним заседањима 2018. и 2019. CES је поверила мандат Управној групи за измене и допуне првог издања *Мане нута* на основу развоја ситуације и нових изазова. На пленарном заседању 2021, CES је усвојила друго издање *Мане нута*.

Чиме се бави Управна група? Како може да ми помогне?

541. CES је 2015. успоставила Управну групу ради припреме *Мане нута статистике за ЦОР* и праћења њеног спровођења. Овим путем, Управна група пружа смернице државама и регионима о свим питањима везаним за статистику ЦОР. Управна група има своје радне групе које врше истраживања и објављују смернице о конкретним питањима и процесима на националном нивоу, чиме доприносе регионалним и глобалним процесима. Сви резултати рада Управне групе су доступни на *wiki* страници UNECE.²⁰⁹

²⁰⁸ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/TEAMS+OF+EXPERTS>

²⁰⁹ <https://statswiki.unece.org/display/SFSDG/Statistics+for+SDGs+Home>

Како ја могу да користим *Manu нута*?

542. Различита поглавља *Mane нута* објашњавају различите аспекте статистичких процеса везаних за ЦОР. Обухватају националне механизме за координацију, извештавање на глобалном нивоу, комуникацију, рад са индикаторима, итд. Као што је већ речено, не постоји универзално решење које одговара свима. Циљ поглавља *Mane нута* је да упуте НЗС и НСС у постојеће механизме, и скрену им пажњу на могућа решења, изазове или најбоље праксе. *Manu нута* допуњују студије случаја на нивоу земаља – примери како различите државе и организације раде на статистици за ЦОР.

АНЕКС 2 – РЕЧНИК ТЕРМИНА

Речник термина пружа објашњења одабраних термина, како би читаоци боље разумели Мапу пута која је пред њима. Ово није свеобухватан списак свих термина везаних за ЦОР или статистику.

Надлежна агенција — међународна организација задужена за индикаторе ЦОР, који су најчешће везани за тематску област за коју је она надлежна. Надлежна агенција обавља следеће задатке:

- Прикупљање података из националних извора, валидација и усклађивање података, процена регионалних и глобалних збирних резултата, и достављање података за потребе међународног извештавања.
- Уношење података и метаподатака у Глобалну базу ЦОР података, допринос годишњим извештајима Генералног секретара УН о напретку циљева, достављање података за процесе праћења и прегледа Политичког форума на високом нивоу, анализа регионалних и глобалних трендова за потребе Извештаја о напретку ЦОР и тематски извештаји.
- Подршка изградњи капацитета за употребу и анализу података.

Надлежне агенције се бирају на основу њиховог постојећег мандата за одређену област статистике, или на добровољној основи за друге индикаторе. Уколико се за поједини индикатор не пријави ниједна агенција, такав индикатор постаје „сироче“ и бива обрисан или замењен. На интернет сајту УН за ЦОР пронаћи ћете листу индикатора са називом надлежне агенције за сваки индикатор.²¹⁰

Податак — иако се изрази „подаци“ и „статистика“ често користе као синоними, постоји важна разлика. Подаци су необрађене констатације и мере, фрагменти забележених чињеничних информација. Представљају сирове информације на основу којих се прави статистика. Статистика представља податке који су структурирани, обрађени и сабрани у складу са статистичким методима, стандардима и процедурама. Статистика је резултат обраде и приказује податке на начин који даје увид у њихово значење.

Екосистем података — комбинација инфраструктуре и апликација у оквиру којих различити актери комуницирају ради размене, израде и употребе података. Овај термин означава све произвођаче података у једној земљи, укључујући владине агенције, приватни сектор, цивилно друштво, универзитете, медије, итд. НЗС и НСС су део националног екосистема података који комуницира са његовим другим деловима. Екосистем података је важан у контексту статистике за ЦОР, јер неки подаци потичу из извора који не припадају званичном статистичком систему.

Токови података — у контексту *Мапе пута*, ово се односи на пренос података између тела укључених у производњу и употребу података, статистике и индикатора за ЦОР (национални произвођачи података, надлежне агенције, агенције УН, међународне организације итд.).

Валидација података — у контексту статистике за ЦОР, валидација података подразумева проверу резултата индикатора ЦОР и гаранцију квалитета статистичких резултата. Најчешће државе врше валидацију података које су међународне организације (надлежне агенције) прикупиле, процениле или објавиле за њихову земљу.

²¹⁰ <https://unstats.un.org/sdgs/dataContacts/>

Валидација података описује методе и процесе за процену статистичких података и праћење њихових резултата ради унапређења статистичких процеса. Процес валидације обухвата све видове провере података који су објављени или ће бити објављени. Валидација такође узима у обзир резултате студија, анализа и ревизија које служе унапређењу статистичких процеса.

Разврставање — раздвајање констатација према категоријама, најчешће на основу утврђене хијерархије атрибута, које омогућава увид у детаље. У контексту ЦОР ово подразумева разврставање збирних података ради стицања увида у положај специфичних (угрожених) подгрупа становништва (сродни појмови: категоризација, грануларност, раздвајање по категоријама).

Основни принципи званичне статистике — десет принципа на којима почива функционисање званичне статистике (НЗС и НСС). Принципе је најпре усвојио УНЕСЕ 1992. године, затим Статистичка комисија УН на глобалном нивоу 1994, и коначно Генерална скупштина УН 2014. године. Овакво признање на највишем политичком нивоу наглашава да је званична статистика - поуздане и објективне информације - пресудна за доношење одлука.²¹¹ Десет принципа су:

- i. Релевантност, непристрасност и равноправан приступ
- ii. Професионални стандарди и етичност
- iii. Јавна одговорност и транспарентност
- iv. Спречавање злоупотребе
- v. Извори званичне статистике
- vi. Поверљивост
- vii. Законодавство
- viii. Координација на националном нивоу
- ix. Употреба међународних стандарда
- x. Међународна сарадња

Глобални оквир индикатора ЦОР — званична, глобално прихваћена листа индикатора који служе праћењу напретка ка остварењу ЦОР и њихових потциљева. Листу је израдила IAEG-SDGs (коју чине представници НЗС), и прво ју је усвојила Статистичка комисија УН марта 2017, а затим и Генерална скупштина (видети Резолуцију A/RES/71/313). Глобални оквир индикатора садржао је 231 јединствени индикатор. Међутим, укупан број индикатора наведених у глобалном оквиру је 247, то јест 248, зато што се 12 индикатора користи за два или више потциљева.²¹² IAEG-SDGs континуирано одржава ову листу. Индикатори се редовно подешавају на годишњем нивоу. Листа је ревидирана и ажурирана 2020. (E/CN.3/2020/2, Анекс II, и годишња подешавања у E/CN.3/2020/2, Анекс III из марта 2020.). Следећа детаљна ревизија оквира индикатора заказана је за 2025. годину.

Индикатор — Индикатор је збирна мера везана за друштвена, демографска, економска или друга кључна питања, настала на основу низа посматраних чињеница. Индикатори су они статистички подаци који су одабрани јер могу да прикажу важне појаве или динамике. Користе се за повезивање и представљање сложене статистике на једноставан, директан, јасан и меродаван начин. Индикатори се користе за одређивање положаја на ранг листама или за приказ позитивних или негативних промена. Индикатори за процену напретка ка ЦОР углавном служе за праћење промена у друштвеним, демографским, економским и другим областима.²¹³

²¹¹ <https://unece.org/statistics/FPOS>

²¹² <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/>

²¹³ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Statistical_indicator

Међусобна повезаност — Веза између два или више ЦОР, где напредак у оквиру једног циља или потциља позитивно или негативно утиче на други. Иако су ЦОР замишљени као скуп циљева и потциљева који представљају индивидуалне компоненте одрживог развоја, суштински су међусобно зависни. Мере предузете за остварење једног циља могу ојачати или успорити остварење другог.²¹⁴

Национални индикатор / Национални оквир индикатора — Скуп националних индикатора који допуњује глобални оквир индикатора за мерење напретка ка одрживом развоју и пружа увид у националне јавне политике и приоритете.

Национална контакт тачка — Национална институција (или особа у оквиру институције) задужена за један или више ЦОР индикатора (најчешће у одређеној тематској области). Ово може да буде институција која рачуна податке за индикатор. Контакт институција је партнер надлежне агенције на националном нивоу, и стога представља главни контакт за валидацију података. **Национална контакт тачка за ЦОР** је национална организација задужена за статистичко праћење свих ЦОР индикатора. Према Резолуцији А/RES/71/31,3 то је најчешће НЗС. Национална контакт тачка за ЦОР такође може бити контакт тачка за неколико индикатора.

Национална платформа за извештавање — средство за комуникацију и дисеминацију националних статистичких података у области ЦОР индикатора. Представља „платформу” у ширем смислу те речи и може да се односи на интегрисани интернет сајт, базе података и сродну ИТ инфраструктуру која служи прикупљању, складиштењу, обезбеђењу и објављивању информација, метаподатака и документације. Још један термин који се за ово користи је национална платформа за извештавање и дисеминацију података.

Национални статистички систем (НСС) — скуп статистичких организација и јединица у једној земљи које заједнички прикупљају, обрађују и објављују званичну статистику у име националне владе. НСС чине: а) НЗС, који је главна институција у НСС; и б) други произвођачи званичне статистике, као што су организационе јединице националних органа које, у складу са законом о статистици, развијају, прикупљају, објављују и саопштавају званичне статистичке податке.²¹⁵

Незванична статистика — статистика коју производе актери који не припадају националном или међународном статистичком систему, као што су нпр. академска заједница, медији, приватне компаније, цивилно друштво итд.

Нестатистички индикатор — индикатор који не садржи статистичке варијабле. У оквиру Глобалне листе индикатора IAEG-SDGs, то су индикатори који захтевају квалитативан одговор (нпр. „да/не”). На пример, нестатистички индикатор је постојање прописа или закона у одређеној области.

Званична статистика — статистика која се развија, производи и објављује у складу са Основним принципима званичне статистике УН (А/RES/68/261), као и са Кодексом праксе Европске / националне статистике, тамо где су они применљиви, односно другим међународно прихваћеним статистичким стандардима и препорукама. НЗС и други чланови НСС и међународних статистичких организација производе ову статистику као јавно добро. Подаци и информације владиних агенција које не припадају статистичком систему могу представљати званичне податке или информације, али се формално неће сматрати званичном статистиком.²¹⁶

²¹⁴ <https://unstats.un.org/unsd/statcom/50th-session/documents/BG-Item3a-Interlinkages-2030-Agenda-for-Sustainable-Development-E.pdf>

²¹⁵ <https://unece.org/DAM/stats/publications/2018/ECECESSTAT20183.pdf> и <https://paris21.org/national-statistical-system-nss>

²¹⁶ https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2016/ECECESSTAT20163_E.pdf

Заменски индикатор — индикатор који се користи као замена ако подаци за изворни индикатор нису доступни. Заменски индикатор треба да буде близак изворном индикатору и да мери исту појаву. Не постоји прецизна дефиниција заменског индикатора, а користе се различите врсте замена, које обухватају како мале разлике у обухвату (нпр. старосна група „старији од 16 година“ уместо „старији од 15 година“), тако и потпуно другачије индикаторе (нпр. „производња отпада по глави становника“ уместо „национална стопа рециклаже“; „процент домаћинства са рачунаром“ уместо „процент младих и одраслих са ИТ вештинама“).

Статистика — иако се изрази „подаци“ и „статистика“ често користе као синоними, постоји важна разлика. Подаци су необрађене констатације и мере, фрагменти забележених чињеничних информација. Представљају сирове информације на основу којих се прави статистика. Статистика представља податке који су структурирани, обрађени и сабрани у складу са статистичким методима, стандардима и процедурама. Статистика је резултат обраде и приказује податке на начин који даје увид у њихово значење.

Статистички индикатор — приказ статистичких података меродавних за одређено време, место или другу важну карактеристику, прилагођен барем једној димензији (најчешће величина) за потребе поређења. Статистички индикатор је збирна мера везана за кључна питања или појаве, настала на основу низа посматраних чињеница. Индикатори се користе за одређивање положаја на ранг листама, или за приказ позитивних или негативних промена. Сами по себи, индикатори не садрже све аспекте развоја или промена, али знатно доприносе њиховом објашњавању. Статистички индикатори омогућују временска поређења између земаља и региона, те тако помажу у скупљању „доказа“ за доношење одлука.

Поднационални индикатори ЦОР — индикатори који се користе за мерење напретка ка ЦОР у оквиру географских јединица мањих од државе (нпр. регион, општина, град, итд.) како би верно приказали стање у овим јединицама.

Одрживи развој — развој који испуњава садашње потребе, не угрожавајући могућност будућих генерација да испуне своје потребе (дефиниција дата у Брундланд извештају „Наша заједничка будућност“ из 1987.). Године 2015. државе чланице УН су једногласно усвојиле 17 ЦОР и 169 потциљева које треба остварити најкасније до 2030. године.